

**Pojistněmatematická zpráva
o sociálním pojištění**

2008

**MPSV
odbor sociálního pojištění**

OBSAH

ÚVOD	1
ČÁST A	2
ZÁKLADNÍ INFORMACE O SOCIÁLNÍM POJIŠTĚNÍ	2
A.1. Stručná charakteristika	2
A.1.1. Důchodové pojištění	2
A.1.2. Nemocenské pojištění	4
A.1.3. Pojistné	5
A.1.4. Organizace a provádění sociálního zabezpečení	7
A.2. Legislativní změny od začátku roku 2006	8
A.2.1. Důchodové pojištění	8
A.2.2. Nemocenské pojištění	11
A.2.3. Pojistné	14
ČÁST B	16
HODNOCENÍ ZÁKLADNÍCH UKAZATELŮ VÝVOJE SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ	16
B.1. Parametry ovlivňující vývoj sociálního pojištění	16
B.1.1. Ekonomický vývoj	16
B.1.2. Demografický vývoj	17
B.1.3. Vývoj zaměstnanosti	19
B.2. Ukazatele sociálního pojištění	20
B.2.1. Pojistné	20
B.2.2. Důchodové pojištění	26
B.2.2.1. Příjmy a výdaje	27
B.2.2.2. Počet důchodců a důchodů	29
B.2.2.3. Výše důchodů	36
B.2.2.4. Krácení důchodu při předčasném odchodu do starobního důchodu	42
B.2.2.5. Diferenciace důchodů podle výše důchodu	43
B.2.3. Nemocenské pojištění	45
B.2.4. Plnění mezinárodních úmluv	51
B.2.4.1. Důchodové pojištění	51
B.2.4.2. Nemocenské pojištění	54
B.2.5. Provozní výdaje	56
ČÁST C	58
PROJEKCE V SOCIÁLNÍM POJIŠTĚNÍ	58
C.1. Projekce parametrů ovlivňujících vývoj sociálního pojištění	58
C.1.1. Vývoj základních makroekonomických ukazatelů	58
C.1.2. Demografický vývoj	58
C.1.3. Vývoj míry ekonomické aktivity	59
C.2.1. Projekce základních ukazatelů	60
C.2.1.1. Vývoj počtu plátců a důchodců	60
C.2.2. Hodnocení vývoje základních ukazatelů	65
C.2.3. Citlivost základních ukazatelů systému důchodového pojištění na některé parametry	66
C.2.3.1. Další zvyšování důchodového věku	66
C.2.3.2. Způsob valorizace vyplácených důchodů	68
C.2.4. Projekce dopadu parametrických změn na vývoj základních ukazatelů důchodového pojištění	69

C.2.4.1. Výdaje a saldo důchodového systému.....	70
C.2.4.2. Náhradový poměr	73
C.2.5. Závěry	74
C.3. Nemocenské pojištění.....	77
C.3.1. Projekce a hodnocení vývoje.....	77
C.3.1.1. Změny v nemocenském pojištění uskutečněné v roce 2008.....	77
C.3.1.2. Nový zákon o nemocenském pojištění	81
C.3.2. Závěry	84
PŘÍLOHA	85
I. PŘÍKLADY VÝPOČTU DÁVEK.....	85
A. Příklad výpočtu důchodu.....	85
B. Příklady výpočtu dávek nemocenského pojištění	88
B.1. Nemocenské	88
B.2. Podpora při ošetřování člena rodiny (POČR)	89
B.3. Peněžitá pomoc v mateřství (PPM).....	90
B.4. Vyrovňovací příspěvek v těhotenství a mateřství	91
II. PŘEHLED HLAVNÍCH OPATŘENÍ PŘIJATÝCH OD ROKU 1990	93
A. Důchodové pojištění.....	93
B. Nemocenské pojištění.....	96
C. Pojistné	98

SEZNAM TABULEK

Tabulka 1.	Procentní sazby pojistného platné od roku 2004 (% vyměřovacího základu) ...	6
Tabulka 2.	Vývoj HDP	16
Tabulka 3.	Vývoj průměrné nominální mzdy	17
Tabulka 4.	Věková struktura populace.....	17
Tabulka 5.	Úhrnná plodnost, střední délka života.....	18
Tabulka 6.	Míra ekonomické aktivity	19
Tabulka 7.	Počet a složení pojištěnců	20
Tabulka 8.	Minimální pojistné pro OSVČ na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti	21
Tabulka 9.	Průměrný vyměřovací základ pro pojistné.....	22
Tabulka 10.	Porovnání předpisů a plateb v letech 2003 až 2007	23
Tabulka 11.	Struktura pohledávek za plátcí pojistného (v mil. Kč).....	25
Tabulka 12.	Příjmy důchodového pojištění a výdaje na důchody v mld. Kč (kap. 313 – MPSV)	27
Tabulka 13.	Zvláštní účet důchodového pojištění (v mil. Kč).....	28
Tabulka 14.	Výdaje na důchody podle druhu důchodu (kap. 313 – MPSV)	28
Tabulka 15.	Počet důchodců podle druhu důchodu (v tis.).....	29
Tabulka 16.	Podíl počtu starobních důchodců pobírajících krácený starobní důchod po dovršení důchodového věku k počtu všech důchodců pobírajících krácený starobní důchod.....	30
Tabulka 17.	Nárůst počtu důchodců v období 2003 – 2007 (v %).....	30
Tabulka 18.	Průměrný věk důchodců	31
Tabulka 19.	Podíl počtu důchodců a počtu pojištěných osob	31
Tabulka 20.	Počet vyplácených důchodů (v tis.)	32
Tabulka 21.	Důchody vyplácené do ciziny	32
Tabulka 22.	Počet nově přiznaných důchodů a jeho vývoj.....	33

Tabulka 23.	Průměrný věk při odchodu do důchodu	34
Tabulka 24.	Důchodový věk pro nárok na starobní důchod v letech 2006 a 2007	35
Tabulka 25.	Rok, od kterého vznikne nárok na důchod v uvedeném věku.....	35
Tabulka 26.	Počty zaniklých důchodů	35
Tabulka 27.	Průměrné měsíční výše sólo vyplácených důchodů (v Kč).....	36
Tabulka 28.	Přehled o zvýšení vyplácených důchodů	36
Tabulka 29.	Relace průměrného vypláceného starobního důchodu k průměrné mzdě.....	37
Tabulka 30.	Vývoj reálné hodnoty průměrného vypláceného starobního důchodu.....	38
Tabulka 31.	Průměrná výše sólo vyplácených starobních důchodů podle období jejich přiznání (důchody vyplácené v prosinci 2007, v Kč).....	39
Tabulka 32.	Vývoj podílu počtu starodůchodců na celkovém počtu důchodců.....	41
Tabulka 33.	Redukční hranice pro výpočet výše důchodu.....	41
Tabulka 34.	Vývoj relace nově přiznaného starobního důchodu ke mzdě při 40 letech pojištění a při různé úrovni mzdy (v %).....	41
Tabulka 35.	Průměrná výše nově přiznaných starobních důchodů	42
Tabulka 36.	Snížení důchodu přiznaného v roce 2007 při odchodu do trvale kráceného předčasného starobního důchodu o 1 rok (v %)	42
Tabulka 37.	Základní charakteristiky diferenciací výše sólo vyplácených starobních důchodů.....	44
Tabulka 38.	Charakteristiky diferenciací výše starobních důchodů vyplácených v prosinci 2007 podle způsobu krácení	44
Tabulka 39.	Základní charakteristiky diferenciací nově přiznaných starobních důchodů (sólo) podle výše.....	45
Tabulka 40.	Příjmy a výdaje nemocenského pojištění (kap. 313 – MPSV).....	47
Tabulka 41.	Vývoj počtu nemocensky pojištěných osob (v tis.).....	47
Tabulka 42.	Výdaje na dávky nemocenského pojištění (kap. 313 – MPSV).....	47
Tabulka 43.	Vývoj redukčních hranic a nejvyššího denního vyměřovacího základu a denní dávky.....	49
Tabulka 44.	Plnění úmluv MOP pro starobní důchod v období 2005 – 2008.....	52
Tabulka 45.	Plnění úmluv MOP pro invalidní důchod v období 2005 – 2008	53
Tabulka 46.	Plnění úmluv MOP pro pozůstalostní důchody v období 2005 – 2008	53
Tabulka 47.	Plnění úmluv MOP pro nemocenské v období 2004–2008.....	54
Tabulka 48.	Plnění úmluv MOP pro peněžitou pomoc v mateřství v období 2004–2008 ...	55
Tabulka 49.	Provozní výdaje (v mil. Kč)	56
Tabulka 50.	Vývoj základních makroekonomických ukazatelů	58
Tabulka 51.	Základní charakteristiky budoucího demografického vývoje	59
Tabulka 52.	Střední délka života ve věku 60 a 65 let.....	68
Tabulka 53.	Parametry pro stanovení dávek nemocenského pojištění.....	81
Tabulka 54.	Parametry pro stanovení dávek nemocenského pojištění.....	82

SEZNAM GRAFŮ

Graf 1.	Index stáří a index ekonomického zatížení	18
Graf 2.	Vývoj úhrnné plodnosti	19
Graf 3.	Vývoj střední délky života v 65 letech.....	19
Graf 4.	Míra ekonomické aktivity - celkem	19
Graf 5.	Míra ekonomické aktivity starších osob.....	19
Graf 6.	Vývoj vyměřovacího základu zaměstnanců a osob samostatně činných.....	21

Graf 7.	Vývoj podílu plateb a předpisů (včetně penále, pokut a přírážek k pojistnému)	24
Graf 8.	Vývoj výše nedoplatků (v mld. Kč)	25
Graf 9.	Struktura pohledávek za plátcí pojistného v % celkových pohledávek (stav k 31. 12.)	26
Graf 10.	Počet starobních důchodců pobírajících krácený starobní důchod	30
Graf 11.	Vývoj podílu nově přiznaných starobních důchodů	34
Graf 12.	Vývoj reálné hodnoty průměrného vypláceného starobního důchodu a průměrné mzdy v procentech jejich hodnot v roce 1989	38
Graf 13.	Průměrná výše samostatně vyplácených starobních důchodů přiznaných v různých letech	40
Graf 14.	Rozdíl mezi průměrnou výší vyplácených starobních důchodů přiznaných v různých obdobích a průměrnou výší všech vyplácených starobních důchodů (v %)	40
Graf 15.	Vývoj příjmů a výdajů nemocenského pojištění	46
Graf 16.	Vývoj základních ukazatelů nemocenského pojištění	48
Graf 17.	Vývoj průměrného denního nemocenského, průměrné denní mzdy a jejich podílu	50
Graf 18.	Výše nemocenského za 30 dnů v roce 2007 a jeho podíl k hrubé a čisté mzdě pro různé výše mzdy	50
Graf 19.	Rozložení počtu případů PN podle výše příjmu	51
Graf 20.	Vývoj kritéria plnění úmluv o minimální úrovni důchodů	54
Graf 21.	Vývoj kritéria plnění úmluv o minimální úrovni nemocenských dávek	55
Graf 22.	Celková míra participace ve věkové skupině 15+	59
Graf 23.	Vývoj důchodového věku	61
Graf 24.	Počet plátců	61
Graf 25.	Počet důchodců	61
Graf 26.	Míra závislosti	61
Graf 27.	Vývoj příjmů, výdajů a saldo důchodového systému v % HDP	62
Graf 28.	Kumulované saldo v % HDP	63
Graf 29.	Celkový náhradový poměr v %	64
Graf 30.	Výdaje důchodového systému	64
Graf 31.	Kumulované saldo	64
Graf 32.	Saldo důchodového systému	65
Graf 33.	Celkový náhradový poměr	65
Graf 34.	Proces zvyšování důchodového věku na 65, 67 a 69 let	66
Graf 35.	Výdaje na důchody v % HDP	66
Graf 36.	Výdaje na starobní důchody v % HDP	66
Graf 37.	Saldo důchodového systému v % HDP	67
Graf 38.	Kumulované saldo v % HDP	67
Graf 39.	Celkový náhradový poměr v %	67
Graf 40.	Průměrná doba pobírání důchodu v letech – muži	68
Graf 41.	Průměrná doba pobírání důchodu v letech – ženy	68
Graf 42.	Výdaje na důchody v % HDP	68
Graf 43.	Celkový náhradový poměr v %	68
Graf 44.	Saldo důchodového systému v % HDP	69
Graf 45.	Kumulované saldo v % HDP	69
Graf 46.	Zvyšování důchodového věku – současný stav	70
Graf 47.	Zvyšování důchodového věku – schválené změny	70
Graf 48.	Výdaje na důchody v % HDP	70

Graf 49.	Saldo důchodového systému v % HDP	71
Graf 50.	Výdaje na starobní důchody v % HDP.....	72
Graf 51.	Výdaje na invalidní důchody v % HDP	72
Graf 52.	Výdaje na pozůstalostní důchody v % HDP	73
Graf 53.	Celkový náhradový poměr v %.....	73
Graf 54.	Náhradový poměr u IČ resp. invalidních důchodů I. a II. stupně v %.....	74
Graf 55.	Podíl nemocenského za prvních 30 dnů PN k čistému příjmu.....	78
Graf 56.	Porovnání výše nemocenského za 3 dny PN a čisté mzdy za jeden den.....	80
Graf 57.	Vývoj příjmů a výdajů nemocenského pojištění	82
Graf 58.	Odhad rozdílu mezi příjmy a výdaji nemocenského pojištění v období 2009-2011	83

ÚVOD

Pojistněmatematická zpráva, kterou si prohlížíte, je již čtvrtou v pořadí a navazuje na zprávy z let 2002, 2004 a 2006. Jedná se o pokračování snahy odboru sociálního pojištění MPSV kvalitně, objektivně a pravidelně informovat širší odbornou i laickou veřejnost o vývoji sociálního pojištění v ČR. Přestože je oblast sociálního pojištění v zásadě stabilní a robustní součástí sociálního zabezpečení, dochází i zde k poměrně dynamickému vývoji v oblasti nemocenského i důchodového pojištění. Proto jsou součástí této zprávy nejen statistické údaje za posledních 5 let, ale i analýzy a projekce možného dopadu aktuálně diskutovaných či navržených úprav.

Publikace se skládá ze tří částí. V části A se nachází základní informace o systému sociálního pojištění a hlavní legislativní změny od roku 2006. Část B obsahuje hodnocení základních ukazatelů sociálního pojištění. V poslední části C je možno se seznámit se středně a dlouhodobými projekcemi s horizontem až do roku 2100 včetně projekce dopadu parametrických změn přijatých v rámci první etapy důchodové reformy na vývoj základních ukazatelů důchodového pojištění.

Zpráva vznikla v pojistněmatematickém oddělení odboru sociálního pojištění MPSV na základě statistických dat především České správy sociálního zabezpečení a jejím cílem je maximálně objektivně informovat o současném stavu sociálního pojištění, ale i o jeho budoucím možném vývoji ve středně a dlouhodobém horizontu. V neposlední řadě i díky popsaným vývojovým tendencím naznačit možná doporučení přispívající ke stabilitě systému.

MPSV i celý kolektiv pracovníků podílejících se na vypracování uvítá případné náměty či komentáře k podobě zprávy.

Praha, říjen 2008

JUDr. Jiří Biskup
ředitel odboru sociálního pojištění MPSV

ČÁST A

ZÁKLADNÍ INFORMACE O SOCIÁLNÍM POJIŠTĚNÍ

A.1. STRUČNÁ CHARAKTERISTIKA

System sociálního pojištění zahrnuje základní povinné důchodové pojištění a nemocenské pojištění. V rámci systému se vedle pojistného na sociální zabezpečení vybírá i příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

A.1.1. DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ¹

Základním hmotněprávním předpisem, který upravuje nároky ze základního povinného důchodového pojištění pro případ stáří, invalidity a úmrtí živitele, je **zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění** (dále jen „zákon o důchodovém pojištění“), který Poslanecká sněmovna Parlamentu schválila dne 30. června 1995. Zákon o důchodovém pojištění nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1996. Byl již několikrát novelizován.

Účast v základním důchodovém pojištění je při splnění stanovených podmínek povinná. Zákon o důchodovém pojištění, který obsahuje příslušnou hmotněprávní úpravu, přitom umožňuje ve stanoveném rozsahu v rámci základního povinného důchodového pojištění i dobrovolnou účast na důchodovém pojištění.

Pro jednotlivé skupiny pojištěnců [zaměstnanec v pracovním poměru, osoby ve služebním poměru, členy družstev, osoby samostatně výdělečně činné (OSVČ) a ostatní skupiny pojištěnců] platí **jednotná právní úprava**.

Při splnění zákonem stanovených podmínek vzniká **právní nárok na důchod**.

Všechna **rozhodnutí** o nároku na dávku důchodového pojištění a její výši či výplatě **podléhají přezkoumání soudem**.

Základní důchodové pojištění je **ekonomicky garantováno státem**, protože nelze ponechat důchodce bez zdroje příjmu, na kterém jsou existenčně závislí.

Princip zásluhovosti se v důchodovém pojištění projevuje v omezeném rozsahu v důsledku současného uplatňování principu **sociální solidarity** (existence redukčních hranic, kterými se zápočet vyšších příjmů stanoveným způsobem omezuje, způsobuje pokles relativní úrovně důchodu se vzrůstajícími příjmy započítatelnými pro účely důchodového pojištění).

Dynamičnost základního důchodového pojištění je dána každoroční aktualizací úrovně příjmů, z nichž se vychází při výpočtu procentní výměry důchodu, a zvyšováním vyplácených důchodů.

¹ Současný český systém důchodového pojištění tvoří dvě části, a to základní důchodové pojištění (poskytují se z něho důchody starobní, plný invalidní, částečný invalidní, vdovský, vdovecký a sirotčí) a doplňkové pojištění, v jehož rámci jde jednak o penzijní připojištění se státním příspěvkem (zákon č. 42/1994 Sb., o penzijním připojištění se státním příspěvkem – ze systému se poskytují doživotní penze starobní, invalidní a výsluhová, dočasná penze pozůstalostní, jednorázové vyrovnání a odbytné) a jednak o další formy individuálního zabezpečení prostřednictvím produktů komerčních pojišťoven.

Ze základního důchodového pojištění se poskytují důchody:

- **starobní** (včetně starobního důchodu přiznávaného před dosažením důchodového věku – dále jen „předčasný starobní důchod“),
- **plný invalidní,**
- **částečný invalidní,**
- **vdovský a vdovecký,**
- **sirotčí.**

Z důchodového pojištění jsou přiznávány v podstatě pouze dávky odvozené z doby pojištění a dosahovaných výdělků. Jedinou výjimkou je **plný invalidní důchod**, který je při splnění stanovených podmínek přiznáván tzv. **invalidům z mládí**.

Důchod se skládá ze dvou složek (dvousložková konstrukce):

- ze základní výměry stejné pro všechny druhy důchodů nezávislé na době pojištění a dosahovaném výdělků,
- z procentní výměry odvozené z doby pojištění a dosahovaného výdělků.

Konstrukce výpočtu důchodu obsahuje celou řadu prvků, z nichž ty, které se týkají výdělků rozhodných pro výši důchodu, se každoročně mění s ohledem na obecný mzdový vývoj.

Základní pravidla pro zvyšování vyplácených důchodů jsou právně upravena v § 67 zákona o důchodovém pojištění a s účinností od 1. 7. 2002² spočívají v tom, že:

- vyplácené důchody se zvyšují pravidelně každý rok v lednu; odchýlně se postupuje pouze při velmi nízké inflaci (zvýšení by činilo méně než 2 %) a při vysoké inflaci (aspoň 10 %; s účinností od 28. května 2008 aspoň 5 %),
- zvýšení důchodů se stanoví tak, aby u průměrného starobního důchodu činilo nejméně 100 % růstu cen a dále též nejméně jednu třetinu růstu reálné mzdy,
- konkrétní výši zvýšení stanoví vláda nařízením, přičemž zvýšení může být vyšší než uvedené zvýšení stanovené zákonem jako minimální,
- růst úhrnného indexu spotřebitelských cen za domácnosti celkem je při pravidelném zvýšení od ledna zjišťován v období dvanácti měsíců do července předcházejícího zvýšení důchodů; pro zjišťování růstu reálných mezd je rozhodný kalendářní rok o dva roky předcházející roku zvýšení důchodů,

² Do 30. 6. 2002 platila tato pravidla:

- zvyšují se všechny vyplácené důchody,
- ke zvyšování důchodů nařízením je zmocněna vláda, jestliže úhrnný index spotřebitelských cen vzrostl aspoň o 5 % od kalendářního měsíce, který bezprostředně předchází kalendářnímu měsíci, v němž došlo k poslednímu zvýšení důchodů,
- zvýšení musí odpovídat nejméně 70 nárůstu úhrnného indexu spotřebitelských cen,
- alespoň jednou za dva roky musí být při stanovení částky zvýšení důchodů zohledněn i růst reálných mezd, a to nejméně jednou třetinou.

- v mimořádném termínu se důchody zvýší, pokud růst cen ve sledovaném období dosáhl aspoň 10 % a s účinností od 28. května 2008 aspoň 5 %; o takovémto zvýšení rozhodne vláda do 50 dnů od splnění této podmínky,
- potřebné prvky pro stanovení částky zvýšení důchodů se zjišťují podle údajů Českého statistického úřadu (úhrnný index spotřebitelských cen, průměrná nominální mzda) a České správy sociálního zabezpečení (výše průměrného starobního důchodu).

A.1.2. NEMOCENSKÉ POJIŠTĚNÍ³

Základním zákonem upravujícím okruh pojištěných a nároky pojištěnců je zákon o nemocenském pojištění zaměstnanců č. 54/1956 Sb., který byl za dobu delší padesáti let své platnosti mnohokrát novelizován.

Nemocenské pojištění je **pro zaměstnance a příslušníky ozbrojených sil a bezpečnostních sborů povinné, pro OSVČ je od roku 1994 dobrovolné.**

System nemocenského pojištění je v zásadě **jednotný** pro všechny výdělečně činné osoby s několika výjimkami.⁴

Nemocenské pojištění je **garantováno státem** jak po stránce finanční, tak právní.

Princip zásluhovosti se v nemocenském pojištění projevuje v omezeném rozsahu v důsledku současného uplatňování principu **sociální solidarity** ze stejných důvodů jako v základním důchodovém pojištění.

Dynamičnost systému je dána každoroční aktualizací redukčních hranic příjmů, z nichž se vychází při výpočtu dávek, podle mzdového vývoje⁵.

Po oddělení zdravotní péče v padesátých letech, oddělení lázeňské péče v roce 1993 a od roku 1995 oddělení přídavků na děti, porodného a pohřebného do systémů zdravotního pojištění a státní sociální podpory jsou ze systému nemocenského pojištění poskytovány následující dávky:

- **nemocenské,**

³ Kromě státního povinného nemocenského pojištění se postupně rozšiřuje i dobrovolné pojištění u komerčních pojišťoven. Většímu rozvoji brání jednak vysoké odvodové zatížení ekonomicky aktivních, které nedává velký prostor pro další pravidelné dobrovolné platby, ale zejména přetrvávající malá informovanost o možnostech komerčního pojištění a nedostatečné uvědomění o rizicích spojených s delší pracovní neschopností zejména u skupin zaměstnanců s vyššími příjmy.

⁴ Příslušníci ozbrojených sborů mají nárok na nemocenské až od 2. měsíce, neboť 1. měsíc pracovní neschopnosti dostávají plat; i některým dalším osobám, např. soudcům či poslancům, náleží po stanovenou dobu trvání pracovní neschopnosti plat; z nemocenské péče příslušníků ozbrojených sil se poskytuje příspěvek na pohřeb vojáka.

Z nemocenského pojištění náleží některým pojištěným osobám jen některé dávky. Např. studentům a žákům středních škol náleží pouze peněžitá pomoc v mateřství, některým zaměstnancům nenáleží podpora při ošetřování člena rodiny a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství (např. zaměstnancům činným na základě dohody o pracovní činnosti a dobrovolným pracovníkům pečovatelské služby); tyto dávky nenáleží ani z nemocenského pojištění OSVČ. Příslušníkům ozbrojených sil a bezpečnostních sborů nenáleží podpora při ošetřování člena rodiny.

⁵ V souvislosti s reformou veřejných rozpočtů bylo rozhodnuto o pozastavení účinnosti příslušného ustanovení zákona o nemocenském pojištění a v letech 2004 a 2005 a rovněž v roce 2007 redukční hranice nezvyšovat.

- **podpora při ošetřování člena rodiny,**
- **peněžité pomoci v mateřství,**
- **vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.**

Nemocenské se poskytuje za kalendářní dny. Od 1. ledna 2008 byla pro nemocenské zavedena třídní karenční doba, po kterou se nemocenské nevyplácí, která však byla od 30. června 2008 zrušena Nálezem Ústavního soudu uveřejněného pod č. 166/2008 Sb. Od 1. 9. 2008 zákonem č. 305/2008 Sb. došlo ke snížení sazby pro výpočet nemocenského za první 3 kalendářní dny pracovní neschopnosti z 60 % na 25 %. Nemocenské se vypočítává z průměrné hrubé mzdy za dvanáct kalendářních měsíců předcházejících pojistné události. Od 1. ledna 2009 bude nemocenské poskytováno až od 15. kalendářního dne trvání dočasné pracovní neschopnosti či nařízené karantény.

Podpora při ošetřování člena rodiny a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství nenáleží OSVČ.

A.1.3. POJISTNÉ

System sociálního pojištění je financován průběžným způsobem. To znamená, že výdaje na dávky v daném období jsou hrazeny z příjmů z pojistného vybraného v tomto období.

Právní úpravu vztahů financování obsahuje **zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti**, ve znění pozdějších předpisů, který nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1993. Stanoví zejména:

- **okruh poplatníků pojistného** (včetně příspěvku na státní politiku zaměstnanosti),
- **způsob stanovení výše pojistného**, odvod pojistného a povinnosti plátců pojistného.

Podle tohoto zákona se vybírá pojistné na sociální zabezpečení (na nemocenské pojištění a důchodové pojištění) a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti.

Pojistné vybírají okresní správy sociálního zabezpečení.

Pojistné platí zaměstnanci, zaměstnavatelé a OSVČ. Jeho výše je stanovena procentními sazbami (Tabulka 1) z vyměřovacího základu zjištěného za rozhodné období. Pojistné se vypočítává ze započitatelných příjmů před jejich zdaněním. U OSVČ se započitatelné příjmy snižují o výdaje vynaložené na dosažení, zjištění a udržení těchto příjmů; základ pro odvod pojistného činí od roku 2006 50 % z rozdílu mezi příjmy a výdaji (v roce 2004 činil 40 %, v roce 2005 45 %).

V roce 2007 byl maximální roční vyměřovací základ OSVČ 486 000 Kč. S účinností od 1. ledna 2008 byl stanoven maximální roční vyměřovací základ pro placení pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti pro všechny pojištěnce, a to ve výši 48 násobku průměrné mzdy v národním hospodářství. Pro rok 2008 činí tento maximální vyměřovací základ částku 1 034 880 Kč.

Tabulka 1. Procentní sazby pojistného platné od roku 2004 (% vyměřovacího základu)

	Důchodové pojištění	Nemocenské pojištění	Státní politika zaměstnanosti	Celkem
Organizace a malé organizace	21,5	3,3	1,2	26
Zaměstnanci	6,5	1,1	0,4	8
OSVČ	28	4,4 dobrovolně	1,6	29,6 resp. 34
Osoby dobrovolně důchodově pojištěné	28	-	-	28

Pramen: MPSV

Zavedením výběru pojistného se sledovalo zvýšení vazby mezi zaplaceným pojistným a úrovní dávek. Pojistné a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti jsou příjmem státního rozpočtu. Příjmy státního rozpočtu jsou též penále, přírážka k pojistnému na sociální zabezpečení a pokuty ukládané podle zákona č. 589/1992 Sb., ve znění pozdějších předpisů.

S účinností od 1. ledna 1996 byl zaveden zvláštní účet důchodového pojištění jako součást státních finančních aktiv. Na tento účet byl převáděn kladný rozdíl mezi příjmy pojistného na důchodové pojištění, včetně příjmů z penále a pokut připadajících na důchodové pojištění a výdaji na dávky důchodového pojištění včetně výdajů spojených s výběrem pojistného na důchodové pojištění a výplatou dávek důchodového pojištění⁶ v kapitole 313 Ministerstva práce a sociálních věcí, kapitole 307 Ministerstva obrany, kapitole 314 Ministerstva vnitra, kapitole 336 Ministerstva spravedlnosti a kapitole 312 Ministerstva financí. Prostředky účtu bylo možné použít pouze na výdaje na dávky důchodového pojištění a na převody zpět do státního rozpočtu na úhradu záporného rozdílu uvedených příjmů a výdajů. Toto použití bylo možné pouze se souhlasem Poslanecké sněmovny Parlamentu. Prostředky nebylo možné investovat. S účinností od 1. března 2008 byl zvláštní účet důchodového pojištění transformován na zvláštní účet rezervy pro důchodovou reformu jako součást státních finančních aktiv. Na tento účet Ministerstvo financí za každý rok, ve kterém budou příjmy pojistného na důchodové pojištění včetně příjmů z penále a pokut připadajících na důchodové pojištění vyšší než výdaje na dávky důchodového pojištění včetně výdajů spojených s výběrem pojistného na důchodové pojištění a výplatou dávek důchodového pojištění, převádí ze státního rozpočtu částku ve výši rozdílu těchto příjmů a výdajů. Příjmy tohoto účtu tvoří i peněžní prostředky poukázané na něj podle zvláštních právních předpisů. Ve prospěch zvláštního účtu rezervy pro důchodovou reformu se převedou i prostředky účtu státních finančních aktiv, na kterém se od roku 2004 shromažďují prostředky z dividend, které získalo Ministerstvo práce a sociálních věcí jako správce majetkových účastí státu. Počítá se s tím, že peněžní prostředky zvláštního účtu

⁶ Způsob výpočtu rozdílu mezi příjmy pojistného na důchodové pojištění a výdaji na důchodové pojištění a postup výpočtu výdajů spojených s výběrem pojistného na důchodové pojištění a s výplatou dávek důchodového pojištění je stanoven vyhláškou Ministerstva financí. Správní výdaje v rozpočtové kapitole MPSV se vypočtou vyhláškou stanoveným koeficientem ze správních výdajů ČSSZ. Správní výdaje ostatních orgánů sociálního zabezpečení se vypočítají jako součin výdajů na důchody v příslušné rozpočtové kapitole a podílu uvedených správních výdajů v rozpočtové kapitole MPSV k výdajům na důchody v rozpočtové kapitole MPSV.

rezervy pro důchodovou reformu se použijí na důchodovou reformu, a to podle usnesení Poslanecké sněmovny na návrh vlády. Ministerstvo financí je oprávněno dočasně volné prostředky vedené na tomto účtu investovat do státních dluhopisů a do dluhopisů České národní banky, jakož i do dluhopisů vydaných členskými státy Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, a dluhopisů vydaných centrálními bankami těchto států nebo Evropskou centrální bankou. Výnosy z investování jsou příjmem tohoto účtu. Zprávy o hospodaření s peněžními prostředky účtu jsou součástí státního závěrečného účtu.⁷

A.1.4. ORGANIZACE A PROVÁDĚNÍ SOCIÁLNÍHO ZABEZPEČENÍ

Zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, nabyl účinnosti dnem 1. ledna 1992. Podle tohoto zákona:

- Sociální zabezpečení provádí orgány sociálního zabezpečení a organizace. Na úseku sociálního zabezpečení vykonávají působnost též obce.
- Orgány sociálního zabezpečení jsou:
 - Ministerstvo práce a sociálních věcí,
 - Česká správa sociálního zabezpečení (dále jen ČSSZ),
 - okresní správy sociálního zabezpečení,
 - Ministerstvo vnitra,
 - Ministerstvo spravedlnosti,
 - Ministerstvo obrany.

Nositelem pojištění pro „civilní sféru“ je ČSSZ, která vznikla v roce 1990 sloučením nositelů důchodového pojištění a nemocenského pojištění. Je samostatnou organizační složkou státu podřízenou MPSV. Hlavní působností ČSSZ vyplývající z příslušné právní úpravy je provádění důchodového a nemocenského pojištění, provádění lékařské posudkové služby, výběr pojistného a plnění úkolů vyplývajících z mezinárodních smluv a práva ES. Od roku 2005 předkládají zaměstnavatelé pravidelně každoročně nositeli pojištění evidenční listy důchodového pojištění svých zaměstnanců. Od 1. července 2005 byl vytvořen registr pojištěnců, jehož údaje jsou průběžně aktualizovány a doplňovány. Tím byly vytvořeny i podmínky pro pravidelnou informovanost pojištěnců o údajích evidovaných v souvislosti s jejich účastí na důchodovém (a nemocenském) pojištění a v průběhu roku 2006 bylo zahájeno podávání písemných informací o těchto údajích na základě žádosti pojištěnců (tzv. individuální konta pojištěnců). ČSSZ umožňuje přijímat elektronická podání prostřednictvím sítě Internet přes Portál veřejné správy nebo na paměťovém médiu. Klienti ČSSZ mohou využít několik druhů elektronických podání. Mohou elektronicky podávat Evidenční listy důchodového pojištění, přihlášky a

⁷ Zákonem č. 26/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 218/2000 Sb., o rozpočtových pravidlech a o změně některých souvisejících zákonů (rozpočtová pravidla), ve znění pozdějších předpisů, a další související zákony, byl mj. novelizován § 36 rozpočtových pravidel.

odhlášky zaměstnanců k nemocenskému pojištění a Přehled o příjmech a výdajích osob samostatně výdělečně činných.

A.2. LEGISLATIVNÍ ZMĚNY OD ZAČÁTKU ROKU 2006

A.2.1. DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ

(A) Legislativní změny, které již vstoupily v platnost

- **Zákon č. 267/2006 Sb.** – účinnost dnem 1. července 2006. Zákonem byla upravena výše vdovského důchodu vdovám, kterým vznikl nárok na tento důchod před 1. lednem 1996 a v důsledku pevných maximálních hranic platných pro souběhy důchodů podle dřívějších předpisů byla jeho výše omezena, případně byla výplata tohoto důchodu uvolněna, pokud vdovský důchod nebyl vyplácen.
- **Nařízení vlády č. 461/2006 Sb.** – účinnost od 1. ledna 2007. Od ledna 2007 se zvýšila základní výměra důchodů na 1 570 Kč a procentní výměra vyplácených důchodů přiznaných před 1. lednem 1996 o 6,6 % procentní výměry a vyplácených důchodů přiznaných od 1. ledna 1996 do 31. prosince 2006 o 5,6 %.
- **Nařízení vlády č. 462/2006 Sb.** – účinnost od 1. ledna 2007. Tímto nařízením byl stanoven všeobecný vyměřovací základ za rok 2005 (18 809 Kč), zvýšeny redukční hranice na 9 600 Kč a 23 300 Kč a byla stanovena výše přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2005 (1,0707).
- **Zákon č. 152/2007 Sb.** – účinnost dnem 1. července 2007. Tento zákon promítl do právní úpravy náleží Ústavního soudu ze dne 6. června 2006 vyhlášený pod č. 405/2006 Sb. Změna právní úpravy spočívá v podstatě v tom, že doba péče u všech pojištěnců, tj. u mužů i u žen, se prokazuje stejným způsobem, a to čestným prohlášením podaným spolu se žádostí o důchod (podle dosavadní právní úpravy musel muž podat přihlášku k účasti na pojištění z důvodu péče o dítě a o době a rozsahu této péče rozhodovala OSSZ, kdežto v případě žen stačilo pouze čestné prohlášení v souvislosti s žádostí o důchod). Zůstala i nadále zachována zásada, že tatáž doba péče o totéž dítě se hodnotí jen jednomu pojištěnci (v případě souběžné péče pak tomu pojištěnci, který o dítě pečoval ve větším rozsahu). Současně bylo (již bez souvislosti s uvedeným nálezem Ústavního soudu) zrušeno omezení hodnocení některých druhů vyloučených dob pro účely stanovení osobního vyměřovacího základu.
- **Nařízení vlády č. 256/2007 Sb.** – účinnost od 1. ledna 2008. Od ledna 2008 se zvýšila základní výměra důchodů na 1 700 Kč a procentní výměra vyplácených důchodů o 3 %.
- **Nařízení vlády č. 257/2007 Sb.** – účinnost od 1. ledna 2008. Tímto nařízením byl stanoven všeobecný vyměřovací základ za rok 2006 (20 050 Kč), zvýšeny redukční hranice na 10 000 Kč a 24 800 Kč a byla stanovena výše přepočítacího koeficientu pro úpravu všeobecného vyměřovacího základu za rok 2006 (1,0753).
- **Zákon č. 261/2007 Sb.** – účinnost dnem 1. ledna 2008. Zákonem byl rozšířen okruh osob účastných základního důchodového pojištění prostřednictvím institutu náhradních dob pojištění, a to o osoby pečující o osobu mladší 10 let, která je závislá na péči jiné osoby ve stupni I.

- **Zákon č. 178/2008 Sb.** – účinnost dnem 28. května 2008. Zákonem byla stanovena podmínka pro zvýšení důchodů v mimořádném termínu již při růstu cen aspoň o 5 % (dosud až při růstu cen aspoň o 10 %). Současně bylo stanoveno, že v roce 2008 se důchody zvýší mimo pravidelný termín od splátky důchodu splatné v srpnu 2008.
- **Nařízení vlády č. 211/2008 Sb.** – účinnost od 1. srpna 2008. Od srpna 2008 se zvýšila základní výměra důchodů přiznaných před 1. srpnem 2008 na 2 170 Kč; základní výměry důchodů přiznaných po 31. červenci 2008 činí 2 170 Kč měsíčně.
- **Zákon č. 306/2008 Sb.** – účinnost v zásadě dnem 1. ledna 2010. Zákonem byla do právní úpravy promítnuta zejména opatření obsahující parametrické změny základního důchodového pojištění [podrobněji viz část (B) Schválené koncepční změny].

(B) Schválené koncepční změny základního důchodového pojištění připravené v rámci I. etapy důchodové reformy a další pokračování reformy důchodového systému

Zákon č. 306/2008 Sb., kterým se mění zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, ve znění pozdějších předpisů, zákon č. 582/1991 Sb., o organizaci a provádění sociálního zabezpečení, ve znění pozdějších předpisů, a některé další zákony, byl schválen Parlamentem dne 17. července 2008 a nabude účinnosti v zásadě od 1. ledna 2010.

Mezi nejvýznamnější schválené změny ve srovnání se současnou právní úpravou patří:

- postupné prodloužení doby pojištění potřebné pro vznik nároku na starobní důchod z 25 roků na 35 roků včetně náhradních dob pojištění⁸ nebo na 30 roků bez náhradních dob pojištění,
- postupné omezení zápočtu náhradních dob pojištění i pro nárok na starobní důchod na 80 % s výjimkou těchto dob z titulu osobní péče o dítě ve věku do 4 let, o osobu, která je závislá na péči jiné osoby a býv. základní vojenské služby,
- plynulé pokračování v postupném zvyšování důchodového věku na 65 let u mužů a žen, které nevychovaly žádné dítě nebo jedno dítě a 62 až 64 let u žen (podle počtu vychovaných dětí), pokud vychovaly aspoň dvě děti a v souvislosti s tím i věkové hranice pro nárok na starobní důchod při získání kratší doby pojištění,
- postupné prodloužení období pro předčasný odchod do starobního důchodu ze tří na pět roků,

⁸⁾ Náhradní doby pojištění jsou doby, které se hodnotí pro účely základního důchodového pojištění, přestože za ně není odváděno pojistné ani žádné jiné platby – např. doba péče o dítě do 4 let věku, dobu osobní péče o osobu závislou na péči jiné fyzické osoby, doba „evidované“ nezaměstnanosti atd.

- zrušení podmínky pro nárok na výplatu starobního důchodu vedle příjmu z výdělečné činnosti, která spočívá ve sjednání pracovního vztahu nejdéle na dobu jednoho roku,
- zvyšování procentní výměry starobního důchodu za dobu výdělečné činnosti po vzniku nároku na starobní důchod při souběžném pobírání tohoto důchodu v plné výši, a to o 0,4 % výpočtového základu za každých 360 kalendářních dnů nebo při pobírání tohoto důchodu v poloviční výši, a to o 1,5 % výpočtového základu za každých 180 kalendářních dnů,
- změna plného invalidního důchodu na důchod starobní ve stejné výši při dosažení věku 65 let,
- sjednocení dosavadní pevné věkové hranice pro „trvalý“ nárok žen na vdovský důchod (nyní 55 let) a mužů na vdovecký důchod (nyní 58 let) na věk o 4 roky nižší, než činí důchodový věk pro muže stejného data narození,
- nové vymezení invalidity (zavedení třístupňové invalidity) s „trvalou“ ochranou výše dosavadních částečných invalidních důchodů v případě změny invalidity ze II. stupně invalidity na I. stupeň (dosud existují dva druhy invalidních důchodů, a to plný invalidní důchod a částečný invalidní důchod),
- sjednocení věkové hranice, ke které se zjišťuje tzv. dopočtená doba⁹⁾ pro výši procentní výměry invalidního důchodu, pro muže a ženy (pro muže i ženy důchodový věk stanovený pro ženy stejného data narození, které nevychovaly žádné dítě),
- zrušení doby studia získané v období po účinnosti návrhu zákona jako náhradní doby pojištění s výjimkou posuzování nároku na invalidní důchody
- zvýšení redukce procentní výměry při předčasném odchodu do důchodu, a to od třetího roku.

Přijetí uvedených opatření předcházelo uzavření „Koaliční dohody“ mezi ODS, KDU - ČSL a SZ po volbách do Poslanecké sněmovny Parlamentu v roce 2006. Programová část této dohody a následně přijaté Programové prohlášení vlády obsahuje mj. i záměr provést důchodovou reformu ve třech etapách.

Shora uvedenou právní úpravou je realizována I. etapa důchodové reformy, kterou připravilo MPSV se záměrem především přispět k lepší finanční udržitelnosti základního důchodového pojištění a k odstranění některých mikroekonomických neefektivností a zajistit tak jeho lepší dlouhodobou stabilitu. Změny se týkají výdajové strany základního důchodového pojištění a lze je členit na část týkající se doby pojištění a náhradní doby pojištění (doby, ze které není placeno pojistné), část

⁹⁾ Dopočtená doba je doba ode dne vzniku na plný invalidní nebo částečný invalidní důchod do dosažení důchodového věku – tato doba se hodnotí stejně jako doba pojištění z titulu výdělečné činnosti.

týkající se podmínek nároku na důchod, část týkající se výše důchodu, část týkající se podmínek nároku na výplatu důchodu a část týkající se změny definice invalidity.

Pokud jde o II. etapu důchodové reformy byly připraveny a dále se připravují změny týkající se jak veřejného základního důchodového pojištění (zejména vytvoření rezervy pro důchodovou reformu), tak i soukromých důchodů (oddělení majetku akcionářů a klientů, zavedení možnosti poskytovat různě zaměřené penzijní plány, zvýšení motivace k vyšším příspěvkům, zvýšení participace zaměstnavatelů, podpora čerpání doživotních penzí z penzijního připojištění). Vláda dne 27. 6. 2008 projednala materiál Ministerstva financí a Ministerstva práce a sociálních věcí, který informoval o plnění úkolů II. etapy důchodové reformy a uložila ministru financí ve spolupráci s ministrem práce a sociálních věcí zajistit vypracování tezí pro přípravu nového zákona o penzijním připojištění a předložit je vládě do konce září 2008 (Usnesení vlády č. 737).

V rámci III. etapy důchodové reformy budou probíhat intenzivní jednání s cílem dosažení shody na diversifikaci zdrojů pro příjmy ve stáří s možností přesměrovat malou část z povinných plateb pojistného na základní důchodové pojištění na základě dobrovolné volby pojištěnce do soukromého systému (zavedení možnosti opt – out). Pojištěnci by měli možnost volby, zda jejich důchod bude plynout pouze ze státního základního důchodového pojištění nebo částečně i z nového spořicího pilíře důchodového systému. Pojištěnci by si tedy nevolili, zda budou či nebudou platit příspěvky na důchodové zajištění ve stáří, ale pouze jaké budou zdroje financování jejich budoucích důchodů.

A.2.2. NEMOCENSKÉ POJIŠTĚNÍ

(A) Legislativní změny, které již vstoupily v platnost

- **Nařízení vlády č. 417/2005 Sb.** - účinnost od 1. ledna 2006. Tímto nařízením byly upraveny částky pro stanovení denního vyměřovacího základu, a to tak, že
 - částka 480 Kč se zvýšila na částku 510 Kč a
 - částka 690 Kč se zvýšila na 730 Kč.
- **Nařízení vlády č. 588/2006 Sb.** – od 1. ledna 2007. Tímto nařízením byly upraveny částky pro stanovení denního vyměřovacího základu, a to tak, že
 - částka 510 Kč se zvýšila na částku 550 Kč a
 - částka 730 Kč se zvýšila na 790 Kč.
- **Zákon č. 261/2007 Sb.** – účinnost od 1. ledna 2008. Změny spočívají zejména
 - a) ve vzniku účasti na nemocenském pojištění zaměstnanců v pracovním poměru, neboť za den jejich vstupu do zaměstnání se považuje též den před vstupem do zaměstnání, za který jim náleží náhrada mzdy (platu) nebo za který se jim mzda nebo plat nekrátí,
 - b) zavedení karenční doby pro poskytování nemocenského, tzn. neposkytování nemocenského za období prvních tří kalendářních dnů trvání dočasné pracovní neschopnosti či nařízené karantény,

- c) nezvýšení redukčních hranic pro úpravu denního vyměřovacího základu, pro rok 2008,
 - d) ponechání redukce příjmu do výše první redukční hranice pro výpočet nemocenského a podpory při ošetřování člena rodiny i po 14. dnu trvání sociální události, pro které tyto dávky náleží,
 - e) v úpravě procentních sazeb denní výše nemocenského a podpory při ošetřování člena rodiny; nemocenské z denního vyměřovacího základu po jeho redukcí činí od 4. do 30. dne dočasné pracovní neschopnosti (karantény) 60 % , od 31. do 60. dne 66 % a od 61. dne 72 % , podpora při ošetřování člena rodiny z denního vyměřovacího základu po jeho redukcí činí 60 % ,
 - f) ve zkrácení podpůrčí doby, po kterou se poskytuje nemocenské poživatelům starobních a plných invalidních důchodů z důvodu pracovní neschopnosti pro nemoc a nepracovní úraz, z 84 na 81 kalendářních dnů,
 - g) v omezení podpůrčí doby pro poskytování nemocenského a podpory při ošetřování člena rodiny u zaměstnanců, kteří jsou poživateli starobních nebo plných invalidních důchodů, na dobu trvání zaměstnání,
 - h) ve zkrácení ochranné lhůty; obecná délka ochranné lhůty 42 kalendářních dnů byla zkrácena na 7 kalendářních dnů,
 - i) ve zrušení nároku na podporu při ošetřování člena rodiny z ochranné lhůty,
 - j) ve zrušení nároku na peněžitou pomoc v mateřství z titulu uchazečství o zaměstnání; uchazeč o zaměstnání není účasten nemocenského pojištění z titulu vedení v takové evidenci u úřadu práce, nenáleží mu proto dávka nemocenského pojištění, ale dávka státní sociální podpory, resp. rodičovský příspěvek,
 - k) ve zrušení „osamělosti“ jako podmínky pro prodloužení poskytování peněžité pomoci v mateřství (peněžité pomoci) z 28 na 37 týdnů,
 - l) v použití denního vyměřovací základu stanoveného pro výpočet předchozí peněžité pomoci v mateřství pro výpočet další peněžité pomoci v mateřství; podmínkou je, že zaměstnankyně nastupuje na další mateřskou dovolenou za trvání téhož zaměstnání v době, kdy její předchozí dítě není starší 4 let a předchozí denní vyměřovací základ před redukcí je vyšší než denní vyměřovací základ před redukcí stanovený pro další peněžitou pomoc v mateřství.
- **Zákon č. 305/2008 Sb.**, kterým se mění zákon č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění ve znění pozdějších předpisů a některé další zákony,
 - s účinností od 1. září 2008 přináší zejména tyto změny:
 - a) snížení sazby pro výpočet nemocenského za první 3 kalendářní dny pracovní neschopnosti z 60 % na 25 % ,
 - b) nemocenské náleží i při karanténě kratší než 4 dny,
 - c) vojákům z povolání a příslušníkům bezpečnostních sborů náleží nemocenské za první 3 kalendářní dny neschopnosti k službě.
 - s účinností od 1. ledna 2009 dochází

- a) v zákoně o nemocenském pojištění především ke zjednodušení provádění tohoto pojištění a k odstranění legislativních nesrovnalostí,
- b) ve „zvláštních předpisech“ především k přiznání náhrad mezd (platu), náhrad odměn, snížených platů a odměn za dobu prvních 3 pracovních (popř. kalendářních) dnů trvání nařízené karantény.

(B) Schválené koncepční změny

MPSV připravilo v souladu s Programovým prohlášením vlády ze srpna 2002 návrh nového zákona o nemocenském pojištění.

Základní principy nového systému nemocenského pojištění

- c) zabezpečení ekonomicky aktivních občanů krátkodobými peněžitými dávkami ve vybraných krátkodobých situacích,
- d) jednotnost systému s tím, že účast v něm bude povinná pro zaměstnance a dobrovolná pro OSVČ,
- e) omezení solidarity mezi osobami s vyššími a nižšími příjmy (posílení pojistných prvků),
- f) omezení solidarity mezi zaměstnavateli částečnou (postupnou) privatizací systému,
- g) posílení ochranných prvků systému před jeho zneužíváním,
- h) příjmy z pojistného a výdaje na dávky budou v zásadě vyrovnané,
- i) na finančním zabezpečení zaměstnance v době trvání pracovní neschopnosti se budou podílet i zaměstnavatelé,
- j) systém bude respektovat mezinárodní závazky.

Nový **zákon o nemocenském pojištění (zák. č. 187/2006 Sb.)** spolu se zákonem, který mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění, byl schválen 25. dubna 2006. Jeho účinnost byla stanovena k 1. lednu 2007.

Nový zákon o nemocenském pojištění a související zákon především

- k) zainteressovává zaměstnavatele na vývoji pracovní neschopnosti zaměstnanců tím, že budou platit náhradu mzdy za prvních 14 dnů trvání pracovní neschopnosti,
- l) snižuje zaměstnavatelům sazbu pro odvod pojistného na nemocenské pojištění z 3,3 % na 1,4 %,
- m) zajišťuje větší úměrnost výše dávek nemocenského pojištění zaplacenému pojistnému na nemocenské pojištění zvýšením počtu redukčních hranic pro výpočet denního vyměřovacího základu za dvou na tři,
- n) přenáší provádění nemocenského pojištění z tzv. velkých organizací na orgány nemocenského pojištění,
- o) posiluje ochranné prvky proti zneužívání systému,
- p) snižuje sazbu penále na polovinu (z 0,1% na 0,05 %).

Příprava realizace zákona v ČSSZ si vyžádá personální posílení a finanční prostředky.

Zákonem č. 585/2006 Sb. došlo k odložení účinnosti zákona č. 187/2006 Sb., o jeden rok, takže měl účinnosti nabýt dnem 1. ledna 2008. Účinnosti však nenabyl, protože zákonem č. 261/2007Sb. byla jeho účinnost opět odložena a to na 1. leden 2009.

A.2.3. POJISTNÉ

(A) Legislativní změny, které již vstoupily v platnost

Dne 1. ledna 2007 nabyl účinnosti **zákon č. 264/2006 Sb.** (doprovodný zákon k novému zákoníku práce), který zásadním způsobem změnil kritéria započitatelnosti příjmů zaměstnanců do vyměřovacího základu pro odvod pojistného na sociální zabezpečení. Do vyměřovacího základu se započítávají příjmy, které:

- q) zúčtoval zaměstnavatel zaměstnanci v souvislosti s nemocensky pojištěným zaměstnáním a
- r) podléhají zdanění daní z příjmu fyzických osob ze závislé činnosti a
- s) nejsou uvedeny ve výčtu nezapočitatelných příjmů (např. odstupné, náhrada škody).

Zákonem č. 261/2007 Sb., o stabilizaci veřejných rozpočtů, došlo s účinností od 1. ledna 2008 k dalším změnám v započitatelnosti příjmů do vyměřovacího základu zaměstnance (tím i jeho zaměstnavatele) pro placení pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti. Do vyměřovacího základu zaměstnance se od 1. ledna 2008 zahrnují též příjmy, které se před 1. lednem 2008 nezahrnovaly z důvodu, že se jednalo o příjmy, které zaměstnavatel zaměstnanci nezúčtoval, tzn. kdy hodnota plnění nebyla na příslušných účtech zaměstnavatele účtována jako náklad nebo úbytek prostředků. Dále došlo k doplnění a upřesnění nezapočitatelných příjmů do vyměřovacího základu zaměstnance.

S účinností od 1. ledna 2008 byl stanoven maximální roční vyměřovací základ pro placení pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti pojištěncem, a to ve výši 48 násobku průměrné mzdy v národním hospodářství. Pro rok 2008 činí tento maximální vyměřovací základ částku 1 034 880 Kč.

(B) Schválené a navržené změny

Schválené změny

Ke změnám v pojistném dojde v souvislosti

- s novým zákonem o nemocenském pojištění (zák. č. 187/2006), jehož účinnost byla odložena na 1. ledna 2009 (viz kap. A.2.2)
- s návrhem novely zákona č. 187/2006 Sb., o nemocenském pojištění, ve znění pozdějších předpisů, se navrhuje snížit pojistné na nemocenské pojištění, a to u zaměstnanců a OSVČ o 0,1 procentního bodu, čímž se vyrovná neposkytování náhrady mzdy či jiného plnění v období prvních 3 kalendářních dnů pracovní neschopnosti pro nemoc a nepracovní úraz nebo nařízené karantény

Navržené změny

- s návrhem na úpravy v daňové oblasti se navrhuje od 1. ledna 2009 snížit pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti pro zaměstnance a OSVČ o 1,5 procentního bodu.

ČÁST B

HODNOCENÍ ZÁKLADNÍCH UKAZATELŮ VÝVOJE SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ

B.1. PARAMETRY OVLIVŇUJÍCÍ VÝVOJ SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ

Vývoj sociálního pojištění je ovlivněn zejména následujícími parametry:

- ⇒ ekonomickými (vývoj hrubého domácího produktu, vývoj cen a mezd),
- ⇒ demografickými (vývoj věkové struktury obyvatelstva daný vývojem plodnosti, úmrtnosti a migrace),
- ⇒ zaměstnaností (vývoj ekonomické aktivity a nezaměstnanosti).

B.1.1. EKONOMICKÝ VÝVOJ

Od roku 2003 docházelo k postupnému zrychlování tempa hospodářského růstu s tím, že v letech 2005 až 2007 bylo dosaženo nejvyššího reálného růstu HDP v historii samostatné ČR, a to na úrovni 6,3 %, 6,8 %, resp. 6,6 %. Pro rok 2008 počítá MF s významnějším zpomalením růstové dynamiky, a to na úroveň 4,6 %¹⁰.

Tabulka 2. Vývoj HDP

Rok	HDP (mld. Kč)	Roční růst ve stálých cenách (%)	Úroveň na obyvatele (při přepočtu pomocí běžné parity kupní síly)	
				EU 12 = 100
2003	2 577	3,6	15 200	66
2004	2 815	4,5	16 300	68
2005	2 984	6,3	17 100	69
2006	3 216	6,8	18 400	71
2007	3 551	6,6	20 300	74

Pramen: MF¹⁰

V roce 2003 byl poprvé po roce 1990 zaznamenán meziroční pokles cenové hladiny. Průměrná míra inflace tak v roce 2003 dosáhla úrovně 0,1 % a byla tak nejnižší od roku 1987. V dalších letech se potom inflace pohybovala mezi 2,5 a 2,8 %, s výjimkou roku 2005, kdy dosáhla úrovně 1,9 %. Pro rok 2008 se předpokládá zrychlení růstu cenové hladiny na úroveň 6,1 % jako důsledek mimořádného vývoje na konci roku 2007 a administrativních změn souvisejících se zákonem o stabilizaci veřejných financí.

¹⁰ Makroekonomická predikce České republiky – červenec 2008

Nominální hodnota průměrné hrubé mzdy v národním hospodářství¹¹ (civilní sektor, tj. bez mezd zaměstnanců Ministerstva vnitra a Ministerstva obrany) vzrostla meziročně v letech 2003 – 2007 o 6,7, 6,7, 5,2, 6,6 a 7,4 %. Vzhledem k výše uvedenému nárůstu cen však **reálná hodnota průměrné hrubé mzdy** v roce 2003 vzrostla o 6,6 % a v dalších letech pak o 3,8, 3,3, 4,1 a 4,5 %. Růst reálné hodnoty průměrné mzdy byl od roku 2004 nižší než růst reálného HDP v těchto letech.

Tabulka 3. Vývoj průměrné nominální mzdy

Rok	Mzda (Kč/měs.)		Vývoj mzdy předcházející rok=100%	
	hrubá	čistá	hrubá	čistá
2003	16 769	12 807	6,7	6,1
2004	17 882	13 601	6,7	6,1
2005	18 809	14 252	5,2	4,8
2006	20 050	15 506	6,6	8,7
2007	21 527	16 509	7,4	6,5

Pramen: ČSÚ, MPSV

Poznámka: Průměrná čistá mzda je průměrná hrubá mzda snížená o daň z příjmu odpovídající této mzdě a odpovídající pojistné zdravotního a sociálního pojištění.

B.1.2. DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

Relativní podíl nejstarší generace po celá devadesátá léta mírně vzrůstal a jeho vývoj kontrastoval se zmenšujícím se podílem dětské složky obyvatelstva. V roce 2000 byl již podíl obyvatel ve věku 65 a více let nejvyšší v dosavadní historii. Po stagnaci v letech 2001-2003, dochází od roku 2004 k dalšímu postupnému nárůstu tohoto podílu. **Demografický vývoj po roce 1990 byl z hlediska ekonomického zatížení produktivní složky obyvatelstva celkem příznivý, byť narůstal podíl osob nad 65 let a populace celkově stárla.** Index ekonomického zatížení¹² v tomto období trvale klesal až do roku 2006, a to z hodnoty 50 v roce 1991 až na hodnotu 40,4 v roce 2006. V roce 2007 dosahovala jeho výše 40,5.

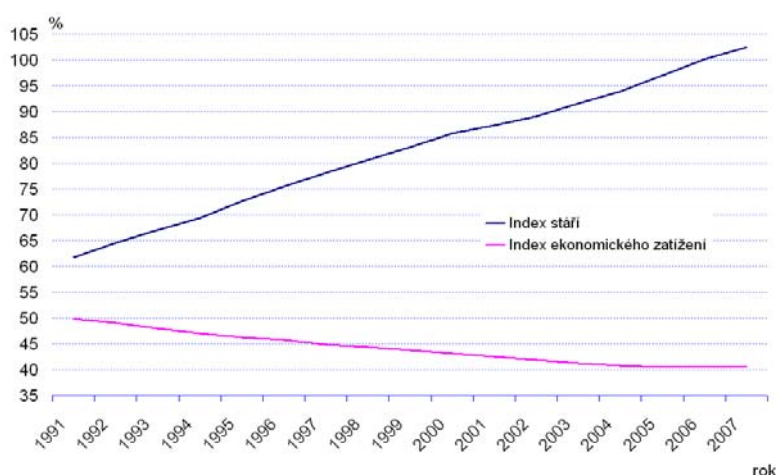
Tabulka 4. Věková struktura populace

Rok	Věková skupina						Celkem (tis. osob)
	0 - 14 let		15 - 64 let		65 a více let		
	(tis. osob)	(% obyv.)	(tis. osob)	(% obyv.)	(tis. osob)	(% obyv.)	
2003	1 554	15,2	7 234	70,8	1 423	13,9	10 211
2004	1 527	14,9	7 259	71,0	1 435	14,0	10 221
2005	1 501	14,6	7 293	71,2	1 457	14,2	10 251
2006	1 480	14,4	7 325	71,2	1 482	14,4	10 287
2007	1 477	14,2	7 391	71,2	1 513	14,6	10 381

Pramen: ČSÚ

¹¹ Průměrná hrubá mzda je dále definována jako všeobecný vyměřovací základ (§17 odst. 2 zákona č. 155/1995 Sb.) vyhlášený nařízením vlády ve výši průměrné měsíční mzdy zjištěné Českým statistickým úřadem (průměrná měsíční mzda za ekonomické subjekty s 20 a více zaměstnanci podnikatelské sféry a ve všech organizacích nepodnikatelské sféry, bez ozbrojených složek). Pro rok 2007 je výše všeobecného vyměřovacího základu odhadována.

Graf 1. Index stáří a index ekonomického zatížení¹²

Pramen: ČSÚ

Celková demografická struktura je ovlivněna zejména nízkou plodností a prodlužující se střední délkou života. Zatímco se střední délka života při narození v období 2003 – 2007 prodloužila u mužů o 1,7 roku (u žen o 1,4 roku), při dožití 60 let to bylo o 1,2 roku u mužů a 1 rok u žen a při dožití 65 let potom o 1,2 roku u mužů a 1,1 roku u žen. Vliv zahraniční migrace na strukturu a velikost populace České republiky je zanedbatelný.

Tabulka 5. Úhrnná plodnost, střední délka života

Rok	Úhrnná plodnost	Střední délka života (počet let)					
		při narození		v 60 letech		v 65 letech	
		muži	ženy	muži	ženy	muži	ženy
2003	1,18	72,0	78,5	17,2	21,3	13,8	17,1
2004	1,23	72,6	79,4	17,6	21,6	14,2	17,5
2005	1,28	72,9	79,1	17,8	21,7	14,4	17,6
2006	1,33	73,5	79,7	18,2	22,1	14,8	18,0
2007	1,44	73,7	79,9	18,4	22,3	15,0	18,2

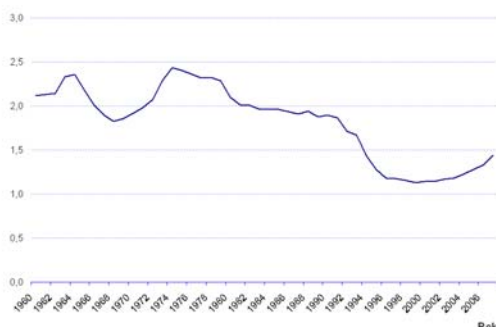
Pramen: ČSÚ

Obyvatelstvo České republiky na přelomu 20. a 21. století je nejstarší v celé své dosavadní historii. To je možno konstatovat i o obyvatelstvu ostatních evropských zemí, v ČR je však perspektiva dalšího populačního stárnutí zřetelnější, než ve většině z nich.

¹² Index stáří = podíl osob ve věku 65 a více let na 100 osob ve věku 0 – 14 let

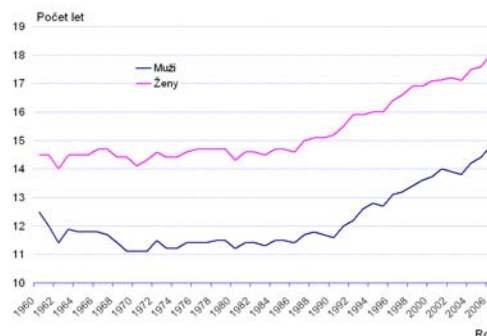
Index ekonomického zatížení = podíl osob ve věku 0-14 a 65 a více let na 100 osob ve věku 15 – 64 let

Graf 2. Vývoj úhrnné plodnosti

Pramen: MPSV

Graf 3. Vývoj střední délky života v 65 letech

Pramen: MPSV

B.1.3.VÝVOJ ZAMĚSTNANOSTI

Důležitým aspektem zaměstnanosti v ČR je skutečnost, že populace stárne s tím, že tento proces se zatím projevuje růstem počtu osob v ekonomicky aktivním věku. Proti tomuto trendu ovšem významně působí klesající míra ekonomické aktivity, která klesá postupně od roku 1999 až na úroveň necelých 69 % u mužů a 50 % u žen. Pozitivní obrat ovšem nastal u vyšších věkových skupin, kde se míra ekonomické aktivity po roce 2000 začíná výrazně zvyšovat.

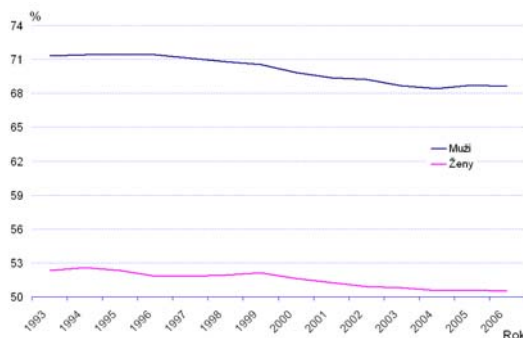
Tabulka 6. Míra ekonomické aktivity

Rok	55 - 59 let	60 - 64 let	55 - 64 let	Celkem		
				celkem	muži	ženy
2003	60,4	21,9	44,2	59,4	68,7	50,8
2004	62,8	21,4	45,1	59,2	68,4	50,5
2005	65,4	23,0	47,0	59,4	68,7	50,6
2006	66,7	23,8	47,7	59,3	68,6	50,5
2007	66,9	26,4	48,2	58,8	68,3	49,8

Pramen: ČSÚ

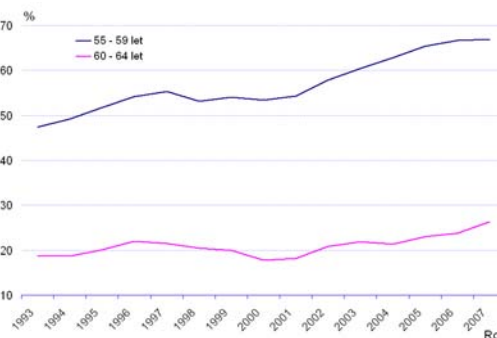
Míra nezaměstnanosti podle výběrového šetření pracovních sil se po roce 2004 postupně snižuje přičemž tempo snižování míry nezaměstnanosti se zvyšuje. V roce 2007 dosáhla míra nezaměstnanosti 5,3 % (ve srovnání s 8,3 % v roce 2004). V následujících letech by měl trend poklesu míry nezaměstnanosti dále pokračovat.

Graf 4. Míra ekonomické aktivity - celkem

Pramen: ČSÚ

Graf 5. Míra ekonomické aktivity starších osob

Pramen: ČSÚ

B.2. UKAZATELE SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ

B.2.1. POJISTNÉ

Příjmy z pojistného na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti představují cca 35 % celkových příjmů státního rozpočtu a kryjí cca 70 % všech sociálních transferů vyplácených ze státního rozpočtu. Z tohoto pohledu resort MPSV není pouze „konzumentem“ státních příjmů, nýbrž se výraznou měrou podílí i na naplňování státního rozpočtu příjmy.

Vývoj příjmů sociálního pojištění je ovlivněn zejména vývojem **počtu plátců pojistného** a jejich složením (a tedy i vývojem zaměstnanosti) a **průměrné platby** připadající na jednoho pojištěnce. Oba tyto ukazatele jsou předurčeny demografickým a sociálně ekonomickým vývojem. Dalším faktorem ovlivňujícím výši plateb je **úspěšnost výběru pojistného**.

Počet plátců pojistného má od roku 2000 stoupající trend. V roce 2006 se počet plátců proti roku 2005 zvýšil o 50 tisíc (meziroční růst cca 1 %) a v roce 2007 o 92 tisíc (cca 2 %). Podíl OSVČ na počtu pojištěnců za poslední dva roky klesá z 15,3 % v roce 2005 na 14,6 % v roce 2006 a na 14,4 % v roce 2007.

Tabulka 7. Počet a složení pojištěnců

Rok	Zaměstnanci			OSVČ	Celkem
	celkem	organizace	malé organizace		
Počty (tis. osob)					
2003	4 020	3 084	936	646	4 666
2004	4 041	3 093	948	727	4 768
2005	4 085	3 127	958	740	4 825
2006	4 162	3 194	967	714	4 876
2007	4 254	3 267	987	714	4 968
Podíly na celkovém počtu pojištěnců (%)					
2003	86,2	66,1	20,1	13,8	100,0
2004	84,8	64,9	19,9	15,2	100,0
2005	84,7	64,8	19,9	15,3	100,0
2006	85,4	65,5	19,8	14,6	100,0
2007	85,6	65,8	19,9	14,4	100,0

Pramen: ČSSZ

Výše průměrné platby na jednoho pojištěnce je ovlivňována vývojem příjmů pojištěnců a tím, zda pojištěnci těchto příjmů dosahují jako zaměstnanci nebo jako OSVČ.

Vyměřovací základ pro pojistné zaměstnanců je součet jejich příjmů (před zdaněním), které jsou jim vypláceny zaměstnavatelem v souvislosti s jejich pracovní činností, která jim zakládá účast na nemocenském pojištění, s výjimkami stanovenými zákonem.

Vyměřovací základ si OSVČ samy určují. Tato částka však nesmí být nižší než 50 % jejich příjmů ze samostatné výdělečné činnosti po odečtení výdajů na jejich dosažení, zajištění a udržení a nesmí být nižší než stanovené minimum, které se stanoví jako ¼ všeobecného vyměřovacího základu o dva roky předcházejícího roku, pro který se stanoví, vynásobeného přepočítacím koeficientem. V roce 2008 činí toto minimum u OSVČ vykonávajících hlavní činnost 5 390 Kč za měsíc a u OSVČ vykonávajících vedlejší činnost 2 156 Kč za měsíc. OSVČ hlavní platí pojistné vždy,

OSVČ vedlejší v případě, že jejich roční příjmy snížené o výdaje jsou vyšší než 2,4 násobek všeobecného vyměřovacího základu o dva roky předcházejícího roku, pro který se stanoví, vynásobeného přepočítacím koeficientem (51 744 Kč v roce 2008).

Minimální pojistné pro OSVČ na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti uvádí následující tabulka:

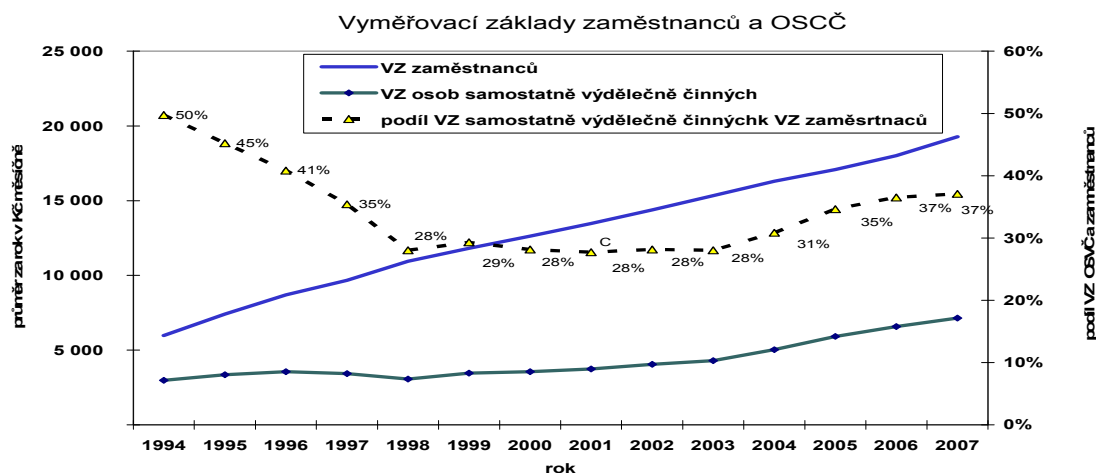
Tabulka 8. Minimální pojistné pro OSVČ na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti

Rok	Minimální. vyměřovací základ	Minimální pojistné na			
		důchody	zaměstnanost	důch. a zam.	nemocenské
		28,0%	1,6%	29,6%	4,4%
OSVČ HLAVNÍ					
2 004	3 368	944	54	997	149
2 005	4 024	1 127	65	1 192	178
2 006	4 709	1 319	76	1 394	208
2 007	5 035	1 410	81	1 491	222
2 008	5 390	1 510	87	1 596	238
OSVČ VEDLEJŠÍ					
2004	1 684	472	27	499	75
2005	1 789	501	29	530	79
2006	1 884	528	31	558	83
2007	2 014	564	33	597	89
2008	2 156	604	35	639	95

Pramen: MPSV

Porovnání vývoje výše vyměřovacího základu pro pojistné zaměstnanců a OSVČ v období let 1994 – 2007 ukazuje následující graf.

Graf 6. Vývoj vyměřovacího základu zaměstnanců a osob samostatně výdělečně činných

Pramen: ČSSZ

Podíl vyměřovacího základu OSVČ k vyměřovacímu základu zaměstnanců v roce 1994 činil 50 %, pak se rychle snižoval a v období 1998 - 2003 se pohyboval okolo 28 %. Reforma veřejných financí, která od roku 2004 postupně zvýšila vyměřovací základ pro pojistné OSVČ, znamenala zvýšení podílu průměrného vyměřovacího základu OSVČ k vyměřovacímu základu zaměstnanců a v roce 2007 znamenala hodnotu 37,1 %. Změna výše pojistného má mimo jiné zvýšit úroveň dávek tak, aby nebyly některé OSVČ ohroženy chudobou ve stáří.

Průměrný vyměřovací základ pro odvod pojistného (Tabulka 9) je stabilně nižší než průměrná mzda. V roce 2006 a 2007 byl vyměřovací základ pro odvod pojistného zaměstnanců organizací o cca 5 % nižší než průměrná mzda. Také meziroční růst vyměřovacího základu zaměstnanců byl od roku 2001 vždy nižší než meziroční růst průměrné mzdy. Naproti tomu vyměřovací základ OSVČ od roku 2002 roste rychleji než průměrná mzda. V roce 2007 činil průměrný vyměřovací základ zaměstnanců organizací a malých organizací, ze kterého bylo placeno pojistné, 19 274 Kč, což bylo o 1 261 Kč (7,0 %) více než v roce 2006. V roce 2007 platily OSVČ pojistné v průměru z vyměřovacího základu 7 149 Kč, což je o 8,6 % vyšší částka než v roce 2006, kdy vyměřovací základ činil 6 580 Kč.

Růst vyměřovacích základů, ze kterých bylo placeno pojistné, spolu se změnou počtu plátců (v roce 2006 o 1,0 % a v roce 2007 1,9 %) znamenal v roce 2006 meziroční růst objemu pojistného o 7,4 % a o 10,1 % v roce 2007.

Tabulka 9. Průměrný vyměřovací základ pro pojistné

	2003	2004	2005	2006	2007
Průměrný vyměřovací základ zaměstnanců (Kč/měs.)					
- zaměstnanců organizací	16 178	17 213	18 045	19 013	20 373
- zaměstnanců malých organizací	12 553	13 321	13 936	14 714	15 636
- zaměstnanců celkem	15 334	16 300	17 081	18 013	19 274
- OSVČ důchodově pojištěných	4 300	5 028	5 914	6 580	7 149
- OSVČ důchodově pojištěné /zaměstnanci celkem (%)	28,0	30,8	34,6	36,5	37,1
Průměrná mzda (Kč/měs.)	16 769	17 882	18 809	20 050	21 527
Rozdíl průměrného vyměřovacího základu zaměstnanců a průměrné mzdy (Kč/měs.)	-1 435-	-1 582	-1 728	-2 037	-2 240
Podíl průměrného vyměřovacího základu zaměstnanců a průměrné mzdy (%)	91,4	91,2	90,8	89,8	89,6

Pramen: ČSSZ, MPSV

Výběr pojistného ve vztahu k předpisu pojistného (úspěšnost výběru)

V roce 2007 bylo předepsáno celkové pojistné včetně pokut a penále ve výši 353,5 mld. Kč a celkové inkaso včetně pokut, penále a přírážky k pojistnému (příslušenství) činilo 357,2 mld. Kč. Úspěšnost výběru pojistného a příslušenství je stanovena jako podíl objemu celkového inkasa k objemu celkového předpisu. V roce 2007 dosáhla úspěšnost výběru 101,0 %, což je o 0,2 procentních bodů více než v roce 2006, kdy úspěšnost přesáhla díky vymožení pohledávek z minulosti hodnotu 100 %.

V roce 2007 bylo inkasováno na pojistném bez pokut, penále a přírážek k pojistnému 357,2 mld. Kč. Z této částky připadlo na důchodové pojištění 82,9 % (295,9 mld. Kč), na nemocenské pojištění 12,4 % (44,3 mld. Kč) a na příspěvek na státní politiku zaměstnanosti 4,7 % (16,9 mld. Kč). Celkové předpisy bez pokut a penále do všech tří oblastí sociálního pojištění byly stanoveny ve výši 353,8 mld. Kč.

V roce 2007 představovaly odpisy prominutého penále a odpisy nedobytných pohledávek významnou položku. Proto byla předepsaná částka včetně pokut a penále nižší než předepsaná částka bez pokut a penále. Z důvodu objektivního hodnocení úspěšnosti výběru je třeba celkovou úspěšnost očistit o odepsané nedobytné pohledávky. Jejich účetní odpis snižuje celkovou hodnotu předpisu daného roku, i když se jedná o staré pohledávky. Úspěšnost výběru stanovená s ohledem na odepsané pohledávky by byla o 1,0 -1,5 procentního bodu nižší.

Tabulka 10. Porovnání předpisů a plateb v letech 2003 až 2007

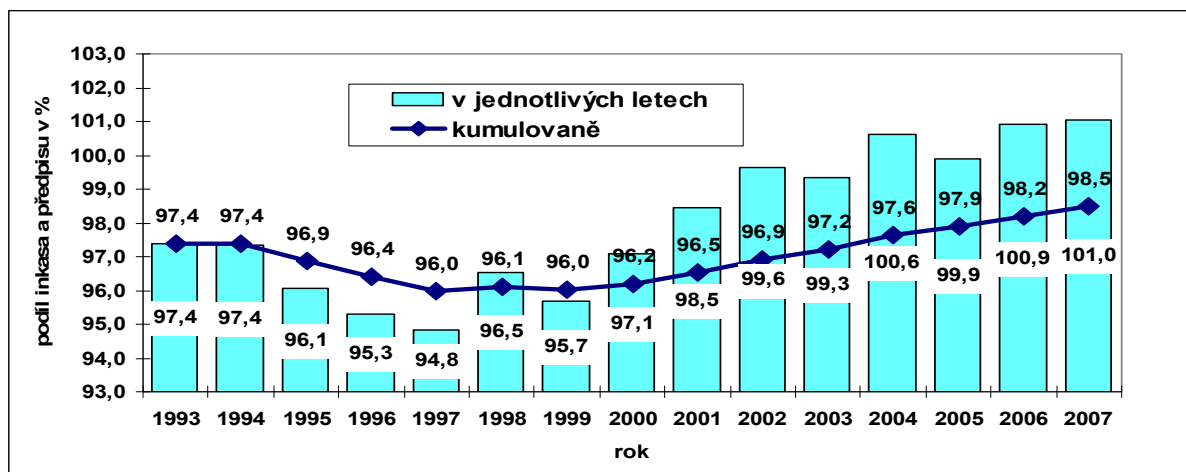
Rok	Pojistné včetně pokut a penále			Pojistné bez pokut a penále		
	Předpisy (mld. Kč)	Inkaso (mld. Kč)	Úspěšnost výběru (%)	Předpisy (mld. Kč)	Inkaso (mld. Kč)	Podíl inkaso/předpisy (%)
2003	265,9	264,2	99,4	262,2	262,1	100,0
2004	283,3	285,1	100,6	283,0	284,2	100,4
2005	302,4	302,1	99,9	301,6	301,4	100,0
2006	321,4	324,3	100,9	321,8	324,3	100,8
2007	353,5	357,2	101,0	353,8	357,2	101,0

Pramen: ČSSZ

Pokuty, penále, přírážky k pojistnému a jiné příjmy představovaly v roce 2006 částku 59 mil. Kč a v roce 2007 částku 41 mil. Kč, proto se údaje o výši inkasa včetně pokut a penále a bez pokut a penále od sebe příliš neliší.

Uváděné údaje hodnotí úspěšnost při podávání přehledů a při platbách již registrovaných společností a osob samostatně výdělečně činných. Neberou do úvahy potenciálně významný počet zaměstnanců/pracovníků, kteří nejsou registrovaní, případně organizace, které zaměstnávají zaměstnance načerno, nebo které podhodnocují platy svých zaměstnanců.

Graf 7. Vývoj podílu plateb a předpisů (včetně penále, pokut a přírážek k pojistnému)

Pramen: ČSSZ

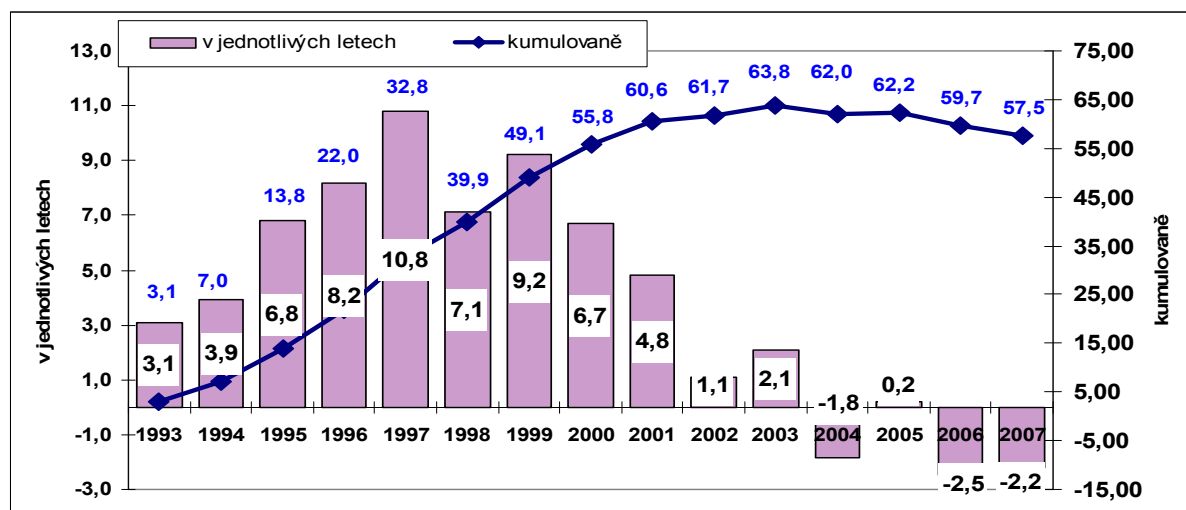
Úspěšnost výběru je ovlivněna specifiky regionů, ekonomickou silou a platební morálkou dlužníků. Lze ji ovlivnit zejména včasným vystavováním výkazů nedoplateků a kontrolní činností. U každého plátce je prováděna komplexní kontrola minimálně jednou za dva roky, přitom je třeba sledovat konto plátce a nepřipustit takovou výši dluhu, která je pro plátce nezvládnutelná.

Výběr pojistného lze hodnotit i s ohledem na mezinárodní zkušenosti jako velmi dobrý. Úspěšnost výběru je srovnatelná s vyspělými zeměmi Evropy.

Za období od ledna 1993¹³ do prosince 2007 bylo celkem předepsáno pojistné (včetně pokut a penále) ve výši 3 427 mld. Kč. Stav nedoplateků (včetně pokut a penále) činil za stejné období 57,5 mld. Kč. To znamená, že výše dluhu činí zhruba 1,7 % z celkově předepsaného pojistného a 1,6 % z HDP v roce 2007. Za rok 2006 klesly pohledávky proti předchozímu roku o 2,5 mld. Kč a v roce 2007 klesly o další 2,2 mld. Kč. Ve výši uvedených údajů se projeví i odpisy prominutého penále a odpisy nedobytných pohledávek.

¹³ 1. ledna 1993 nabyl účinnosti zákon č. 589/1992 Sb., o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Graf 8. Vývoj výše nedoplatků (v mld. Kč)

Pramen: MPSV

Struktura pohledávek za plátci pojistného

K 31. prosinci 2007 činily pohledávky vůči odhlášeným subjektům 35,3 mld. Kč (61 % z celkových pohledávek), pohledávky vůči současným plátcům 21,4 mld. Kč (37 % z celkových pohledávek) a pohledávky v povolených splátkách představovaly částku 0,8 mld. Kč (2 % z celku).

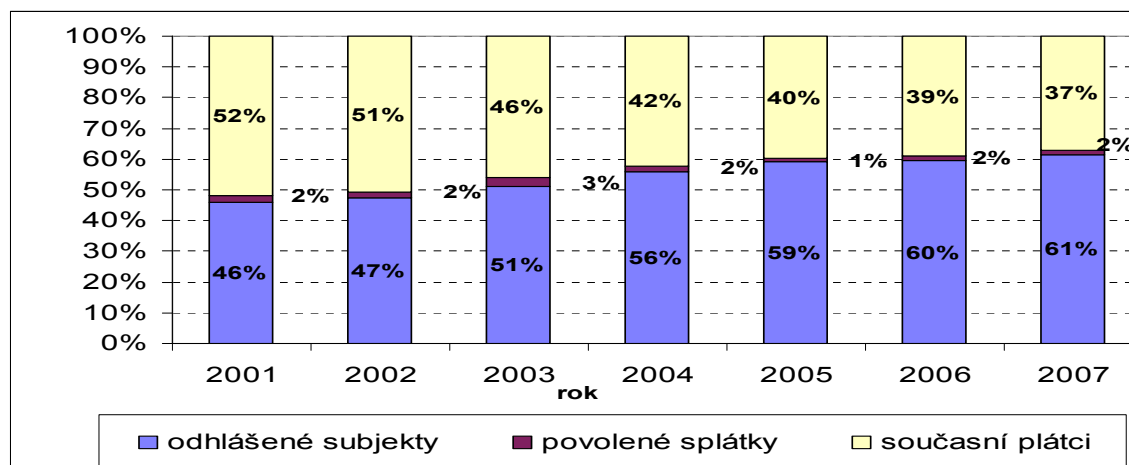
Podíl pohledávek vůči odhlášeným subjektům na celkové výši pohledávek se postupně zvyšuje, naopak klesá podíl pohledávek vůči současným plátcům. Pohledávky v povolených splátkách se od roku 2003 snižují jak v absolutních, tak i v relativních číslech.

Tabulka 11. Struktura pohledávek za plátci pojistného (v mil. Kč)

Stav pohledávek k 31. 12	2005	2006	2007
celkem	62 180	59 721	57 488
vůči odhlášeným subjektům	36 777	35 604	35 261
v povolených splátkách	781	917	873
vůči současným plátcům	24 622	23 199	21 354

Pramen: ČSSZ

Graf 9. Struktura pohledávek za plátcí pojistného v % celkových pohledávek (stav k 31. 12.)

Pramen: ČSSZ

B.2.2. DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ¹⁴

Základní povinné důchodové pojištění je založeno na metodě průběžného financování, tzn. že z vybraného pojistného se bezprostředně vyplácejí dávky. Finanční prostředky se nekumulují s cílem je investovat.

Vyrovnanosti finanční bilance v průběžně financovaných systémech lze dosáhnout, jestliže příjmy jsou stejné jako výdaje, tzn. platí následující vztah

$$PP \times M \times (V/M) \times PS \times \acute{U}V \times (1 - PV) = PD \times D, \quad [1]$$

kde: PP označuje počet pojištěnců, M průměrnou mzdu, V průměrný vyměřovací základ pro výběr pojistného, PS příspěvkovou sazbu, $\acute{U}V$ úspěšnost výběru pojistného, PV provozní výdaje vyjádřené jako podíl na celkových příjmech, PD počet důchodců, D průměrnou výši důchodu. Úpravou vztahu [1] lze získat vztah pro hlavní parametry vyrovnané finanční bilance: příspěvkovou sazbu, náhradový poměr (relace průměrného důchodu k průměrné mzdě) a vztah mezi počtem pojištěných a počtem důchodců

$$PS \times (V/M) \times \acute{U}V \times (1 - PV) = D/M \times PD/PP. \quad [2]$$

Vývojem počtu plátců pojistného (včetně problémů spojených s vývojem jejich struktury s ohledem na výši pojistného), vývojem průměrného vyměřovacího základu pro výběr pojistného a jeho vztahu k vývoji průměrné mzdy a úspěšností výběru pojistného se zabývala kapitola B.2.1., společná pro důchodové a nemocenské pojištění. V této části se bude hodnotit především vývoj výdajů důchodového pojištění, vztahy příjmů a výdajů, vývoj počtu důchodců a důchodů, výše důchodů a jejich diference.

¹⁴ Podrobnější údaje lze nalézt ve Statistické ročence z oblasti důchodového pojištění vydávané ČSSZ.

B.2.2.1. Příjmy a výdaje¹⁵

Výdaje na důchody převyšovaly příjmy důchodového pojištění v letech 1997 až 2003. Ke změně tohoto trendu došlo v roce 2004 v důsledku zvýšení sazby pojistného na důchodové pojištění z 26 % na 28 %. Výrazně nižší převýšení příjmů nad výdaji v roce 2006 (v kapitole 313 MPSV) bylo způsobeno tím, že v tomto roce došlo k nižšímu nárůstu počtu pojištěných osob, k výraznějšímu nárůstu počtu důchodců a k významnému navýšení salda záloh poštám, neboť ČSSZ neuhradila České poště koncem roku 2005 obvyklou zálohu na výplatu důchodů v prvních dnech roku 2006 a tyto výdaje se projeví až v roce 2006 (v objemu cca 4 mld. Kč).

Tabulka 12. Příjmy důchodového pojištění a výdaje na důchody v mld. Kč (kap. 313 – MPSV)

Rok	Příjmy ¹⁾	Výdaje ²⁾ na dávky	Příjmy - výdaje
2003	202,8	220,3	-17,6
2004	235,8	225,2	10,6
2005	250,1	241,2	8,9
2006	268,4	266,2	2,2
2007	295,9	282,6	13,3

Pramen: Státní závěrečné účty.

Poznámky: ¹⁾ Včetně pokut, penále a dobrovolného připojištění.

²⁾ Bez zálohy poskytnuté v roce předchozím a včetně zálohy poskytnuté za rok následující, bez provozních výdajů.

Příjmy a výdaje na dávky důchodového pojištění v kap. 313-MSPV ovlivňují podstatnou měrou výši prostředků evidovaných na zvláštním účtu důchodového pojištění (viz. část A.1.3). V letech 1997 až 2003 bylo na tomto účtu evidováno pouze záporné saldo, které je součástí celkového schodku státního rozpočtu, a k žádným převodům prostředků na zvláštní účet důchodového pojištění nedocházelo. V letech 2004, 2005 a 2007 byly vyčísleny přebytky hospodaření systému důchodového pojištění a byly převedeny na tento zvláštní účet. V roce 2006 nebylo dosaženo přebytku hospodaření systému důchodového pojištění, takže výše prostředků evidovaných na zvláštním účtu důchodového pojištění se v důsledku hospodaření systému důchodového pojištění nezměnila; byly však snížena o 9,31 mld. Kč, použitých na zvýšení výdajů státního rozpočtu na rok 2006 na dávky důchodového pojištění (zákon č. 584/2006 Sb.).

¹⁵ Roční výdaje na důchody jsou statisticky sledovány dvěma způsoby. Pro rozpočtové účely jsou výdaje uváděny včetně salda záloh poskytnutých poštám na výplatu důchodů počátkem roku (Tabulka 12). Pro účely porovnání vývoje skutečných výdajů na výplatu důchodů v příslušném roce jsou sledovány údaje očištěné od těchto záloh (Tabulka 14).

Tabulka 13. Zvláštní účet důchodového pojištění (v mil. Kč)

Rok	Zvláštní účet	Rozdíl příjmů a výdajů	Příjmy		Výdaje	
			důchodového pojištění		Z toho výdaje na	
					důchody	správu
1996	4 384	4 384	133 927	129 543	126 797	2 746
1997	4 384	-6 516	146 333	152 848	150 231	2 617
1998	4 384	-12 493	156 338	168 831	166 119	2 711
1999	4 384	-19 445	161 827	181 272	177 849	3 423
2000	4 384	-19 658	170 457	190 115	186 852	3 263
2001		-18 501	185 953	204 454	201 111	3 343
2002		-18 909	198 424	217 333	213 648	3 685
2003		-19 912	209 624	229 536	225 833	3 703
2004	8 326	8 326	243 276	234 950	230 897	4 053
2005	14 886	6 560	258 327	251 767	247 390	4 377
2006	5 576	-864	276 913	277 777	272 911	4 866
2007	15 473	9 897	304 934	295 037	289 855	5 182

Pramen: Státní závěrečné účty.

Nejvyšší podíl na výdajích na důchodové pojištění mají výdaje na starobní důchody. Je to dáno tím, že z celkového počtu důchodců je nejvíce důchodců starobních a úroveň starobních důchodů je nejvyšší ze všech druhů důchodů. K trvalému zvyšování podílu dochází u částečných invalidních důchodů, což souvisí se zvyšováním jejich počtu a se zrušením institutu jejich krácení nebo zastavení výplaty při překročení hranice příjmů z výdělečné činnosti. K trvalému snižování podílu výdajů dochází u vdovských důchodů v důsledku toho, že se snižuje počet samostatně vyplácených vdovských důchodů (podrobněji část B.2.2.2), které nejsou kráceny pro souběh s jiným důchodem.

Tabulka 14. Výdaje¹⁾ na důchody podle druhu důchodu (kap. 313 – MPSV)

Rok	Důchod						Celkem
	starobní	plný invalidní	částečný invalidní	vdovský	vdovecký	sirotčí	
Výdaje v mlrd. Kč							
2003	156,3	31,5	9,1	17,3	1,5	2,5	218,3
2004	163,0	32,7	9,6	17,4	1,5	2,6	226,9
2005	175,7	35,0	10,6	18,0	1,7	2,7	243,6
2006	188,9	37,2	11,8	18,9	1,8	2,7	261,5
2007	203,9	40,4	13,3	20,4	2,0	2,9	282,9
Výdaje v % z celkem							
2003	71,6	14,4	4,2	7,9	0,7	1,1	100,0
2004	71,9	14,4	4,2	7,7	0,7	1,1	100,0
2005	72,1	14,4	4,3	7,4	0,7	1,1	100,0
2006	72,3	14,2	4,5	7,2	0,7	1,0	100,0
2007	72,1	14,3	4,7	7,2	0,7	1,0	100,0

Pramen: ČSSZ.

Poznámky: ¹⁾ Čisté výdaje bez záloh poštám na výplatu důchodů.

Zatímco v období 2003 – 2004 se výdaje zvýšily meziročně o 3,7 %, v období 2005 – 2007, kdy došlo k vyšší valorizaci důchodů, to bylo o 7,4 %, 7,3 % a 8,2 %. Meziroční nárůst výdajů v roce 2007 byl nejvyšší po roce 1998. Základními

parametry, které ovlivňují výdaje na důchodové pojištění, jsou počet důchodců, resp. důchodů a výše důchodů ovlivňovaná především valorizacemi důchodů.

B.2.2.2. Počet důchodců a důchodů

Celkový počet důchodců se výrazně zvýšil v roce 2006, a to především v důsledku zvýšení počtu starobních důchodců, zejména těch, jimž je vyplácen trvale krácený předčasný starobní důchod. Změna trendu nastala i ve vývoji počtu důchodců pobírajících nekrácený starobní důchod (přiznaný při dosažení důchodového věku). Zatímco do roku 2003 se jejich počet snižoval, od roku 2004 se zvyšuje. Pro vývoj počtu důchodců pobírajících dočasně krácený předčasný starobní důchod byl pak zlomovým rokem 2003. V tomto roce se jejich počet téměř zdvojnásobil, ale v následujících letech se již trvale snižuje. Tento vývoj souvisí s reakcí důchodců na zákonné úpravy podmínek nároku na důchod (omezení možností předčasného odchodu do starobního důchodu a zrušení podmínky umožňující nárok na výplatu starobního důchodu vedle příjmu z výdělečné činnosti). Zvyšování počtu důchodců pobírajících částečný invalidní důchod pokračovalo po celé období. Zvyšoval se i počet důchodců pobírajících plný invalidní důchod, ale v roce 2007 došlo po 6 letech k jejich poklesu. V letech 2004 - 2007 pokračovalo snižování počtu žen pobírajících samostatně vyplácený vdovský důchod a snižování počtu sirotčích důchodů. Snižování počtu samostatně vyplácených vdovských důchodů souvisí s tím, že ženy využívají možnosti odchodu do předčasného starobního důchodu a samostatný vdovský důchod pak pobírají pouze ženy, které nemají na přímý důchod nárok, nebo ženy pečující o děti (těchto žen však také ubývá, obdobně jako ubývá počet sirotčích důchodů).

Tabulka 15. Počet důchodců¹⁾ podle druhu důchodu (v tis.)

Rok	Druh důchodu									ÚHRNEM
	Starobní		Poměrný		Invalidní		Vdovecký a vdovský ²⁾	Sirotčí ²⁾		
	celkem	nekrácený ³⁾	krácený trvale ⁴⁾	krácený dočasně ⁵⁾	starobní ⁶⁾	plný				
CELKEM										
2003	1 892	1 639,5	225,9	26,1	22,6	380,4	173,6	67,4	55,2	2 590,8
2004	1 924	1 648,7	250,7	24,4	21,2	384,2	179,2	63,4	54,0	2 625,7
2005	1 942	1 656,9	270,9	14,3	19,8	385,1	184,9	60,6	52,5	2 645,1
2006	1 977	1 667,6	295,3	13,7	18,7	385,8	194,3	57,4	51,0	2 683,8
2007	2 011	1 677,4	323,3	10,6	17,6	383,9	202,8	54,2	49,4	2 719,2
MUŽI										
2003	658	559,3	87,4	11,1	1,1	190,5	96,6	7,5	25,5	978,9
2004	670	563,1	96,6	10,2	1,3	193,0	99,2	7,5	24,8	995,7
2005	679	568,2	104,8	6,1	1,3	193,8	101,7	7,7	23,9	1 007,5
2006	695	572,6	115,5	6,5	1,4	194,5	106,2	7,8	23,0	1 027,5
2007	710	576,7	128,1	5,4	1,5	193,7	110,0	7,6	22,1	1 045,1
ŽENY										
2003	1 234	1 080,2	138,5	15,1	21,5	190,0	77,0	59,9	29,7	1 611,9
2004	1 254	1 085,6	154,0	14,2	19,9	191,2	80,0	55,8	29,2	1 630,0
2005	1 263	1 088,7	166,1	8,2	18,5	191,3	83,2	52,9	28,7	1 637,6
2006	1 282	1 095,0	179,8	7,2	17,2	191,3	88,1	49,7	28,0	1 656,3
2007	1 301	1 100,7	195,2	5,2	16,1	190,2	92,8	46,6	27,3	1 674,0

Pramen: ČSSZ

Poznámky: ¹⁾ Počet důchodců, jimž byl důchod vyplácen v prosinci; nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.

²⁾ Jen důchody vyplácené samostatně (bez souběhu s důchodem starobním, invalidním nebo částečným invalidním).

³⁾ Nekrácený = starobní důchod při dosažení důchodového věku.

⁴⁾ Trvale krácený = až 3 roky před věkovou hranicí přiznaný starobní důchod podle § 31 zák. č. 155/1995 Sb.

⁵⁾ Dočasně krácený = až 2 roky před věkovou hranicí přiznaný starobní důchod podle § 30 zák. č. 155/1995 Sb.

⁶⁾ Poměrný starobní = starobní důchody přiznané podle § 26 zák. č. 100/1988 Sb. a podle § 29 písm. b) zák. č. 155/1995 Sb. (krátká doba pojištění).

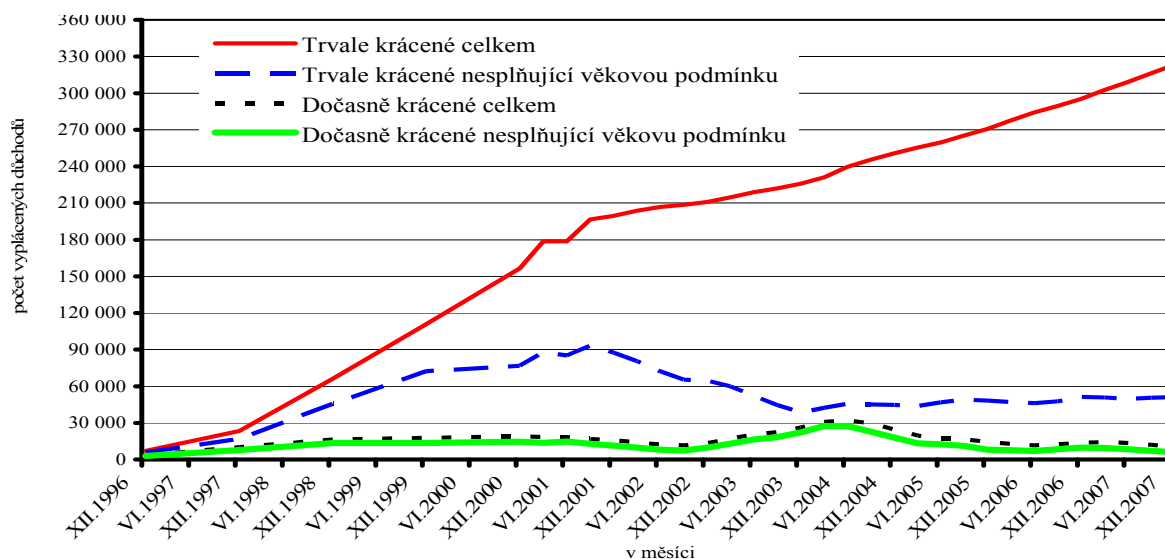
Počet důchodců, kterým je vyplácen krácený starobní důchod v důsledku odchodu do důchodu před dosažením důchodového věku, zahrnuje i důchodce, kteří již důchodového věku dosáhli. Podíl těchto důchodců na celkovém počtu důchodců pobírajících krácený starobní důchod se postupně zvyšuje.

Tabulka 16. Podíl počtu starobních důchodců pobírajících krácený starobní důchod po dovršení důchodového věku k počtu všech důchodců pobírajících krácený starobní důchod

Rok	2003	2004	2005	2006	2007
Podíl v %	75,9	77,2	80,2	80,3	82,9

Pramen: MPSV

Graf 10. Počet starobních důchodců pobírajících krácený starobní důchod

V letech 2003 – 2007 se celkový počet důchodců zvýšil o 5 %, přičemž nejvyšší nárůst zaznamenal počet důchodců s trvale kráceným předčasným starobním důchodem (43 %), což je způsobeno specifickým složením této skupiny důchodců, spočívajícím v poměrně malém počtu, na němž se pak výrazně projevuje přibývání nových důchodců a nízký úbytek ovlivněný nižším věkem těchto důchodců. Nárůst počtu důchodců s trvale kráceným předčasným starobním důchodem představoval 81 % nárůstu počtu všech starobních důchodů. Počet důchodců s částečným invalidním důchodem se zvýšil o 17 %.

Tabulka 17. Nárůst počtu důchodců v období 2003 – 2007 (v %)

	Druh důchodu									ÚHRNEM
	Starobní		Poměrný			Invalidní		Vdovecký	Siroťčí ²⁾	
	celkem	nekrácený ³⁾	krácený trvale ⁴⁾	krácený dočasně ⁵⁾	starobní ⁶⁾	plný	částečný	a vdovský ²⁾		
Úhrn	6,3	2,3	43,1	-59,4	-22,3	0,9	16,8	-19,6	-10,5	5,0
Muži	8,0	3,1	46,5	-51,2	29,8	1,7	13,9	1,4	-13,0	6,8
Ženy	5,5	1,9	40,9	-65,4	-25,1	0,1	20,5	-22,3	-8,3	3,9

Pramen: MPSV

Poznámky: viz Tabulka č. 15

Průměrný věk důchodců se obvykle změní až po uplynutí několika let (statistika poskytuje údaje za celé roky). Ve zvyšování průměrného věku poživatelů krácených starobních důchodů se projevuje skutečnost, že krácení důchodu

přetrvává i po dosažení důchodového věku. V těchto skupinách důchodců tak výrazněji působí růst podílu starších důchodců. Průměrný věk poživatelék vdovských důchodů vyplácených samostatně se mírně snižuje, neboť ženy využívají možnosti odchodu do předčasného starobního důchodu, který je vyplácen v souběhu s důchodem vdovským, a samostatný vdovský důchod pak pobírají pouze mladší ženy, které ještě nemají na přímý důchod nárok.

Tabulka 18. Průměrný věk důchodců ¹⁾

Rok	Druh důchodu								ÚHRNEM	
	Starobní		Poměrný		Invalidní		Vdovecký	Sirotčí ²⁾		
	celkem	nekrácený ³⁾	krácený trvale ⁴⁾	krácený dočasně ⁵⁾	starobní ⁶⁾	plný	částečný			a vdovský ²⁾
MUŽI										
2003	70	71	62	60	72	56	49	50	15	63
2004	70	71	62	60	72	56	49	51	16	63
2005	70	71	63	61	72	56	49	51	16	63
2006	70	71	63	61	73	56	49	52	16	63
2007	70	72	64	62	73	56	49	52	16	64
ŽENY										
2003	68	70	58	56	79	58	47	60	16	65
2004	68	70	58	56	79	58	48	59	17	65
2005	69	70	59	57	79	58	47	59	17	65
2006	69	70	60	57	80	58	47	58	17	65
2007	69	70	60	58	80	58	47	58	17	65

Pramen: ČSSZ

Poznámky: ¹⁾Věk dosažený u důchodců, jimž byl důchod vyplácen v prosinci; nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.
Viz. Poznámky 2) – 6) u Tabulky 15

V letech 2003 a 2007 se příznivě vyvíjel jeden ze základních ukazatelů rozhodný pro vyrovnanou finanční bilanci důchodového pojištění, a to **poměr počtu důchodců a počtu plátců pojistného**. Počet plátců pojistného do systému se v těchto letech zvyšoval rychleji, než se zvyšoval počet důchodců. Výsledkem je, že se podíl počtu důchodců a počtu plátců pojistného snížil v roce 2007 na 54,7 %.

Tabulka 19. Podíl počtu důchodců a počtu pojištěných osob

Rok	Počet pojištěných (v tis.)	Počet důchodců (v tis.)	Podíl počtu důchodců k počtu pojištěných (v %)
2003	4 666	2 591	55,5
2004	4 767	2 626	55,1
2005	4 826	2 645	54,8
2006	4 876	2 684	55,0
2007	4 968	2 719	54,7

Pramen: ČSSZ

V souladu se zákonem může jeden důchodce pobírat více než jeden druh důchodu. Je možný souběh přímého důchodu (starobního, plného invalidního nebo částečného invalidního) a důchodu pozůstalostního (vdovského, vdoveckého nebo sirotčího). Počet vyplácených důchodů je pak vyšší než počet důchodců. Platí následující vztah:

$$PDCU = PD - V_{\text{souběh}} - S_{\text{souběh}}, \quad [3]$$

kde PDCU je počet důchodců, PD je počet důchodů, $V_{\text{souběh}}$ je počet vdovských a vdoveckých důchodů vyplácených v souběhu s přímým důchodem a $S_{\text{souběh}}$ je počet sirotčích důchodů vyplácených v souběhu s přímým důchodem.

Počet vyplácených důchodů se trvale zvyšoval, přičemž nejvyššího meziročního zvýšení (1,3 %) dosáhl v roce 2006. Tento vývoj a jeho příčiny byly stejné jako vývoj počtu důchodců. Zastoupení jednotlivých druhů důchodů se v těchto letech významně neměnilo. K nejvýraznějšímu zvýšení dochází v zastoupení částečných invalidních důchodů, naopak zastoupení plných invalidních důchodů se snižuje.

Tabulka 20. Počet vyplácených důchodů¹⁾ (v tis.)

Rok	Důchod								Celkem
	starobní plný	starobní poměrný	plný invalidní	částečný invalidní	vdovský	vdovecký	sirotčí		
2003	1 892	23	380	174	603	86	55		3 212
2004	1 924	21	384	179	600	88	54		3 250
2005	1 942	20	385	185	595	89	53		3 269
2006	1 977	19	386	194	593	91	51		3 310
2007	2 011	18	384	203	590	92	49		3 347
	v % z celkem								
2003	58,9	0,7	11,8	5,4	18,8	2,7	1,7		100,0
2004	59,2	0,7	11,8	5,5	18,4	2,7	1,7		100,0
2005	59,4	0,6	11,8	5,7	18,2	2,7	1,6		100,0
2006	59,7	0,6	11,7	5,9	17,9	2,7	1,5		100,0
2007	60,1	0,5	11,5	6,1	17,6	2,8	1,5		100,0

Pramen: ČSSZ

Poznámky: ¹⁾ Počet důchodců, jimž byl důchod vyplácen v prosinci; nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.

Nepatrná část důchodů je **vyplácena do ciziny**. Jejich podíl na všech vyplácených důchodech mírně roste.

Tabulka 21. Důchody vyplácené do ciziny

Rok	2003	2004	2005	2006	2007
Důchody vyplácené do ciziny	32 520	33 935	37 788	43 255	48 457
Podíl na všech důchodech (v %)	1,00	1,03	1,14	1,29	1,43

Pramen: ČSSZ

Soubor vyplácených důchodů ke konci roku T (PDU (T)) se skládá ze souboru důchodů vyplácených ke konci roku T-1 (PDU (T-1)) po odečtu počtu zaniklých důchodů v roce T (PZDU (T)) a souboru důchodů nově přiznaných v roce T (PNDU (T)). Pro počet vyplácených důchodů tak platí vztah

$$PDU (T) = PDU(T-1) - PZDU (T) + PNDU (T). \quad [4]$$

Vývoj počtu vyplácených důchodů je ovlivněn vývojem **počtu nově přiznaných důchodů**¹⁶. V roce 2007 byl počet přiznaných důchodů v podstatě

¹⁶ Statistické sledování údajů o nově přiznaných důchodech je od roku 2002 prováděno podle nové metodiky. Údaje jsou nyní zařazovány podle data, od kterého byl důchod přiznán, zatímco podle staré metodiky byly zařazovány podle data, od kterého započala trvalá výplata důchodu (tato data se mohou lišit i o několik měsíců, přičemž rozdíl závisí na délce řízení o přiznání důchodu a na administrativně technických postupech zpracování žádosti o důchod). Nová metodika přesně odpovídá přiznání důchodu a poskytuje tak objektivnější údaje, neboť např. výše důchodu je ovlivňována redukčními hranicemi, jejichž výše se mění od 1. ledna každého roku.

shodný jako počet důchodů přiznaných v roce 2004 (190 tis.). Meziročně se celkový počet přiznaných důchodů snížil v roce 2005 o 13 019, a vzrostl o 11 295 v roce 2006 a o 1 839 v roce 2007. Ke každoročnímu snížení počtu přiznaných důchodů došlo po roce 2004 u starobních důchodů po přesluhování, u sirotčích a vdovských důchodů a s výjimkou roku 2006 u plných invalidních důchodů. Každoročně se naopak zvyšoval počet starobních důchodů přiznaných k dosažení věkové hranice a trvale krácených předčasných starobních důchodů. Do jisté míry je příčinou tohoto trendu demografický vývoj, tzn. nárůst počtu osob ve věku možného odchodu do starobního důchodu.

Tabulka 22. Počet nově přiznaných důchodů a jeho vývoj

Druh důchodu	Počet přiznaných důchodů				Vývoj v % předchozího roku		
	2004	2005	2006	2007	2005	2006	2007
Starobní celkem	93 855	86 631	97 322	96 777	92	112	99
po věkové hranici celkem	62 439	58 142	62 657	65 565	93	108	105
k věkové hranici	39 895	43 764	50 403	54 826	110	115	109
po přesluhování	22 544	14 378	12 254	10 739	64	85	88
předčasné celkem	31 416	28 489	34 665	31 212	91	122	90
krácené dočasně	4 795	4 645	6 678	1 506	97	144	23
krácené trvale	26 621	23 844	27 987	29 706	90	117	106
Poměrné starobní	265	282	262	265	106	93	101
Invalidní plné celkem	26 353	23 613	24 207	23 354	90	103	96
z mládí	587	594	536	561	101	90	105
ostatní	25 766	23 019	23 671	22 793	89	103	96
Invalidní částečné	24 088	22 571	24 718	26 932	94	110	109
Vdovské a vdovecké	39 840	38 708	36 956	38 206	97	95	103
Sirotčí	5 666	5 243	4 878	4 648	93	93	95
Ú H R N E M	190 067	177 048	188 343	190 182	93	106	101

Pramen: ČSSZ

Poznámky: Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.

Po přesluhování = starobní důchody zvýšené za další činnost po dosažení důchodového věku bez pobírání důchodu.

Předčasné dočasné = až 2 roky před věkovou hranicí přiznané starobní důchody podle § 30 zák. č. 155/1995 Sb.

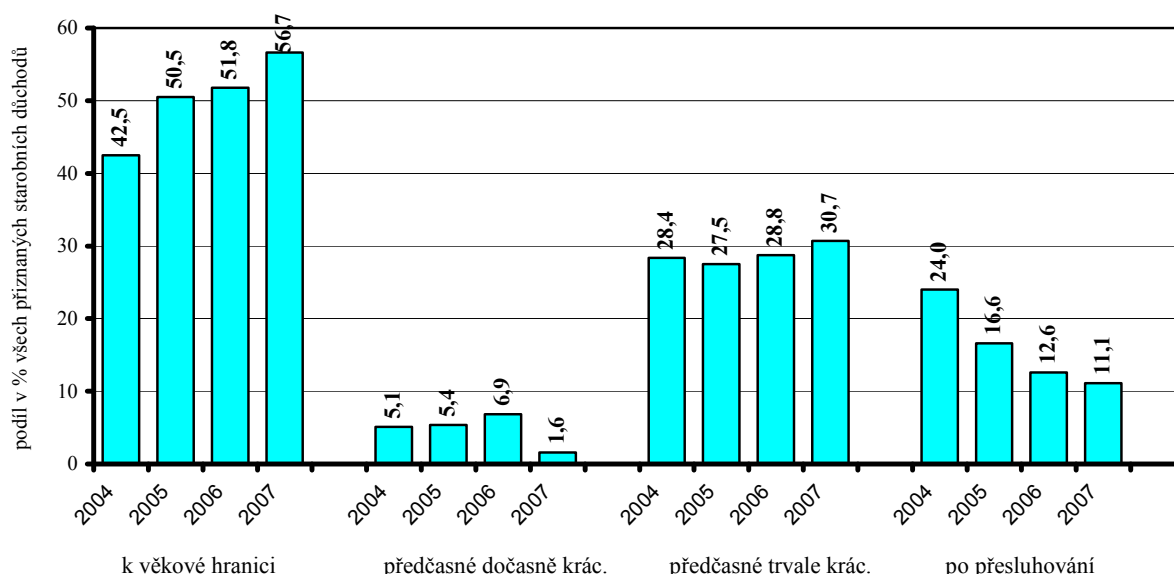
Předčasné trvalé = až 3 roky před věkovou hranicí přiznané starobní důchody podle § 31 zák. č. 155/1995 Sb.

Poměrné starobní = starobní důchody přiznané podle § 29 písm. b) zák. č. 155/1995 Sb. (krátká doba pojištění).

Invalidní z mládí = invalidní důchody podle § 42 zák. č. 155/1995 Sb.

Ve vývoji podílů počtu přiznaných jednotlivých druhů důchodů na celkovém počtu přiznaných důchodů se nejvýrazněji projevilo snížení podílu starobních důchodů přiznaných po přesluhování, tj. zvýšených za výdělečnou činnost po dosažení důchodového věku bez pobírání starobního důchodu. V roce 2007 představovaly tyto důchody 11 % všech přiznaných starobních důchodů, zatímco v roce 2004 to bylo 24 %. Snížení zájmu o přesluhování je zřejmě ovlivněno zrušením podmínky, která v období dvou let po vzniku nároku na starobní důchod omezovala nárok na výplatu tohoto důchodu a podmínkami na trhu práce. Ty se zřejmě spolupodílejí na tom, že 32 % starobních důchodů bylo v roce 2007 přiznáno před dovršením důchodového věku. Opačné trendy vývoje vykazují podíly přiznaných invalidních důchodů na celkovém počtu přiznaných důchodů. Zatímco se podíl plných invalidních důchodů snižuje, podíl částečných invalidních důchodů se zvyšuje a v roce 2006 již převýšil podíl plných invalidních důchodů. V roce 2007 představovaly přiznané plné invalidní důchody 12,3 % a částečné invalidní důchody 14,2 %.

Graf 11. Vývoj podílu nově přiznaných starobních důchodů

Průměrný věk odchodu do důchodu se výrazně nemění; jeho mírný růst souvisí se zvyšováním důchodového věku pro nárok na starobní důchod.

Tabulka 23. Průměrný věk při odchodu do důchodu

Rok	Druh důchodu							
	Starobní				Poměrný starobní	Invalidní		Vdovský a vdovecký
	celkem	nekrácený	krácený trvale	krácený dočasně		plný	částečný	
MUŽI								
2004	61	61	59	59	65	49	48	69
2005	61	61	59	59	65	49	49	69
2006	61	61	60	60	65	49	49	69
2007	61	61	60	60	66	49	48	70
ŽENY								
2004	57	57	55	55	65	46	46	65
2005	57	57	56	56	65	46	46	66
2006	57	57	56	56	65	46	47	66
2007	58	58	56	57	65	46	46	66

Pramen: ČSSZ

Poznámky:

Nekrácený = starobní důchod při dosažení důchodového věku.

Trvale krácený = až 3 roky před věkovou hranicí přiznaný starobní důchod podle § 31 zák. č. 155/1995 Sb.

Dočasně krácený = až 2 roky před věkovou hranicí přiznaný starobní důchod podle § 30 zák. č. 155/1995 Sb.

V roce 2007 byl průměrný věk odchodu do starobního důchodu 61 let pro muže a 58 let pro ženy. Věk odchodu do starobního důchodu se tedy výrazně nelišil od stanoveného věku pro vznik nároku na starobní důchod v těchto letech.

Tabulka 24. Důchodový věk pro nárok na starobní důchod v letech 2006 a 2007

	V roce 2006		V roce 2007	
	důchodový věk	pro narozené v období	důchodový věk	pro narozené v období
Muži	61r+6m	7/1944-12/1944	61r+8m	5/1945-12/1945
	61r+8m	1/1945-4/1945	61r+10m	1/1946-2/1946
Ženy s počtem dětí	0	5/1946-12/1946	60r	1/1947-12/1947
	1	5/1947-12/1947	59r	1/1948-12/1948
	2	5/1948-12/1948	58r	1/1949-12/1949
	3 a 4	5/1949-12/1949	57r	1/1950-12/1950
	5 a více	5/1950-12/1950	56r	1/1951-12/1951

Pramen: MPSV

Zvyšování důchodového věku probíhá od roku 1996. Podle současně platného zákona se bude důchodový věk dále postupně zvyšovat až na 65 let u mužů a 62 - 65 let u žen podle počtu vychovaných dětí. Tohoto důchodového věku dosáhnou muži v roce 2030 a ženy v letech 2027 až 2031.

Tabulka 25. Rok, od kterého vznikne nárok na důchod v uvedeném věku

Důchodový věk	Muž	Žena s počtem dětí					
		0	1	2	3	4	5 a více
54							1999
55					1999	1999	2003
56				1999	2003	2003	2007
57			1999	2003	2007	2007	2011
58		1999	2003	2007	2011	2011	2015
59		2003	2007	2011	2015	2015	2019
60		2007	2011	2015	2019	2019	2023
61	2002	2011	2015	2019	2023	2023	2027
62	2009	2015	2019	2023	2027	2027	2031
63	2016	2019	2023	2027	2031		
64	2023	2023	2027	2031			
65	2030	2030	2031				

Pramen: MPSV

V roce 2007 **zaniklo** z různých důvodů celkem 155 292 důchodů, tj. cca o 35 tisíc méně, než bylo důchodů nově přiznaných. Ze všech zaniklých důchodů je v 75 % důvodem zániku úmrtí důchodce a v 15 % přiznání důchodu jiného druhu.

Tabulka 26. Počty zaniklých důchodů

Rok	2004	2005	2006	2007
Zaniklé důchody celkem	148 009	162 224	151 592	155 292
z toho: starobní	65 449	76 601	67 020	69 936
plné invalidní	22 626	23 925	23 994	25 769
částečné invalidní	16 112	17 239	19 500	18 018
Důvod zániku				
- přiznání důchodu jiného druhu	15 764	27 351	23 781	23 001
- úmrtí	117 798	120 338	113 093	116 035

Pramen: ČSSZ

B.2.2.3. Výše důchodů

Průměrná výše vyplácených důchodů je ovlivňována především zvyšováním vyplácených důchodů. Její růst je ovlivňován též tzv. generační obměnou, jejímž důsledkem je, že průměrná výše vyplácených důchodů by rostla, i kdyby důchody nebyly valorizovány, protože zanikají důchody starších důchodců, které jsou v průměru nižší než důchody nově přiznávané¹⁷.

Tabulka 27. Průměrné měsíční výše¹⁾ sólo vyplácených důchodů (v Kč)

Rok	Druh důchodu									ÚHRNEM
	Starobní		Poměrný		Invalidní		Vdovský a vdovecký	Sirotčí		
	celkem	nekrá- cený ³⁾	krácený trvale ⁴⁾	krácený dočasně ⁵⁾	starobní ⁶⁾	plný				
CELKEM										
2003	7 083	7 226	6 432	6 122	3 699	6 911	4 243	4 830	3 440	6 616
2004	7 280	7 454	6 537	6 191	3 666	7 088	4 315	4 889	3 529	6 797
2005	7 755	7 953	6 914	6 536	3 775	7 537	4 584	5 143	3 780	7 238
2006	8 200	8 437	7 241	7 091	3 859	7 962	4 847	5 385	3 998	7 653
2007	8 761	9 040	7 699	7 646	3 994	8 496	5 161	5 705	4 278	8 176
MUŽI										
2003	7 909	8 044	7 241	6 934	3 376	7 449	4 501	3 770	3 426	7 285
2004	8 141	8 306	7 379	7 020	3 313	7 628	4 579	3 862	3 512	7 487
2005	8 671	8 860	7 802	7 406	3 413	8 096	4 861	4 123	3 761	7 969
2006	9 168	9 401	8 170	7 932	3 503	8 538	5 133	4 358	3 977	8 419
2007	9 796	10 077	8 687	8 503	3 664	9 094	5 457	4 668	4 254	8 990
ŽENY										
2003	6 438	6 571	5 879	5 479	3 748	6 243	3 905	4 963	3 452	6 053
2004	6 610	6 774	5 963	5 545	3 730	6 415	3 975	5 028	3 544	6 216
2005	7 042	7 227	6 302	5 839	3 848	6 840	4 235	5 291	3 796	6 621
2006	7 444	7 668	6 586	6 259	3 942	7 243	4 492	5 546	4 016	7 002
2007	7 952	8 217	6 985	6 652	4 080	7 750	4 800	5 875	4 298	7 484

Pramen: ČSSZ.

Poznámky: ¹⁾ Průměrná výše důchodů vyplácených v prosinci; nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.

Sólo = Jen důchody vyplácené samostatně (bez souběhu s pozůstalostním důchodem).

³⁾⁻⁶⁾ viz poznámky u Tabulky 15

Od roku 2003 jsou podle zákona vyplácené důchody zvyšovány pravidelně v lednu každého roku, přičemž zákonem je též stanovena minimální výše zvýšení, která činí nejméně 100 % růstu cen a 1/3 růstu reálných mezd.

Tabulka 28. Přehled o zvýšení vyplácených důchodů

Měsíc a rok účinnosti zvýšení	leden 2004	leden 2005	leden 2006	leden 2007	leden 2008	srpen 2008
Zvýšení základní výměry důchodu		90 Kč	70 Kč	100 Kč	130 Kč	470 Kč
Zvýšení procentní výměry důchodu						
u starodůchodců			6,0%	6,6%	3,0%	3,0%
u novodůchodců	2,5%	5,4%	4,0%	5,6%		
Výše základní výměry důchodu	1 310 Kč	1 400 Kč	1 470 Kč	1 570 Kč	1 700 Kč	2 170 Kč

Pramen: MPSV

Poznámky: Starodůchodci = důchody přiznané před 1. 1. 1996; novodůchodci = důchody přiznané po 31. 12. 1995.

¹⁷ Průměrná výše zaniklých důchodů není již několik let ČSSZ sledována.

Zvýšení vyplácených důchodů uskutečněná v letech 2006 a 2007 převýšila zákonem požadovanou minimální výši zvýšení o 1,9 procentního bodu. Ostatní zvýšení v letech 2003 až 2008 převýšila zákonem požadovanou minimální výši zvýšení o 0,1 až 0,3 procentního bodu.

Důchodcům, kterým byl vyplácen důchod v červnu 2004, byl navíc vyplacen jednorázový příspěvek ve výši 1 000 Kč jako jednorázová výpomoc v souvislosti se změnami ve výši daně z přidané hodnoty. Tento příspěvek není dávkou důchodového pojištění a ani výdaje na výplatu tohoto příspěvku nejsou zahrnovány do výdajů na důchody.

Růst průměrné výše vyplácených důchodů byl, s výjimkou roku 2005, pomalejší než růst průměrné mzdy, a proto další ze dvou parametrů působících na vyrovnanou finanční bilanci důchodového pojištění, **náhradový poměr, meziročně klesal** a průměrný starobní důchod dosáhl v roce 2007 hodnoty 40,6 % hrubé mzdy a 52,9 % čisté mzdy. Nesoulad tempa růstu výše důchodů a tempa růstu průměrné mzdy vyplývá především z toho, že při zvýšení důchodů je třeba zohlednit pouze 1/3 růstu reálné mzdy; je však ovlivňován též tím, že zvýšení důchodu se určuje se zřetelem k růstu mezd v období kalendářního roku, který o dva roky předchází roku zvýšení důchodů a který je obvykle odlišný od růstu mezd v roce, ve kterém se hodnotí dosažený náhradový poměr.

Tabulka 29. Relace průměrného vypláceného starobního důchodu k průměrné mzdě

Rok	Průměrný důchod ¹⁾ (v Kč)	Průměrná mzda		Relace průměrného důchodu k průměrné mzdě	
		hrubá (v Kč)	čistá ²⁾ (v Kč)	hrubé (v%)	čisté (v%)
2003	7 071	16 769	12 807	42,2	55,2
2004	7 256	17 882	13 601	40,6	53,3
2005	7 728	18 809	14 252	41,1	54,2
2006	8 173	20 050	15 506	40,8	52,7
2007	8 736	21 527	16 509	40,6	52,9

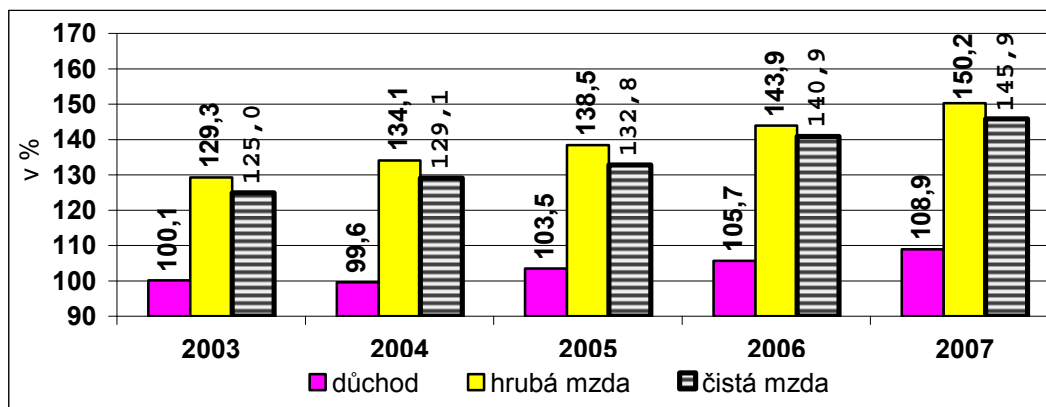
Pramen: MPSV.

Poznámky: ¹⁾ Průměrný důchod je měsíční průměr sólo vyplácených starobních důchodů v roce.

²⁾ Průměrná čistá mzda je průměrná hrubá mzda snížená o této mzdě odpovídající daň z příjmu a pojistné zdravotního a sociálního pojištění.

Vývoj relace průměrného vypláceného starobního důchodu ke mzdě lze považovat za „příznivý“ z hlediska jejího vlivu na vývoj bilance příjmů a výdajů na důchody (při stejné sazbě pojistného rostou příjmy důchodového pojištění rychleji než výdaje), nikoliv však z hlediska vývoje životní úrovně důchodců, a to zejména ve srovnání s vývojem životní úrovně ekonomicky aktivních. **Vývoj reálné hodnoty důchodů zaostává za vývojem reálné hodnoty mezd.** Takový vývoj je sice obvyklý i v důchodových systémech jiných států, ale v ČR je tato skutečnost pro životní úroveň důchodců významnější, neboť důchody jsou zde téměř výhradním zdrojem příjmů důchodců.

Graf 12. Vývoj reálné hodnoty průměrného vypláceného starobního důchodu a průměrné mzdy v procentech jejich hodnot v roce 1989

Reálná hodnota průměrného vypláceného starobního důchodu se v období posledních pěti let snížila pouze v roce 2004, a to o 0,6 % (do výpočtu není zahrnut jednorázový příspěvek vyplacený v červnu 2004, neboť nenáležel všem důchodcům); v ostatních letech se zvyšovala o 2,1 % až 4,0 %.

Tabulka 30. Vývoj reálné hodnoty průměrného vypláceného starobního důchodu

Rok	100 % v roce			
	2003	2004	2005	2006
2003	100,0			
2004	99,4	100,0		
2005	103,4	104,0	100,0	
2006	105,5	106,1	102,1	100,0
2007	108,7	109,4	105,2	103,1

Pramen: MPSV

Průměrná výše vyplácených důchodů závisí i na roce jejich přiznání:
V zásadě platí, že čím déle jsou důchody vypláceny, tím jsou jejich výše nižší ve vztahu k ostatním důchodům. Tyto rozdíly jsou zapříčiněny mzdovým vývojem, změnami ve způsobu výpočtu nově přiznaných důchodů a valorizací důchodů.

Tabulka 31. Průměrná výše sólo vyplácených starobních důchodů podle období jejich přiznání (důchody vyplácené v prosinci 2007, v Kč)

Rok přiznání	Celkem	Nekrácené	Předčasné krácené	
			trvale	dočasně
-1988	8 348	8 348		
1989-1995	8 648	8 648		
1996-1999	8 586	8 992	7 795	7 559
2000	8 366	9 250	7 700	7 075
2001	8 655	9 376	7 565	6 426
2002	8 949	9 480	7 080	6 607
2003	8 941	9 478	7 276	6 759
2004	9 076	9 659	7 367	7 371
2005	9 264	9 791	7 708	7 156
2006	9 374	10 078	8 015	7 732
2007	9 361	9 946	7 973	8 539
Celkem	8 762	9 041	7 699	7 647
Starodůchodci	8 534	8 534		
Novodůchodci	8 894	9 481	7 699	7 647

Pramen: ČSSZ

Poznámky: Nekrácený = starobní důchod při dosažení důchodového věku.

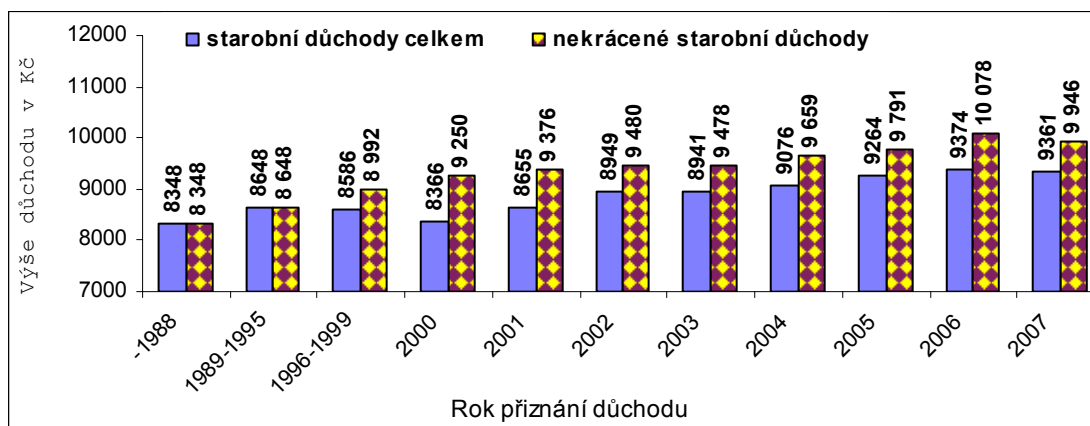
Trvale krácený = až 3 roky před věkovou hranicí přiznaný starobní důchod podle § 31 zák. č. 155/95 Sb.

Dočasně krácený = až 2 roky před věkovou hranicí přiznaný starobní důchod podle § 31 zák. č. 155/95 Sb.

Změny, které přinesl zákon č. 155/1995 Sb., o důchodovém pojištění, způsobily, že důchody starodůchodců (tzn. důchody přiznané před 1. 1. 1996) byly nižší než důchody novodůchodců (důchody přiznané po 31. 12. 1995). Tato situace přetrvává přesto, že důchody starodůchodců byly v letech 1998 až 2007 sedmkrát valorizovány výhodněji než důchody novodůchodců. V uvedeném období byly důchody starodůchodců valorizovány celkem o 80 % a důchody novodůchodců o 54 %. Rozdíl mezi průměrnou výší starobních důchodů starodůchodců a novodůchodců přesto u důchodů vyplácených v prosinci 2007 činil 360 Kč, tj. 4,2%.

U novodůchodců je průměrná výše všech starobních důchodů ovlivňována (snižována) specifickým faktorem, kterým je narůstající podíl krácených předčasných starobních důchodů. U nekrácených starobních důchodů je rozdíl mezi průměrnou výší důchodů starodůchodců a důchodů novodůchodců vyšší; v prosinci 2007 činil 947 Kč, tj. 11,1 %.

Graf 13. Průměrná výše samostatně vyplácených starobních důchodů přiznaných v různých letech

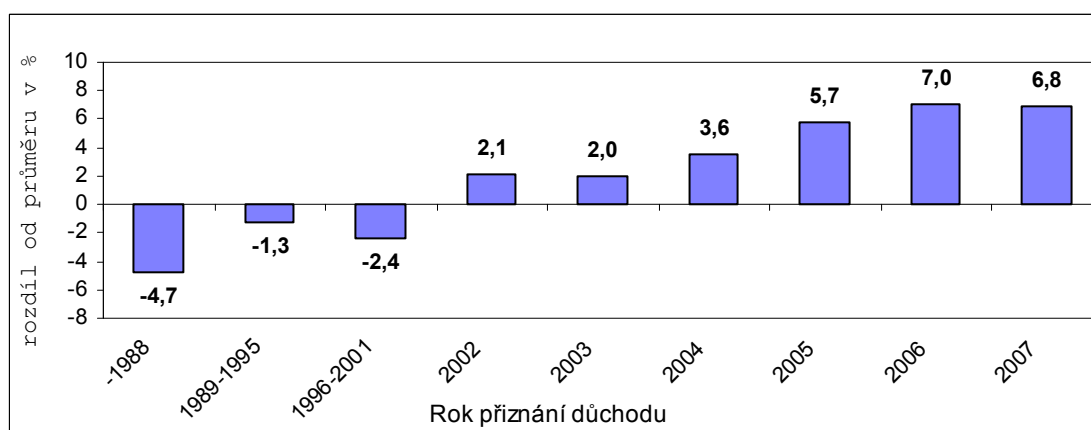

Pramen: MPSV

Na rozdíl výší důchodů starodůchodců a novodůchodců se v současné době již významněji podílí růst výdělků, z nichž jsou důchody vyměřovány, než změna způsobu jejich výpočtu vyplývající ze zákona č. 155/1995 Sb. Tento růst výdělků a s ním související růst výše nově přiznaných důchodů trvale zvyšuje průměrnou výši důchodů novodůchodců.

Rozdíly ve výši důchodů tak neexistují jen mezi důchody starodůchodců a novodůchodců, ale i mezi výšemi důchodů přiznaných za platnosti stejných předpisů (novodůchodců). Zatímco mezi průměrnou výší důchodů starodůchodců a novodůchodců je rozdíl 360 Kč, rozdíl mezi starobními důchody přiznanými v roce 2003 a 2007 činí 420 Kč a mezi důchody přiznanými v letech 2000 a 2006 dokonce 1008 Kč. Důsledkem přirozeného vývoje důchodového systému je tedy i vznik určitých rozdílů mezi důchody více či méně srovnatelnými. Směřování pozornosti na existenci specificky vzniklých rozdílů mezi starodůchodci a novodůchodci bylo opodstatněné v určité fázi vývoje. V současné době však tato problematika není již tak mimořádná, aby nadále opodstatňovala potřebu mimořádného řešení ve formě zvýhodněné valorizace. V důsledku výhodnější valorizace starodůchodců jsou např. důchody přiznané v šestiletém období před 1. lednem 1996 vyšší než důchody přiznané v šestiletém období po tomto datu.

Graf 14. Rozdíl mezi průměrnou výší vyplácených starobních důchodů přiznaných v různých obdobích a průměrnou výší všech vyplácených starobních důchodů (v %)

Pramen: MPSV

Počet starodůchodců se postupně snižuje; jejich podíl na celkovém počtu důchodců se v období let 2003 – 2007 snížil o 15 procentních bodů.

Tabulka 32. Vývoj podílu počtu starodůchodců na celkovém počtu důchodců

Rok	2003	2004	2005	2006	2007
Podíl v %	60,2	56,1	52,4	48,7	45,1

Pramen: MPSV

Průměrná výše nově přiznaných důchodů je vyšší než průměrná výše důchodů vyplácených a také jejich relace k průměrné mzdě je příznivější. Je tomu tak proto, že tyto důchody jsou odvozeny z vyšších výdělků v důsledku růstu mezd a dynamické důchodové konstrukce, ve které se podle růstu mezd v národním hospodářství indexují vyměřovací základy (pojištěncem dosažené výděly) a pravidelně zvyšují redukční hranice omezující zápočet výdělků rozhodných pro výpočet důchodu.

Tabulka 33. Redukční hranice pro výpočet výše důchodu

Rok	2003	2004	2005	2006	2007	2008
První redukční hranice	7 400	7 500	8 400	9 100	9 600	10 000
v % průměrné mzdy	44,1	41,9	44,7	45,4	44,6	43,0
Druhá redukční hranice	17 900	19 200	20 500	21 800	23 300	24 800
v % průměrné mzdy	106,7	107,4	109,0	108,7	108,2	106,6

Pramen: MPSV

V důsledku redukčních hranic rozhodných pro výpočet důchodu klesá s rostoucím výdělkem relace výše důchodu k tomuto výdělku. S výjimkou let 2005 a 2006 se první redukční hranice zvyšovala pomaleji než průměrná mzda, takže se zmenšovalo (relativně k průměrné mzdě) pásmo výdělků, které se pro výši důchodů započítávají plně. Druhá redukční hranice rostla v období 2003 – 2008 o něco rychleji (o 3,4 procentního bodu) než první redukční hranice. Výsledkem bylo, že se více rozšířilo (absolutně i relativně v %) pásmo výdělků, které jsou pro výši důchodu započítávány 30 %, než pásmo, ve kterém se výděly započítávají pro výši důchodu plně a které ovlivňuje výši všech důchodů. Tyto trendy se odrazily ve snižování úrovně nově přiznaných důchodů (jejich relace ke mzdě) do roku 2004 a opět po roce 2006.

Tabulka 34. Vývoj relace nově přiznaného starobního důchodu ke mzdě při 40 letech pojištění a při různé úrovni mzdy (v %)

Násobek průměrné mzdy	Starobní důchod přiznaný v roce				
	2003	2004	2005	2006	2007
0,7	55,6	53,6	55,4	55,7	55,2
1,0	44,3	42,9	44,2	44,4	44,0
1,5	32,1	31,2	32,2	32,3	32,0
2,0	25,6	24,9	25,6	25,7	25,5
2,5	21,7	21,1	21,7	21,8	21,6
3,0	19,1	18,6	19,1	19,1	19,0

Pramen: MPSV

Tabulka 35. Průměrná výše¹⁾ nově přiznaných starobních důchodů

Druh důchodu	v Kč				v % průměrné hrubé mzdy ²⁾			
	2004	2005	2006	2007	2004	2005	2006	2007
Starobní celkem	7 760	8 391	8 855	9 321	43,4	44,6	44,2	43,3
po věkové hranici celkem	8 489	9 092	9 565	9 958	47,5	48,3	47,7	46,3
k věkové hranici	7 968	8 693	9 201	9 585	44,6	46,2	45,9	44,5
po přesluhování	9 410	10 306	11 062	11 859	52,6	54,8	55,2	55,1
předčasné celkem	6 308	6 960	7 571	7 983	35,3	37,0	37,8	37,1
krácené dočasně	6 404	6 836	7 550	8 610	35,8	36,3	37,7	40,0
krácené trvale	6 291	6 984	7 576	7 951	35,2	37,1	37,8	36,9
Poměrné starobní	2 366	2 489	2 526	2 665	13,2	13,2	12,6	12,4
Invalidní plné celkem	7 740	8 396	8 950	9 371	43,3	44,6	44,6	43,5
z mládí	5 979	6 483	6 908	7 344	33,4	34,5	34,5	34,1
ostatní	7 780	8 446	8 996	9 420	43,5	44,9	44,9	43,8
Invalidní částečné	4 451	4 809	5 137	5 404	24,9	25,6	25,6	25,1
Vdovské a vdovecké	4 659	4 961	5 245	5 594	26,1	26,4	26,2	26,0
Sirotčí	3 778	4 050	4 296	4 538	21,1	21,5	21,4	21,1
Ú H R N E M	6 916	7 458	7 945	8 315	38,7	39,7	39,6	38,6

Pramen: ČSSZ

Poznámky: Nejsou zahrnuty důchody vyplácené do ciziny.

Po přesluhování = starobní důchody zvýšené za další činnost po dosažení důchodového věku bez pobírání důchodu.

Předčasné dočasné = až 2 roky před věkovou hranicí přiznané starobní důchody podle § 30 zák. č. 155/1995 Sb.

Předčasné trvalé = až 3 roky před věkovou hranicí přiznané starobní důchody podle § 31 zák. č. 155/1995 Sb.

Poměrné starobní = starobní důchody přiznané podle § 29 písm. b) zák. č. 155/1995 Sb. (krátká doba pojištění).

Invalidní z mládí = invalidní důchody podle § 42 zák. č. 155/1995 Sb.

¹⁾ Výše důchodů nekrácených pro souběh s jiným důchodem.

B.2.2.4. Krácení důchodu při předčasném odchodu do starobního důchodu

Při odchodu do starobního důchodu před dosažením důchodového věku je krácena výše procentní výměry starobního důchodu, přičemž výše krácení je závislá na době, která do dosažení věkové hranice chybí a na výši výpočtového základu. Vzhledem k různé váze základní výměry důchodu na celkovou výši důchodu u pojištěnců s různou dobou pojištění a různou výší vyměřovacích základů má toto krácení různý dopad do celkové výše starobního důchodu. K nejvyššímu relativnímu snížení úhrnného důchodu (podíl rozdílu měsíční výše kráceného a nekráceného důchodu k měsíční výši nekráceného důchodu v procentech) dochází u pojištěnců s krátkou dobou pojištění a vysokým vyměřovacím základem, což je způsobeno silným vlivem krácení procentní výměry a poměrně vysoké váhy této výměry v celkovém důchodu. Naproti tomu nejnižší dopad má krácení u osob s nízkým vyměřovacím základem a dlouhou dobou pojištění.

Tabulka 36. Snížení důchodu přiznaného v roce 2007 při odchodu do trvale kráceného předčasného starobního důchodu o 1 rok^{*} (v %)

Osobní vyměřovací základ (v Kč)	Doba pojištění v letech				
	25	30	35	40	45
5 000	-5,2	-4,7	-4,3	-3,9	-3,6
10 000	-6,7	-5,9	-5,2	-4,7	-4,3
15 000	-7,0	-6,1	-5,4	-4,9	-4,4
20 000	-7,2	-6,3	-5,5	-5,0	-4,5
25 000	-7,4	-6,4	-5,6	-5,0	-4,6
30 000	-7,4	-6,4	-5,7	-5,1	-4,6

Pramen: MPSV

Poznámka: *) 360 dnů před dovršením důchodového věku (tj. 4x 90 dnů).

Při zvýšení základní výměry důchodu dochází v důsledku zvýšení její váhy na celkové výši důchodu k menšímu snížení předčasného starobního důchodu, přičemž nejvýrazněji se to projeví u osob s nízkým vyměřovacím základem a krátkou dobou pojištění. Např. zvýšení základní výměry důchodu z 1 570 Kč (v roce 2007) na 2 170 Kč by ovlivnilo případy uvedené v tabulce o 0,2 – 0,8 procentního bodu. Zvyšování základní výměry důchodu mělo tedy zřejmě též vliv na to, že podíl průměrné výše nově přiznaných trvale krácených starobních důchodů k průměrné výši nekrácených starobních důchodů přiznaných k věkové hranici se v období 2004 až 2007 zvýšil ze 79 % na 83 %.

B.2.2.5. Diferenciace důchodů podle výše důchodu¹⁸

Diferenciace vyplácených starobních důchodů podle výše je ovlivněna řadou faktorů. Její úroveň a vývoj jsou ovlivněny zejména následujícími faktory:

- a) Vývojem diferenciace nově přiznaných starobních důchodů v jednotlivých letech, která má jednoznačně rostoucí trend v důsledku dynamických prvků ve formuli pro stanovení výše důchodu.
- b) Rozdílnou diferenciací výše důchodů s ohledem na období jejich přiznání a klesajícím podílem dříve přiznaných důchodů (s menší diferenciací).
- c) Vývojem podílu základní výměry důchodu na celkové výši důchodu.
- d) Valorizacemi důchodů a diferenciací její výše pro starodůchodce a novodůchodce.
- e) Strukturální odlišností souborů, u nichž se diferenciace měří, z hlediska vlivu faktorů nesouvisejících s důchodovým systémem.

Diferenciace důchodů se snižuje s přechodem od souboru všech starobních důchodů k souborům pro muže a ženy. V období 2003 – 2007 diferenciace mírně rostla, především v důsledku mírně rychlejšího nárůstu vyšších důchodů žen.

¹⁸ Pro měření diferenciace starobních důchodů podle výše důchodu se budou používat kvantily a z nich odvozené charakteristiky. Kvantil je výše příjmu (např. důchodu), kterou dosahuje určité procento důchodců. Např. 10% kvantil je výše příjmu, udávající, že 10 % osob má příjem do této výše. 50% kvantil se nazývá medián a v případě normálního rozdělení se rovná průměru. Základními charakteristikami budou šíře intervalů příjmů okolo mediánu vyjádřené v procentech mediánu, ve kterých se nachází:

- **20 % důchodců:** příslušná charakteristika se označuje $M(20) = 100 \cdot (k_{60} - k_{40}) / \text{medián}$,
- **50 % důchodců:** příslušná charakteristika se označuje $M(50) = 100 \cdot (k_{75} - k_{25}) / \text{medián}$,
- **80 % důchodců:** příslušná charakteristika se označuje $M(80) = 100 \cdot (k_{90} - k_{10}) / \text{medián}$,

kde k_x označuje $x\%$ kvantil.

Čím jsou čísla $M(XX)$ vyšší, tzn. čím je interval, v němž se nachází příslušný podíl důchodců širší, tím vyšší je diferenciace.

Výpočty byly provedeny podle údajů o starobních důchodech vyplácených samostatně.

Tabulka 37. Základní charakteristiky diferenciaci výše sólo vyplácených starobních důchodů

	Rok	2003	2004	2005	2006	2007	Změna 2001-2005
M(20)	Muži	6,8	7,0	7,2	6,9	6,9	0,1
	Ženy	6,0	6,3	6,7	6,8	7,1	1,1
	Celkem	9,0	9,4	9,5	9,7	9,8	0,8
M(50)	Muži	17,1	17,9	19,8	18,7	19,2	2,1
	Ženy	17,3	18,3	19,2	19,7	20,3	3,0
	Celkem	23,7	24,7	25,3	25,4	25,7	2,0
M(80)	Muži	36,3	37,5	38,4	37,9	38,7	2,4
	Ženy	38,3	40,3	41,5	42,4	43,4	5,1
	Celkem	44,5	46,6	48,8	48,3	49,1	4,6

Pramen: MPSV

Vývoj diferenciaci vyplácených starobních důchodů podle výše je ovlivněn též rostoucí vahou zastoupení předčasných starobních důchodů, jejichž diferenciaci je odlišná od nekrácených starobních důchodů přiznaných k věkové hranici.

Tabulka 38. Charakteristiky diferenciaci výše starobních důchodů vyplácených v prosinci 2007 podle způsobu krácení

		Celkem	Nekrácené	Krácené	
				trvale	dočasně
M(20)	Muži	6,9	6,6	5,7	6,8
	Ženy	7,1	7,1	7,8	7,8
	Celkem	9,8	9,9	10,5	11,9
M(50)	Muži	19,2	19,1	16,2	18,3
	Ženy	20,3	19,6	21,1	21,0
	Celkem	25,7	25,2	26,5	29,1
M(80)	Muži	38,7	38,3	34,2	37,7
	Ženy	43,4	40,1	43,2	43,4
	Celkem	49,1	46,9	48,5	51,2

Pramen: MPSV

U vyplácených předčasných starobních důchodů žen je diferenciaci jednoznačně vyšší než u starobních důchodů žen přiznaných k věkové hranici; u mužů je naopak diferenciaci nižší. Zřejmě do předčasných starobních důchodů odcházejí převážně muži s nižšími příjmy, zatímco soubor žen odcházejících do předčasného starobního důchodu není tak homogenní jako soubor mužů a jako další diferenciaci faktor u nich působí větší diferenciaci v době pojištění související s počtem vychovaných dětí.

Na vývoji diferenciaci nově přiznaných starobních důchodů se projevil vliv zvýšení základní výměry důchodu od 1. ledna 2005, který vedl ke snížení všech uváděných charakteristik diferenciaci.

Tabulka 39. Základní charakteristiky diferenciacie nově přiznaných starobních důchodů (sólo) podle výše

	Rok	2004	2005	2006	2007
M(20)	Muži	8,0	7,0	8,7	8,4
	Ženy	12,1	10,4	9,6	9,1
	Celkem	12,4	11,8	11,1	11,0
M(50)	Muži	22,5	21,3	21,4	21,0
	Ženy	31,9	28,4	26,2	25,5
	Celkem	31,9	30,0	28,6	28,0
M(80)	Muži	44,7	42,3	41,7	41,6
	Ženy	59,5	55,8	50,4	50,4
	Celkem	58,0	56,6	52,9	52,9

Pramen: MPSV

B.2.3. NEMOCENSKÉ POJIŠTĚNÍ

Nemocenské pojištění, stejně jako důchodové pojištění, je založeno na metodě průběžného financování, při kterém je finanční bilance každoročně vyrovnaná, jestliže příjmy z pojistného snížené o provozní výdaje jsou v daném roce rovny výdajům na dávky nemocenského pojištění. Má tedy platit následující vztah

$$PP \times PKDR \times DV \times PS \times \acute{U}V \times (1 - PV) = DD \times PDN + VOD, \quad [5]$$

kde PP označuje počet pojištěnců, PKDR počet dní v kalendářním roce, DV průměrný denní vyměřovací základ pro platby pojistného, PS příspěvkovou sazbu, $\acute{U}V$ úspěšnost výběru pojistného, PV provozní výdaje vyjádřené jako podíl na celkových příjmech, DD průměrnou denní dávku nemocenského, PDN počet kalendářních dnů nemoci a VOD výdaje na ostatní dávky nemocenského pojištění. VOD nebudeme vyjadřovat podrobněji vzhledem k tomu, že největší podíl p na výdajích na dávky nemocenského pojištění má nemocenské. Lze tedy vztah [5] nahradit vztahem

$$PP \times PKDR \times DV \times PS \times \acute{U}V \times (1 - PV) \times p = DD \times PDN \quad [6]$$

Úpravou vztahu [6] lze získat vztah pro základní ukazatele nemocenského pojištění

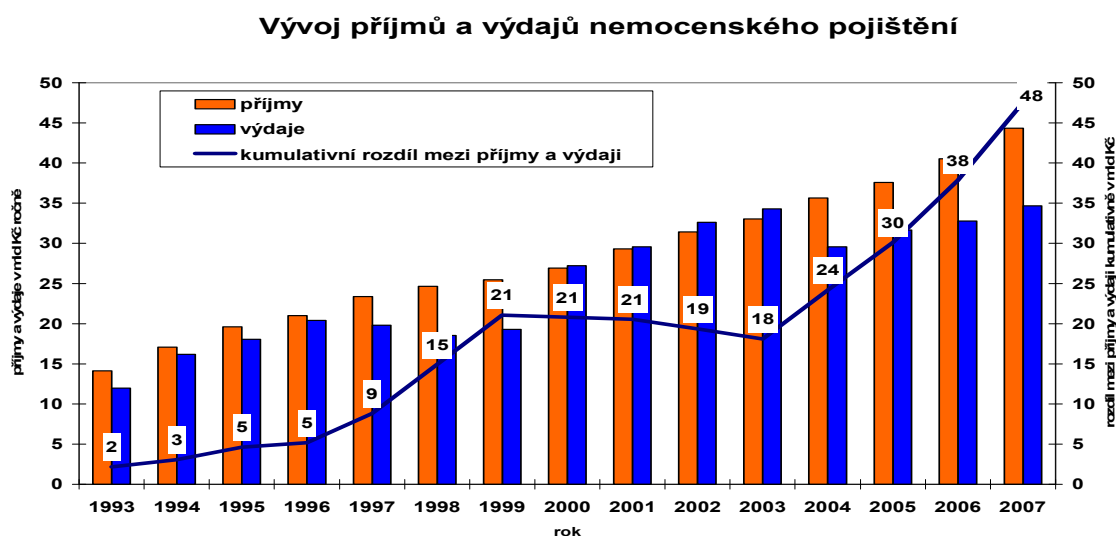
$$PS \times \acute{U}V \times (1 - PV) \times p = DD / DV \times PDN / (PKDR \times PP), \quad [7]$$

kde DD/DV je relace nemocenského k dosahovaným výdělkům a charakterizuje úroveň nemocenského a PDN/(PKDR x PP) je průměrné procento pracovní neschopnosti. Ze vztahu [7] vyplývá, že vyrovnaná finanční bilance nezávisí přímo na počtu pojištěnců, ale na příspěvkové sazbě (modifikované úspěšností výběru a provozními výdaji), úrovni dávek a procentu pracovní neschopnosti.

Vývojem počtu plátců pojistného (včetně problémů spojených s vývojem jejich struktury s ohledem na výši pojistného), vývojem průměrného vyměřovacího základu pro výběr pojistného a jeho vztahu k vývoji průměrné mzdy a úspěšností výběru pojistného se zabývala kapitola B.2.1., společná pro důchodové a nemocenské pojištění. Provozní výdaje jsou hodnoceny v kapitole B.2.5., opět společně pro důchodové a nemocenské pojištění.

Od roku 1993, kdy bylo v souvislosti s daňovou reformou zavedeno pojistné na nemocenské pojištění, se roční rozdíly mezi příjmy z pojistného na nemocenské pojištění a výdaji na nemocenské dávky pohybují v částce od mínus 1,3 mld. Kč až do plus 9,7 mld. Kč. K deficitu došlo poprvé v roce 2000, kdy se projevilo zvýšení první redukční hranice pro stanovení denního vyměřovacího základu (DVZ) z 270 Kč na 360 Kč a zavedení druhé redukční hranice pro stanovení DVZ ve výši 540 Kč. Teprve reforma veřejných financí v roce 2004 zaznamenala kladné saldo mezi příjmy z pojistného a výdaji na nemocenské dávky a to ve výši 6,1 mld. Kč. K nejvyššímu rozdílu mezi příjmy a výdaji (9,7 mld. Kč) došlo v roce 2007. Účinnost nového zákona o nemocenském pojištění se původně předpokládala od 1. 1.2005 a při jeho přípravě byl kladen důraz na to, aby bilance mezi příjmy z pojistného a výdaji na dávky byla vyrovnaná. V důsledku odkladu účinnosti zákona a schválených změn systém nemocenského pojištění finančně vybalancovaný není. Následující graf ukazuje rozdíly mezi příjmy z pojistného na nemocenské pojištění a výdaji na nemocenské dávky. Kumulovaný rozdíl mezi příjmy a výdaji od roku 1993 dosáhl v roce 2007 výše 47,5 mld. Kč, což je částka o 37 % vyšší než bylo v roce 2007 potřeba na dávky. Podle rozpočtových pravidel je však pojistné na sociální zabezpečení a státní politiku zaměstnanosti příjmem státního rozpočtu a jako z „určité formy daně“ jsou z něho hrazeny i další dávky kapitoly 313, Ministerstva práce a sociálních věcí.

Graf 15. Vývoj příjmů a výdajů nemocenského pojištění

Poznámka: Ve výdajích nejsou zohledněny správní výdaje.

V roce 2006 a byly příjmy nemocenského pojištění o 7,8 mld. Kč vyšší než výdaje na nemocenské dávky, v roce 2007 byly příjmy vyšší o 9,7 mld. Kč než výdaje na nemocenské dávky, které poprvé klesly pod hodnotu 1 % z HDP.

Tabulka 40. Příjmy a výdaje nemocenského pojištění (kap. 313 – MPSV)

Rok	Příjmy ¹⁾ (mld. Kč)	Výdaje (mld. Kč)	Příjmy - Výdaje (mld. Kč)	Výdaje (% HDP)
2003	33,3	34,3	-1,0	1,34
2004	35,7	29,6	6,2	1,07
2005	37,7	31,7	6,0	1,06
2006	40,5	32,8	7,8	1,01
2007	44,4	34,7	9,7	0,98

Pramen: ČSSZ

Poznámky: ¹⁾ Včetně pokut, penále a přírážek k pojistnému.

Na růst příjmů z pojistného má vliv také počet nemocensky pojištěných zaměstnanců, který se od roku 2000 postupně zvyšuje, naopak počet dobrovolně nemocensky pojištěných OSVČ klesá.

Tabulka 41. Vývoj počtu nemocensky pojištěných osob^{*)} (v tis.)

Rok	Nemocensky pojištění			Důchodově pojištění
	Zaměstnanci	OSVČ	Celkem	OSVČ
2003	4 020	295	4 315	646
2004	4 040	279	4 319	727
2005	4 085	251	4 337	740
2006	4 162	230	4 392	714
2007	4 254	216	4 469	714

Poznámka: *) Průměrný počet v roce

V roce 2007 byl meziroční růst příjmů z pojistného o 3,6 procentního bodu vyšší než růst výdajů (příjmy vzrostly o 9,4 %, výdaje o 5,8 %). Průměrná denní výše nemocenského (výdaje na nemocenské/počet kalendářních dnů pracovní neschopnosti) se zvýšila v roce 2006 proti roku 2005 o 6,9 % na 283 Kč a v roce 2007 se meziročně zvýšila o 4,7 % na 296 Kč.

Největší podíl na výdajích na dávkách nemocenského pojištění má nemocenské, které v roce 2007 tvořilo 80 % celkových výdajů. Výdaje na peněžitou pomoc v mateřství (PPM) se na celkových výdajích podílely 17 %, výdaje na podporu při ošetřování člena rodiny (POČR) 3 %. Lze říci, že podíl nemocenského na celkových dávkách postupně klesá, naopak podíl peněžité pomoci v mateřství na všech dávkách má od roku 2000 rostoucí trend, což je způsobeno zvyšujícím se počtem narozených dětí.

Tabulka 42. Výdaje na dávky nemocenského pojištění (kap. 313 – MPSV)

Rok	Nemocenské	Podpora při ošetřování člena rodiny	Vyrovňovací příspěvek v mateřství a těhotenství	Peněžitá pomoc v mateřství	Celkem
Absolutně (mld. Kč)					
2003	29,523	1,004	0,006	3,774	34,307
2004	24,704	0,730	0,005	4,123	29,562
2005	26,258	0,819	0,004	4,579	31,660
2006	26,963	0,825	0,004	3,487	32,609
2007	27,881	0,893	0,004	3,774	34,307

	Relativně (% celku)				
2003	86,06	2,93	0,02	11,00	100,00
2004	83,57	2,47	0,02	13,95	100,00
2005	82,94	2,59	0,01	14,46	100,00
2006	82,27	2,52	0,01	15,20	100,00
2007	80,42	2,58	0,01	17,00	100,00

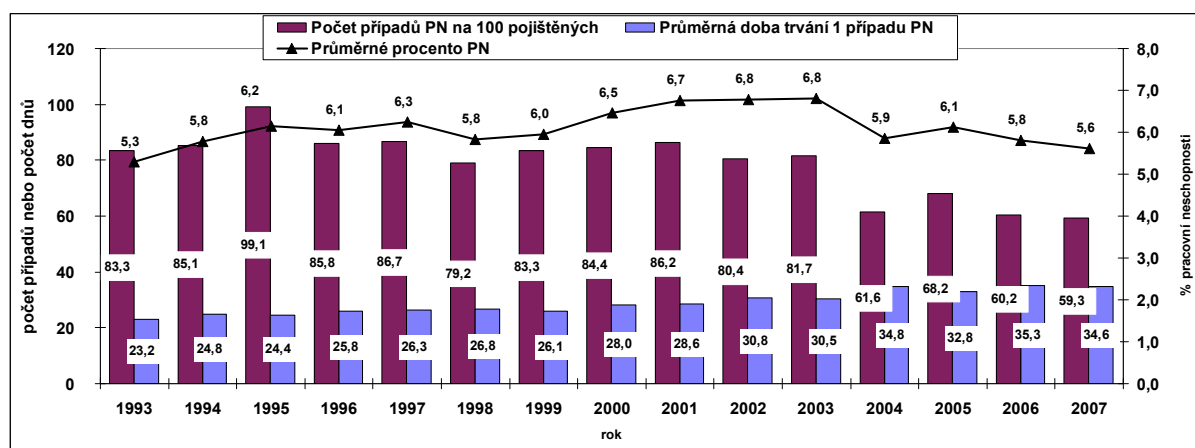
Pramen: ČSSZ

Vývoj nemocnosti je charakterizován průměrným procentem pracovní neschopnosti (PN), průměrnou dobou trvání 1 případu pracovní neschopnosti a počtem případů pracovní neschopnosti na 100 nemocensky pojištěných osob. Mezi těmito ukazateli platí následující vztah

Průměrné procento PN = Průměrná doba trvání 1 případu PN x Počet případů PN na 100 nemocensky pojištěných / Počet dní v kalendářním roce. [8]

Průměrná doba trvání 1 případu PN x Počet případů PN na 100 nemocensky pojištěných udává počet prostonaných kalendářních dnů. V roce 2006 tento ukazatel představoval 95,4 mil. kalendářních dnů a v roce 2007 se snížil na 94,3 mil. kalendářních dnů.

Graf 16. Vývoj základních ukazatelů nemocenského pojištění

Pramen: ČSÚ

Nižší průměrné procento pracovní neschopnosti v roce 2004 ve srovnání s předcházejícím obdobím 2001 – 2003 bylo důsledkem reakcí pojištěnců na snížení úrovně dávek a nižšího výskytu respiračních chorob. Od roku 2005 je pak zaznamenáváno snižování nemocnosti.

Výše nemocenského závisí na dosahovaném výdělku, procentní sazbě pro denní nemocenské a na stanovení redukčních hranic denního vyměřovacího základu pro výpočet nemocenského, které se od roku 2000 do roku 2002 každoročně k 1. lednu valorizovaly v souladu s vývojem mezd. Pro rok 2003 v souvislosti s úspornými opatřeními v důsledku povodní a pro roky 2004 a 2005 v rámci reformy veřejných rozpočtů se valorizace redukčních hranic neprovedla. Až v roce 2006 a 2007 byly

redukční hranice opět zvýšeny a od 1. ledna 2007 představují částku 550 Kč a 790 Kč.

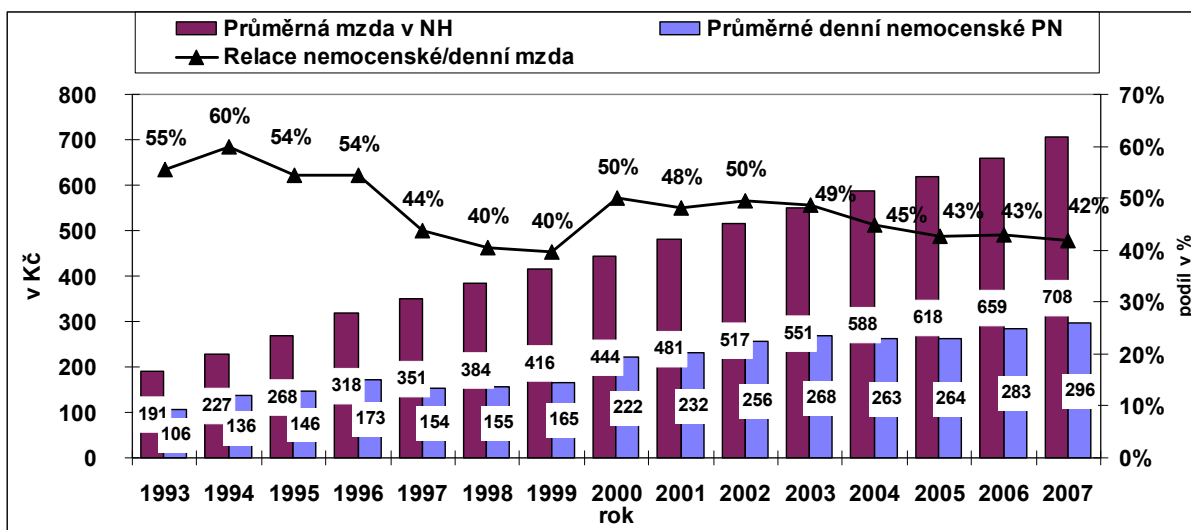
Tabulka 43. Vývoj redukčních hranic a nejvyššího denního vyměřovacího základu a denní dávky

Vývoj hranic pro redukcí denního započitatelného příjmu a jejich vliv na maximální denní výše dávky

Období platnosti redukčních hranic	Redukční hranice		Redukce započitatelného příjmu				Maximální denní vyměřovací základ	Pro období nemoci	Maximální denní výše dávky	
	první	druhá	příjem z částky do	redukován na	příjem z částky nad - do	redukován na			sazba dávky	výše dávky
od 1.1.1993 do 31.12.1993	190 Kč		190 Kč	nereduk.			190 Kč	1.-3.den	50%	95 Kč
od 1.1.1994 do 1.10.1999	270 Kč		270 Kč	nereduk.			270 Kč	od 4. dne	69%	132 Kč
od 1.1.1994 do 1.10.1999	270 Kč		270 Kč	nereduk.			270 Kč	1.-3.den	50%	135 Kč
od 1.10.1999 do 31.12.1999	360 Kč	540 Kč	360 Kč	nereduk.	360 Kč - 540 Kč	60%	468 Kč	od 4. dne	69%	187 Kč
od 1.1.2000 do 31.12.2000	400 Kč	590 Kč	400 Kč	nereduk.	400 Kč - 590 Kč	60%	514 Kč	1.-3.den	50%	257 Kč
od 1.1.2000 do 31.12.2000	400 Kč	590 Kč	400 Kč	nereduk.	400 Kč - 590 Kč	60%	514 Kč	od 4. dne	69%	355 Kč
od 1.1.2001 do 31.12.2001	430 Kč	630 Kč	430 Kč	nereduk.	430 Kč - 630 Kč	60%	550 Kč	1.-3.den	50%	275 Kč
od 1.1.2001 do 31.12.2001	430 Kč	630 Kč	430 Kč	nereduk.	430 Kč - 630 Kč	60%	550 Kč	od 4. dne	69%	380 Kč
od 1.1.2002 do 31.12.2003	480 Kč	690 Kč	480 Kč	nereduk.	480 Kč - 690 Kč	60%	606 Kč	1.-3.den	50%	303 Kč
od 1.1.2002 do 31.12.2003	480 Kč	690 Kč	480 Kč	nereduk.	480 Kč - 690 Kč	60%	606 Kč	od 4. dne	69%	419 Kč
od 1.1.2004 do 31.12.2005	480 Kč	690 Kč	480 Kč	90%	480 Kč - 690 Kč	60%	558 Kč	1.-3.den	25%	140 Kč
od 1.1.2004 do 31.12.2005	480 Kč	690 Kč	480 Kč	nereduk.	480 Kč - 690 Kč	60%	606 Kč	4.-14. den	69%	386 Kč
od 1.1.2004 do 31.12.2005	480 Kč	690 Kč	480 Kč	nereduk.	480 Kč - 690 Kč	60%	606 Kč	od 15. dne	69%	419 Kč
od 1.1.2006 do 31.12.2006	510 Kč	730 Kč	510 Kč	90%	510 Kč - 730 Kč	60%	591 Kč	1.-3.den	25%	148 Kč
od 1.1.2006 do 31.12.2006	510 Kč	730 Kč	510 Kč	nereduk.	510 Kč - 730 Kč	60%	642 Kč	4.-14. den	69%	408 Kč
od 1.1.2006 do 31.12.2006	510 Kč	730 Kč	510 Kč	nereduk.	510 Kč - 730 Kč	60%	642 Kč	od 15. dne	69%	443 Kč
od 1.1.2007 do 31.12.2007	550 Kč	790 Kč	550 Kč	90%	550 Kč - 790 Kč	60%	639 Kč	1.-3.den	25%	160 Kč
od 1.1.2007 do 31.12.2007	550 Kč	790 Kč	550 Kč	nereduk.	550 Kč - 790 Kč	60%	694 Kč	4.-14. den	69%	441 Kč
od 1.1.2007 do 31.12.2007	550 Kč	790 Kč	550 Kč	nereduk.	550 Kč - 790 Kč	60%	694 Kč	od 15. dne	69%	479 Kč
od 1.1.2008 do 29.6.2008	590 Kč	790 Kč	590 Kč	90%	590 Kč - 790 Kč	60%	639 Kč	1.-3.den	0%	0 Kč
od 1.1.2008 do 29.6.2008	590 Kč	790 Kč	590 Kč	nereduk.	590 Kč - 790 Kč	60%	639 Kč	4.-30. den	60%	384 Kč
od 1.1.2008 do 29.6.2008	590 Kč	790 Kč	590 Kč	nereduk.	590 Kč - 790 Kč	60%	639 Kč	31.-60. den	66%	422 Kč
od 1.1.2008 do 29.6.2008	590 Kč	790 Kč	590 Kč	nereduk.	590 Kč - 790 Kč	60%	639 Kč	od 61. dne	72%	461 Kč
od 30.6.2008 do 31.8.2008	550 Kč	790 Kč	550 Kč	90%	550 Kč - 790 Kč	60%	639 Kč	1.-3.den	60%	384 Kč
od 30.6.2008 do 31.8.2008	550 Kč	790 Kč	550 Kč	nereduk.	550 Kč - 790 Kč	60%	639 Kč	4.-30. den	60%	384 Kč
od 30.6.2008 do 31.8.2008	550 Kč	790 Kč	550 Kč	nereduk.	550 Kč - 790 Kč	60%	639 Kč	31.-60. den	66%	422 Kč
od 30.6.2008 do 31.8.2008	550 Kč	790 Kč	550 Kč	nereduk.	550 Kč - 790 Kč	60%	639 Kč	od 61. dne	72%	461 Kč
od 1.9.2008 do 31.12.2008	550 Kč	790 Kč	550 Kč	90%	550 Kč - 790 Kč	60%	639 Kč	1.-3.den	25%	160 Kč
od 1.9.2008 do 31.12.2008	550 Kč	790 Kč	550 Kč	nereduk.	550 Kč - 790 Kč	60%	639 Kč	4.-30. den	60%	384 Kč
od 1.9.2008 do 31.12.2008	550 Kč	790 Kč	550 Kč	nereduk.	550 Kč - 790 Kč	60%	639 Kč	31.-60. den	66%	422 Kč
od 1.9.2008 do 31.12.2008	550 Kč	790 Kč	550 Kč	nereduk.	550 Kč - 790 Kč	60%	639 Kč	od 61. dne	72%	461 Kč

Pramen: MPSV ČR

Graf 17. Vývoj průměrného denního nemocenského, průměrné denní mzdy a jejich podílu

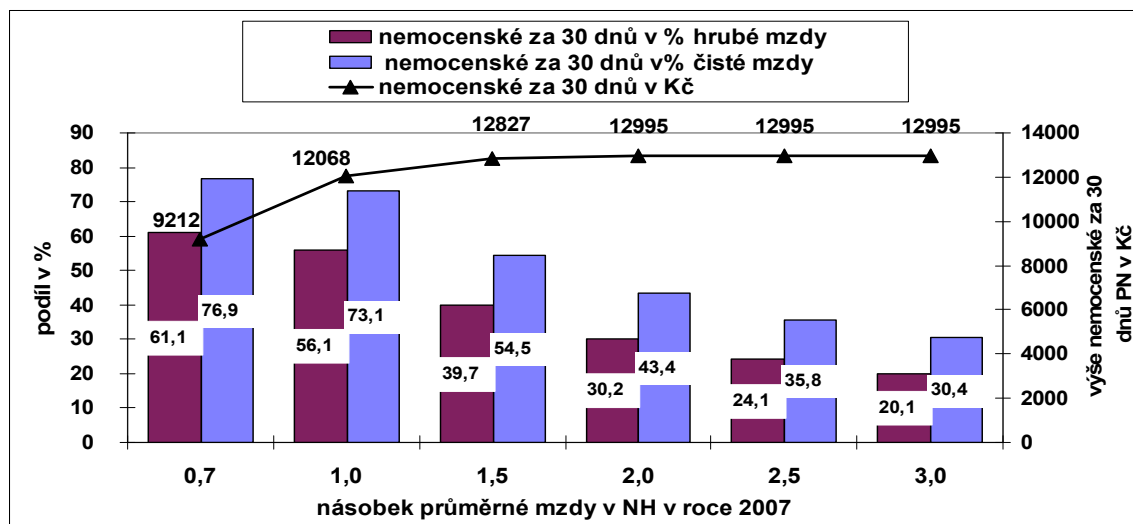

Pramen: MPSV

Relace průměrného denního nemocenského k průměrné hrubé mzdě se od roku 2000 převážně v důsledku nezvyšování redukčních hranic snížila 8 procentních bodů a v roce 2007 činila jen 42 %.

Důsledkem působení redukčních hranic je, že s rostoucí mzdou klesá podíl dávky na mzdě (Graf 18). V systému nemocenského pojištění tedy existuje poměrně značná solidarita vysokopříjmových pojištěnců s nízkopříjmovými pojištěnci.

Graf 18. Výše nemocenského za 30 dnů v roce 2007 a jeho podíl k hrubé a čisté mzdě pro různé výše mzdy

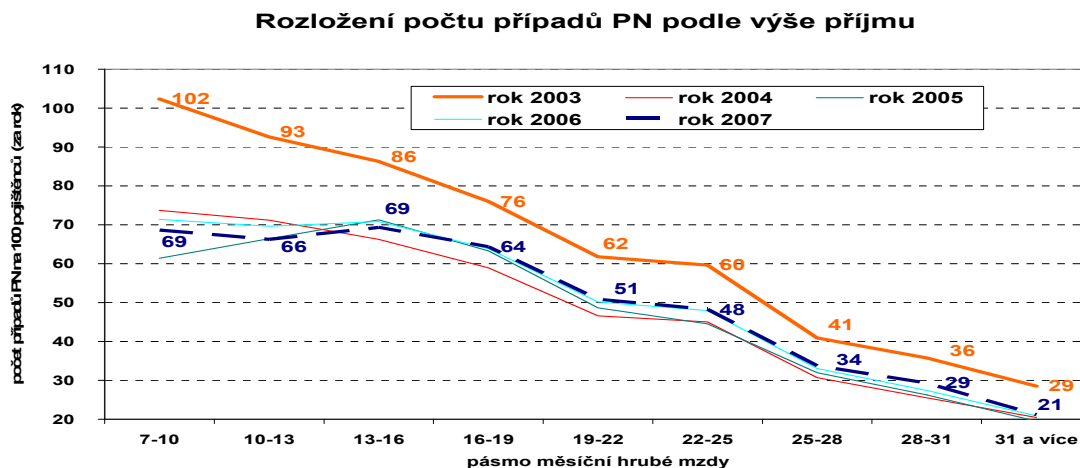
Pramen: MPSV

Nemocnost pojištěnců podle výše příjmu

Pro stanovení výše nemocenského se příjem nad druhou redukční hranicí již nezohledňuje a tak maximální výši nemocenského obdrží všichni, kteří mají příjem vyšší než cca 24 tis. Kč měsíčně. Podle statistiky zaměstnanců malých organizací

bylo v roce 2007 cca 8 % případů pracovních neschopností, kdy bylo nemocenské vypočtené z příjmů vyšších než je maximální částka zohledněná pro výši dávek, přitom bylo cca 14 % pojištěnců (plátců pojistného), kteří měli příjem nad uvedenou částkou. To, že jsou pojištěnci s nižšími příjmy častěji nemocní, než pojištěnci s vyššími příjmy ukazuje následující graf, který vychází z údajů ČSSZ o nemocnosti zaměstnanců malých organizací v letech 2003 – 2007.

Graf 19. Rozložení počtu případů PN podle výše příjmu

Uvedené údaje o počtu případů pracovní neschopnosti na 100 pojištěnců potvrzují, že reforma veřejných financí, která v roce 2004 snížila úroveň nemocenských dávek, znamenala i pokles nemocnosti. Snížení bylo výraznější u pojištěnců s nižšími příjmy. Obdobný (avšak méně významný) trend lze očekávat i od reformy veřejných rozpočtů v roce 2008. Snížením dávek a tím i nemocnosti však lze ovlivnit asi tři čtvrtiny výdajů nemocenského pojištění. Výdaje na peněžitou pomoc v mateřství, které tvoří cca jednu pětinu výdajů, a zčásti i na ošetřovné jsou na nemocnost rezistentní a závisí na jiných ukazatelích.

B.2.4. PLNĚNÍ MEZINÁRODNÍCH ÚMLUV

B.2.4.1. Důchodové pojištění

ČR je v oblasti sociálního zabezpečení vázána dvoustrannými a mnohostrannými úmluvami. Mezi mnohostranné úmluvy patří Úmluva Mezinárodní organizace práce (MOP) o minimálních standardech sociálního zabezpečení č. 102 z roku 1952, Úmluva MOP č. 128 o invalidních, starobních a pozůstalostních dávkách z roku 1967 (obě úmluvy vstoupily v platnost pro ČR v lednu 1993) a Evropský zákoník sociálního zabezpečení Rady Evropy (Zákoník). Úmluvu MOP č. 102 a Zákoník, které mají mírnější normy pro požadovanou úroveň dávek, ratifikovala ČR pro všechny druhy důchodů z důchodového pojištění, přísnější úmluvu MOP č. 128 ratifikovala jen pro starobní důchody.

Způsob stanovení úrovně dávek závisí na okruhu chráněných osob. V důchodovém pojištění Česká republika postupuje podle Úmluvy MOP č. 128 (č. 102), článek č. 16 písmeno b), protože splňuje požadavek, aby okruh chráněných

osob, zahrnující Úmluvou stanovené skupiny obyvatelstva, tvořil nejméně 75 % veškerého ekonomicky činného obyvatelstva.

- **Starobní důchod**

Úmluva MOP č. 102 požaduje **podíl výše nově přiznaného starobního důchodu ke mzdě** v roce předcházejícím roku odchodu do důchodu ve výši 40 %. Úmluva MOP č. 128 požaduje pro starobní důchod podíl 45 %. Úmluvy jsou splněny, jestliže požadovaný „náhradový poměr“ (dávka nahrazuje předchozí příjem před pojistnou událostí) je dosažen pro nově přiznaný důchod **alespoň pro jednoho vybraného typického příjemce**. Typickým příjemcem je pojištěnec (se závislou manželkou) s třiceti lety pojištění a se mzdou rovnající se 1,25násobku průměrné mzdy v národním hospodářství nebo se mzdou **kvalifikovaného dělníka** (soustružníka). Protože se v ČR důchody daní až z částky nad 198 tis. Kč ročně a zdravotní pojištění platí za důchodce stát, akceptuje MOP pro ČR určování **podílu k čisté mzdě**.

Tabulka 44. Plnění úmluv MOP pro starobní důchod v období 2005 – 2008

Rok	Mzda		Starobní důchod		
	kvalifikovaného dělníka		výše v Kč/měs.	v % mzdy	
	hrubá	čistá		hrubé	čisté
2005	18 717	14 551	6 574	35,1	45,2
2006	19 507	15 103	6 971	35,7	46,2
2007	20 801	16 398	7 403	35,6	45,1
2008	23 002	17 824	7 959	34,6	44,6

Pramen: MPSV

Náhradový poměr pro nově přiznávaný starobní důchod poklesl v roce 2008 pod 45 % na hodnotu 44,6 % a ČR přestala plnit kritéria Úmluvy MOP č. 128. Kritéria obsažená v Zákoníku ČR i nadále plní. Hlavní příčinou významného poklesu náhradového poměru, a to až pod hranici požadovanou Úmluvou č. 128 je zvýšení čistého příjmu u výše definovaného jedince v důsledku změn v daňové oblasti¹⁹.

Zatímco až do roku 1999 plnila ČR Úmluvu č. 128 i při stanovení náhradového poměru z 1,25násobku průměrné mzdy v národním hospodářství, v následujících letech bylo dosahováno plnění Úmluvy (s výjimkou roku 2004) již jen při použití průměrné mzdy kvalifikovaného dělníka (která je v ČR nižší).

- **Plný invalidní důchod a pozůstalostní dávky**

Úmluva MOP č. 102 a Zákoník požadují u těchto dávek **náhradový poměr ve výši 40 %**. Pro nově přiznané plné invalidní důchody a pozůstalostní dávky je typickým příjemcem zaměstnanec se mzdou rovnající se 1,25násobku průměrné mzdy v národním hospodářství nebo se mzdou kvalifikovaného dělníka a se dvěma dětmi. Proto se při výpočtu zahrnují do příjmu zaměstnance i důchodce také přídatky

¹⁹ Jde především o zvýšení slevy na dani u závislé manželky či manžela.

na dvě děti. Obdobně jako u starobních důchodů je pro hodnocení splnění úmluvy rozhodující podíl dávky k čisté mzdě.

Tabulka 45. Plnění úmluv MOP pro invalidní důchod v období 2005 – 2008

Rok	Mzda kvalifikovaného dělníka v Kč/měs.		Přídavky na 2 děti v Kč/měs.	Invalidní důchod v Kč/měs.	Invalidní důchod s přídavky		
	hrubá	čistá			výše v Kč/měs.	v % mzdy kvalifikovaného dělníka	
						hrubé	čisté
2005	18 717	15 551	1 342	6 574	7 916	39,5	46,9
2006	19 507	15 883	1 193	6 971	8 164	39,4	47,8
2007	20 801	17 398	1 216	7 403	8 619	39,1	46,3
2008	23 002	18 824	1 220	7 956	9 176	37,9	45,8

Pramen: MPSV

Poznámka: s přídavky = včetně přídavků na dvě děti

Tabulka 46. Plnění úmluv MOP pro pozůstalostní důchody v období 2005 – 2008

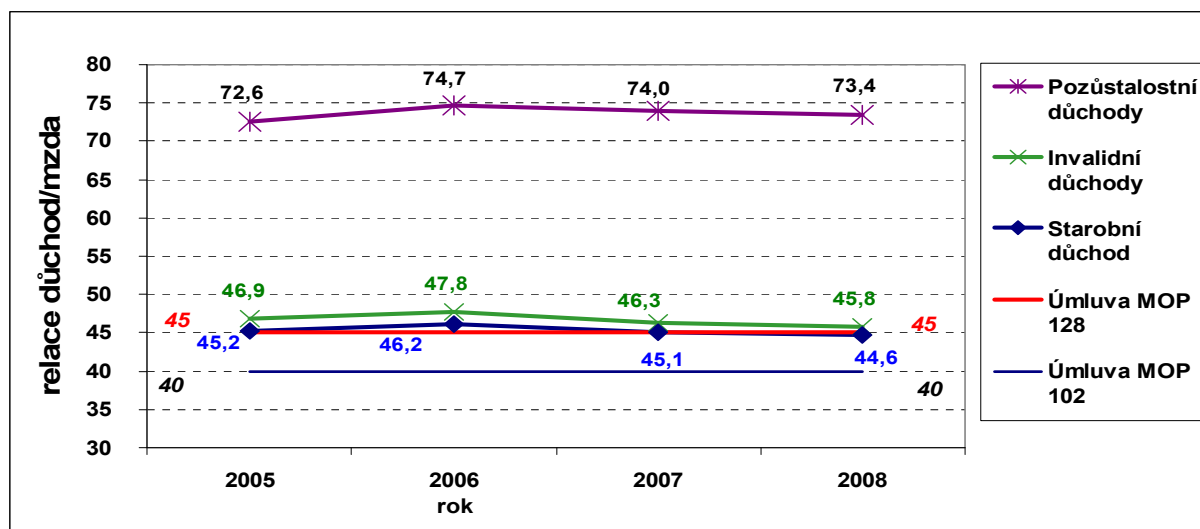
Rok	Mzda kvalifikovaného dělníka v Kč/měs.		Přídavky na 2 děti v Kč/měs.	Vdovský a 2 sirotčí důchody v Kč/měs.	Vdovský a 2 sirotčí důchody s přídavky		
	hrubá	čistá			výše v Kč/měs.	v % mzdy kvalifikovaného dělníka	
						hrubé	čisté
2005	18 717	15 551	1 342	10 927	12 269	61,2	72,6
2006	19 507	15 883	1 193	11 563	12 756	61,6	74,7
2007	20 801	17 048	1 216	12 295	13 511	61,4	74,0
2008	23 002	18 474	1 220	13 234	14 454	59,7	73,4

Pramen: MPSV

Poznámka: s přídavky = včetně přídavků na dvě děti

ČR vždy plnila ratifikovanou úmluvu pro plné invalidní důchody a pozůstalostní důchody. Požadovaná minimální úroveň (40 %) nově přiznaného plného invalidního důchodu byla splněna a v případě čisté mzdy kvalifikovaného dělníka převyšovala požadovanou úroveň v roce 2007 o cca 6,3 procentních bodů. Pro pozůstalostní důchody požaduje Úmluva č. 102 náhradový poměr ve výši 40 %. Úroveň přiznaných **pozůstalostních důchodů** stanovený poměr **vysoce překračuje**, a to jak pro čistou, tak pro hrubou mzdu; náhradový poměr dosahuje 60 % – 74,7 %.

Graf 20. Vývoj kritéria plnění úmluv o minimální úrovni důchodů

Pramen: MPSV

B.2.4.2. Nemocenské pojištění

Nemocenských dávek se týkají úmluvy MOP č. 102 a č. 130 a Zákoník. Způsob stanovení úrovně dávek závisí na okruhu chráněných osob. V nemocenském pojištění Česká republika postupuje podle úmluvy č. 130, článek č. 19 písmeno b), protože splňuje požadavek, aby okruh chráněných osob, zahrnující Úmluvou stanovené skupiny obyvatelstva, tvořil nejméně 75 % veškerého ekonomicky činného obyvatelstva.

Úmluva MOP č. 102 a Zákoník požadují, aby podíl nemocenského k předchozím příjmům typického příjemce dosahoval hodnoty 45 %. Úmluva MOP č. 130 požaduje náhradový poměr 60 % k předchozímu příjmu.

Tabulka 47 ukazuje, že ČR tyto požadavky splňuje.

Tabulka 47. Plnění úmluv MOP pro nemocenské v období 2004–2008

Rok	Mzda kvalifikovaného dělníka v Kč/měs.		Přídavky na 2 děti v Kč/měs.	Nemocenské v Kč/měs.	Nemocenské s přídavky v % mzdy kvalifikovaného dělníka ¹⁾	
	hrubá	čistá			hrubé	čisté
2005	18 717	15 551	1 342	10 489	11 831	70,0
2006	19 507	15 883	1 193	11 025	12 218	71,6
2007	20 801	17 398	1 216	11 786	13 002	69,6
2008	23 002	18 824	1 220	11 160	12 380	61,8

Pramen: MPSV

Poznámka: 1) Včetně přídavků na děti.

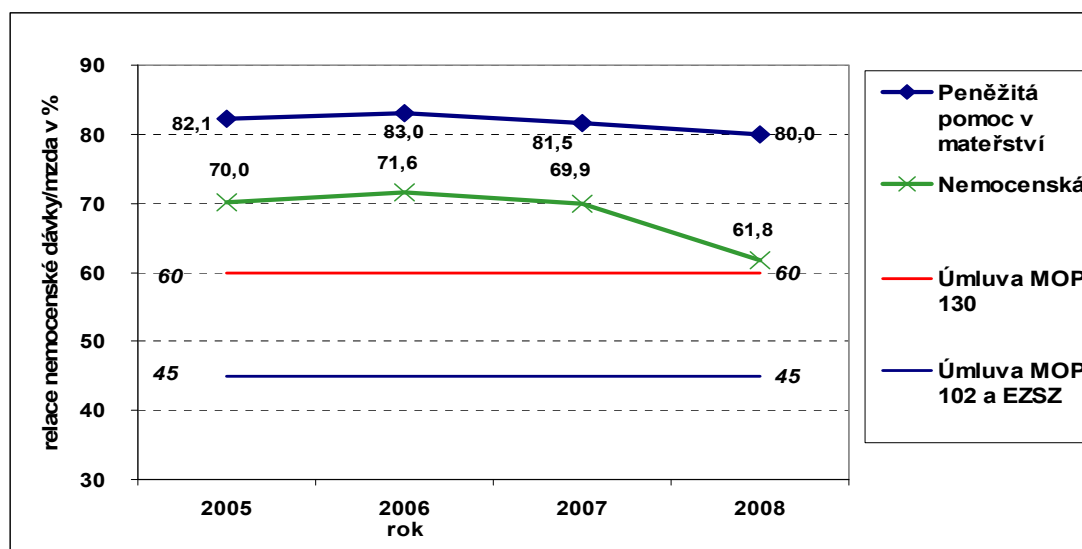
Úmluva MOP č. 102 a Zákoník požadují podíl výše peněžité pomoci v mateřství a předchozího příjmu typického příjemce ve výši 45 %, což ČR vysoce překračuje.

Tabulka 48. Plnění úmluv MOP pro peněžitou pomoc v mateřství v období 2004–2008

Rok	Mzda kvalifikovaného dělníka v Kč/měs.		Peněžitá pomoc v mateřství		
	hrubá	čistá	výše v Kč/měs.	v % mzdy kvalifikovaného dělníka	
				hrubé	čisté
2004	17 682	13 446	11 310	64,0	84,1
2005	18 717	14 171	11 640	62,2	82,1
2006	19 507	14 743	12 240	62,7	83,0
2007	20 801	16 048	13 080	62,9	81,5
2008	23 002	17 474	13 980	60,8	80,0

Pramen: MPSV

Graf 21. Vývoj kritéria plnění úmluv o minimální úrovni nemocenských dávek

Pramen: MPSV

Závěrem lze konstatovat, že náhradový poměr, který je kritériem pro plnění úmluv o minimální úrovni dávek, byl nejnižší v roce 2004, kdy přestala ČR kritéria Úmluvy MOP č. 128 pro starobní důchody plnit. Zvýšením první redukční hranice a základní výměry důchodu v roce 2006 a 2007 se podařilo náhradový poměr zvýšit tak, aby ČR daná kritéria plnila. Redukční hranice pro výpočet důchodu by neměly být zvyšovány méně, než by odpovídalo růstu mezd, jinak by mohla ČR pro starobní důchody přestat plnit ratifikované úmluvy.

Kritéria Úmluvy MOP č. 102 a Zákoníku, která jsou mírnější, ČR plní. Náhradový poměr pro starobní a invalidní důchody se pohybuje mírně nad požadovanou úrovní Úmluvy MOP č. 102, zatímco náhradový poměr pro pozůstalostní důchody požadované hodnoty vysoce překračuje

Požadovanou úroveň náhradového poměru u nemocenských dávek ČR zatím plní. Při výpočtu nemocenského bylo zohledněno, že Úmluvy připouští třídenní karenční dobu (výše dávky je počítána až od čtvrtého dne pracovní neschopnosti).

Snižování náhradového poměru nemocenských dávek bylo převážně způsobeno nezvyšováním redukčních hranic pro stanovení denního vyměřovacího

základu a v roce 2008 snížením procentní sazby pro stanovení denního nemocenského.

B.2.5. PROVOZNÍ VÝDAJE

Do celkové bilance systému sociálního pojištění se promítají náklady na jeho organizační zabezpečení. Provozní výdaje ČSSZ, tj. investice, výdaje na mzdy včetně souvisejících výdajů a věcné výdaje, jsou relativně nízké.

Tabulka 49. Provozní výdaje (v mil. Kč)

	2003	2004	2005	2006	2007	Index 2007/2003 (2003 = 100)	
						nominální	reálný
Provozní výdaje celkem	4 700	5 290	5 580	6 195	6 131	130,4	118,1
Investice celkem ¹⁾	544	924	828	1 110	945	173,7	157,3
z toho: stavební a strojní	500	634	442	384	398	79,6	72,1
výpočetní technika	44	290	386	726	547	1 243,2	1 125,6
Správní výdaje celkem	4 156	4 366	4 752	5 085	5 186	124,8	113,0
z toho: mzdy a OON	1 601	1 689	1 875	2 129	2 239	139,9	126,6
pojistné a FKSP	592	625	694	787	830	140,2	126,9
poplatky České pošty	578	582	562	582	569	98,4	89,1
čisté věcné výdaje	1 385	1 470	1 621	1 587	1 548	111,8	101,2
Provozní nákladovost ²⁾ v %	1,78	1,85	1,85	1,91	1,71	96,1	87,0
Indikátor výkonnosti ³⁾ v %	0,9	0,97	0,97	0,99	0,91	101,1	91,5

Pramen: ČSSZ

Poznámky:

¹⁾ Počínaje rokem 2005 odpovídá hodnota údaje "Investice celkem" hodnotě "Financování reprodukce majetku celkem", a je rozdělena podle podprogramů na stavební akce a akce IKT (výpočetní technika).

Financování reprodukce majetku zahrnuje i běžné výdaje, zatímco do roku 2004 včetně odpovídají hodnoty v tabulce skutečně pouze investičním (kapitálovým) výdajům.

²⁾ Podíl celkových provozních nákladů (včetně investic) k celkovým příjmům v %.

³⁾ Podíl celkových provozních nákladů (včetně investic) k součtu celkových příjmů a dávkových výdajů.

V meziročním srovnání roce 2007 oproti roku 2006 došlo ke snížení provozních výdajů o 1 % (v důsledku snížení investic o 15 %) a v roce 2006 oproti roku 2005 se provozní výdaje zvýšily o 11 % (přitom investice se zvýšily o 34 %). Výše poplatků České pošty zůstala v posledních letech téměř nezměněna vzhledem k růstu podílu bezhotovostních plateb a ke skutečnosti, že rozhodnutí se nedoručují do vlastních rukou. Výdaje na mzdy, pojistné, FKSP a poplatky České pošty jsou ČSSZ předepisovány jako závazné ukazatele rozpočtu. Proto o možnostech financování běžných provozních potřeb ČSSZ pro vlastní zabezpečení výkonu sociálního zabezpečení vypovídá ukazatel čistých věcných výdajů.

ČSSZ zajišťuje rozsáhlé úkoly jak v oblasti státních příjmů (cca 35 % příjmů státního rozpočtu), tak v oblasti výdajů (cca 30 % výdajů státního rozpočtu). Indikátor její výkonnosti činil v roce 2007 0,91 %. Podíl celkových provozních nákladů (včetně investic) k celkovým příjmům dosáhl v roce 2006 hodnoty 1,91 %, což je nejvyšší hodnota od roku 2000 (a stejná jako v roce 1999). Hodnota tohoto ukazatele poklesla v roce 2007 v důsledku vzrůstu příjmů a poklesu provozních výdajů na 1,71 %.

Ze srovnání podílu administrativních nákladů k inkasu pojistného za roky 2001-2005 provedeného v projektu Výzkumného ústavu práce a sociálních věcí²⁰ vyplynulo, že ČSSZ dosahuje výrazně vyšší efektivity výběru pojistného než zdravotní pojišťovny. Mezinárodní srovnání je podle závěrů projektu obtížně proveditelné zejména vzhledem k odlišnostem ve struktuře pojistných systémů a výši sazeb pojistného, rozsahu dalších činností správ pojistného a nejednotné metodice získávání a vykazování údajů.

²⁰ Prušvic, D. a kol. Porovnání výběru pojistného a daní (Projekt výzkumu č. HR 149/06). Praha: VÚPSV, 2006.

ČÁST C

PROJEKCE V SOCIÁLNÍM POJIŠTĚNÍ

C.1. PROJEKCE PARAMETRŮ OVLIVŇUJÍCÍCH VÝVOJ SOCIÁLNÍHO POJIŠTĚNÍ

C.1.1. VÝVOJ ZÁKLADNÍCH MAKROEKONOMICKÝCH UKAZATELŮ²¹

K odvození makroekonomického scénáře byl zvolen přístup, který je u dlouhodobých projekcí standardně používán, a to jak v projekcích OECD, tak v pracovní skupině pro stárnutí populace Výboru pro hospodářskou politiku Evropské unie.

Tabulka 50 ukazuje, že průměrné roční tempo růstu reálného HDP je zásadně ovlivněno vývojem zaměstnanosti a zprostředkovaně tedy především demografickou strukturou populace. Růst reálného HDP je po roce 2020 silně stlačován poklesem zaměstnanosti. Při důchodovém věku zafixovaném na 63 letech dochází po roce 2020 k rychlému snižování počtu osob v ekonomicky aktivním věku v důsledku očekávaného demografického vývoje. Absolutní pokles počtu zaměstnaných je v tomto období doprovázen úbytkem populace, v důsledku čehož míra zaměstnanosti klesá pomaleji než počet zaměstnaných a růst HDP na hlavu tak převyšuje růst HDP.

Tabulka 50. Vývoj základních makroekonomických ukazatelů²²

		2010-2020	2020-2030	2030-2040	2040-2050	2050-2060	2060-2070	2070-2080	2080-2090	2090-2100
Ekonomická úroveň										
HDP, s.c.	růst v %	2,8	2,2	1,6	1,4	1,6	1,7	1,6	1,7	1,8
HDP per capita	růst v %	2,7	2,2	1,7	1,6	1,8	2,0	1,8	1,8	1,7
Produktivita práce	růst v %	2,8	2,5	2,3	2,1	2,0	1,9	1,9	1,9	1,8
Trh práce										
Zaměstnanost	růst v %	0,0	-0,3	-0,7	-0,7	-0,4	-0,2	-0,2	-0,1	-0,1
Míra nezaměstnanosti	%	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1	4,1
Průměrná reálná mzda	růst v %	2,8	2,5	2,3	2,1	2,0	1,9	1,9	1,9	1,8
Ceny										
Míra inflace	%	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5	2,5

C.1.2. DEMOGRAFICKÝ VÝVOJ

Veškeré projekce systému sociálního pojištění jsou postaveny na demografické prognóze vypracované PŘFUK²³ z horizontem roku 2065, která byla prodloužena o demografickou projekci za období 2066 - 2100. Takto stanovený horizont projekce umožňuje ukázat vývoj po překonání vrcholu demografického šoku.

²¹ Použitý přístup je shodný s přístupem, který byl použit při práci Výkonného týmu.

²² Vývoj do roku 2010 vychází z Makroekonomické predikce MF (leden 2008)

²³ Prognóza PŘFUK byla dokončena v září 2003 a vychází z výsledků sčítání lidu v roce 2001. Byla použita z důvodu nejdelšího horizontu, což je pro projekce zejména důchodového systému velmi důležité.

Tabulka 51. Základní charakteristiky budoucího demografického vývoje

		2010	2020	2030	2040	2050	2060	2070	2080	2090	2100
Úhrnná plodnost		1,34	1,51	1,57	1,61	1,64	1,67	1,68	1,70	1,72	1,73
Střední délka života při narození											
Muži	let	74,1	76,5	78,7	80,4	82,0	83,4	84,6	85,8	86,9	88,0
Ženy	let	80,3	82,4	84,0	85,4	86,7	87,6	88,8	89,7	90,6	91,4
Migrace											
	tis. osob	20,0	24,9	25,9	25,7	25,4	24,6	25,2	25,4	25,5	25,3

Pramen: B.Burcin a T.Kučera: Prognóza populačního vývoje České republiky na období 2003 – 2065, Projekce vývoje obyvatelstva České republiky na období 2066 - 2150

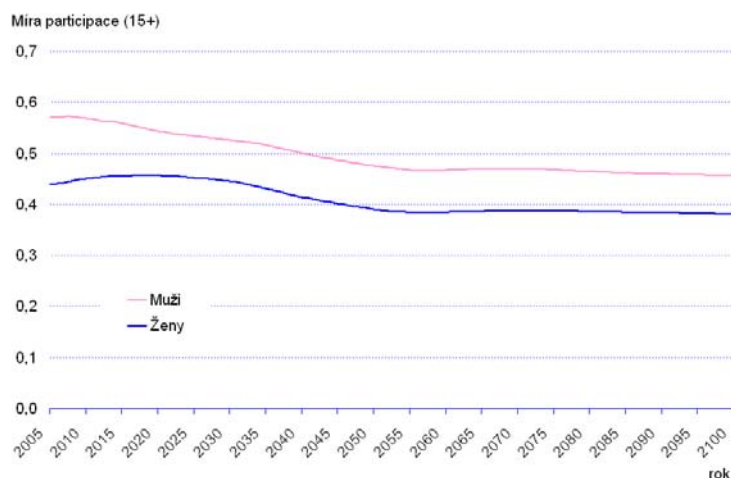
C.1.3. VÝVOJ MÍRY EKONOMICKÉ AKTIVITY

Pro odvození budoucí míry participace byla použita dynamická metoda, která zohledňuje odlišné chování různých generací, což se projevuje klesající participací nižších věkových skupin a naopak rostoucí participací vyšších věkových skupin. Pokles měr participace v nižších věkových skupinách je výsledkem rostoucího zapojení mladších generací do procesu vzdělávání, zejména vysokoškolského. Naopak ve vyšších věkových skupinách (ženy starší 40 let a muži starší 50 let) se projevuje pozitivní kohortní efekt, kdy mladší ročníky mužů a žen ve srovnání se staršími ročníky intenzivněji participují na trhu práce, což je mimo jiné způsobeno jejich vyšší vzdělaností.

Samostatnou otázkou je postup zohlednění zvyšování důchodového věku do měr participace osob v blízkosti důchodového věku. Obecně platí, že posuny důchodového věku mají významný vliv na míru participace. Aplikovaný přístup zohlednění zvyšování důchodového věku spočívá v úpravě profilu pravděpodobnosti výstupu z trhu práce. Posun důchodového věku je zde ztotožněn s rozhodnutím o pozdějším odchodu z trhu práce.

Celková míra participace ve věkové skupině nad 15 let klesá u mužů zhruba do poloviny tohoto století a po té je již relativně stabilní. U žen je patrný určitý nárůst do roku 2020 a po té pokles do zhruba poloviny tohoto století, který je stejně jako u mužů následován obdobím, kdy je tato míra relativně stabilní. Vývoj této míry v čase je významně ovlivňován úpravami důchodového věku a popsána situace platí pro důchodový věk stanovený současnou legislativou (graf 22).

Graf 22. Celková míra participace ve věkové skupině 15+

Pramen: Závěrečná zpráva výkonného týmu

C.2. DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ²⁴

C.2.1. PROJEKCE ZÁKLADNÍCH UKAZATELŮ

Mezi základní ukazatele systému důchodového pojištění patří

- Vývoj počtu plátců a důchodců
- Vývoj relace průměrného důchodu a průměrné mzdy
- Vývoj příjmů, výdajů, salda a kumulovaného salda

Oproti naposledy zveřejněné zprávě nedošlo k žádnému opatření v důchodovém systému, které by mělo významný dopad do prováděných projekcí²⁵. Zároveň nedošlo ani k revizi či aktualizaci demografických prognóz. Z výše uvedeného vyplývá, že nenastaly žádné skutečnosti, které by ovlivňovaly trendy uvedené v projekcích zveřejněných v poslední zprávě. Následující text je tedy pouze stručným shrnutím již dříve uvedených projekcí a z nich vyplývajících závěrů. Projekce jsou aktualizovány, ale pouze s ohledem na skutečný vývoj a očekávaný krátkodobý makroekonomický vývoj.

C.2.1.1. Vývoj počtu plátců a důchodců

Počet plátců v daném roce je dán demografickou strukturou populace, mírou ekonomické aktivity v jednotlivých věkových skupinách (resp. průměrnou ekonomickou aktivitou v populaci) a samozřejmě mírou nezaměstnanosti v daném roce. Míra nezaměstnanosti je významná spíše z krátkodobého pohledu, neboť v dlouhém horizontu převažuje efekt demografického vývoje.

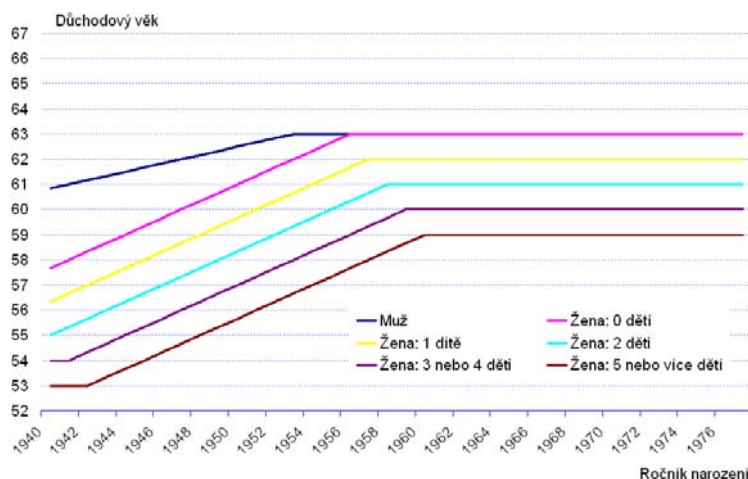
Počet důchodců je dán, v závislosti na demografické struktuře, především důchodovým věkem (graf 23), který určuje potenciální počet starobních důchodců. Další faktory jako je míra invalidizace nemají při relativně mírném růstu důchodového věku tak zásadní vliv²⁶.

²⁴ Všechny výpočty vycházejí ze stavu konce roku 2003 a zohledňují úpravu redukčních hranic a valorizaci důchodů na rok 2004, 2005 a 2006.

²⁵ S výjimkou návrhu I. etapy důchodové reformy, který je ve zvláštní kapitole.

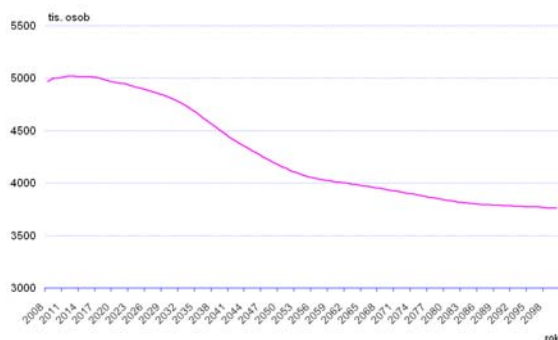
²⁶ V případě razantnějšího růstu důchodového věku ukazují modely významnější dopad i do počtu nestarobních důchodů.

Graf 23. Vývoj důchodového věku

Pramen: MPSV

Graf 24. Počet plátců

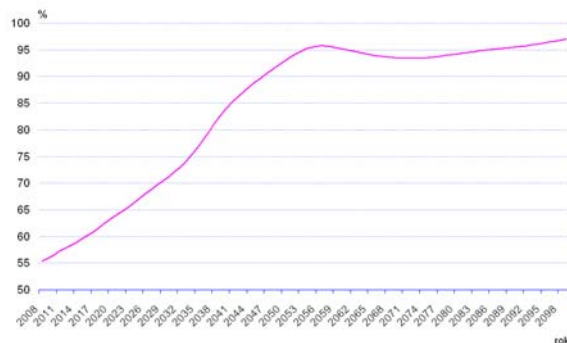
Pramen: MPSV

Graf 25. Počet důchodců

Pramen: MPSV

Graf 26. Míra závislosti

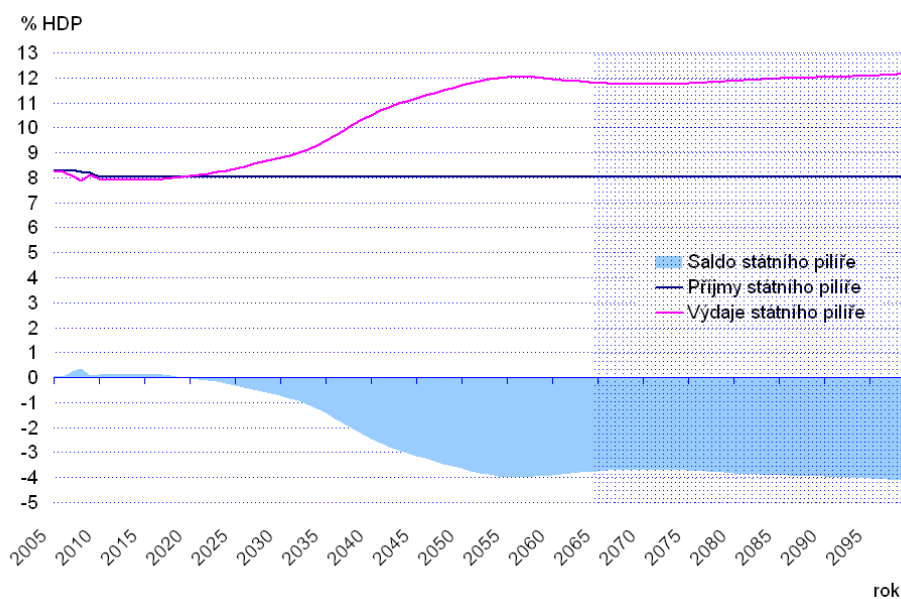
Pramen: MPSV

Rozhodující pro budoucí rovnováhu systému důchodového pojištění (průběžně financovaného) není samotný vývoj počtu plátců nebo důchodců, ale vývoj tzv. míry závislosti, která je podílem počtu důchodců vůči počtu plátců.

C.2.1.2. Vývoj výdajů a celkového náhradového poměru ^{27,28}

Ve vývoji výdajů a salda důchodového systému se odráží očekávaná změna demografické situace, na kterou při současném nastavení jednotlivých parametrů důchodový systém v zásadě nijak nereaguje. Systém se dostává do permanentních deficitů, které se pohybují na úrovni okolo 4 % HDP. Po rychlém růstu, po roce 2020, se výdaje stabilizují na úrovni okolo 12 % HDP. Tento vývoj, přestože je dlouhodobě finančně neudržitelný (graf 27), je zásadním způsobem podmíněn valorizací vyplácených důchodů pouze na minimální zákonem stanovené úrovni. Nenaplnění této podmínky způsobí výrazně vyšší nárůst celkových výdajů.

Graf 27. Vývoj příjmů, výdajů a salda důchodového systému v % HDP²⁹

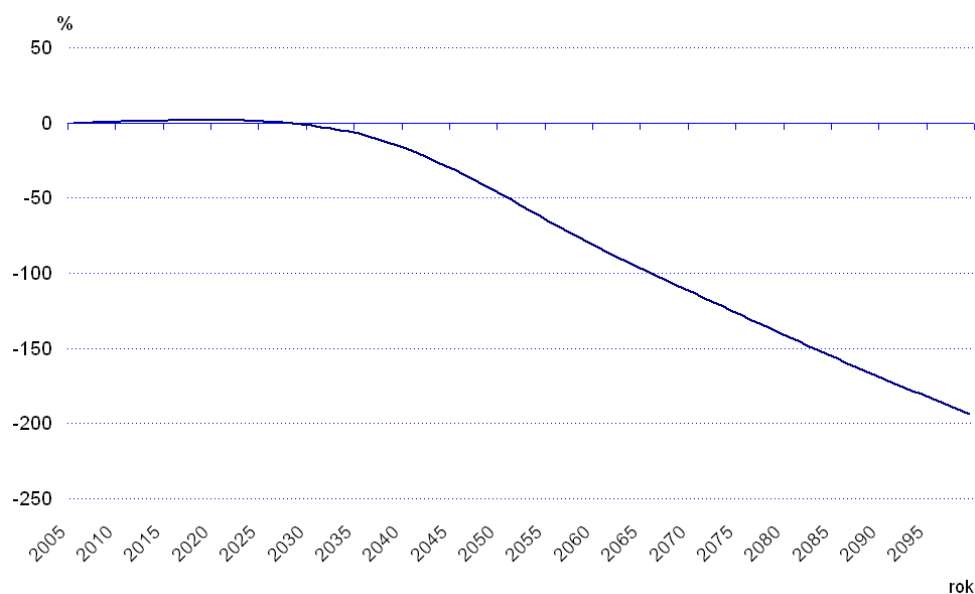
Pramen: MPSV

²⁷ Celkový náhradový poměr jako podíl průměrného starobního důchodu vůči průměrné mzdě

²⁸ Všechny scénáře nezohledňují připravovanou mimořádnou valorizaci důchodů od srpna 2008, která nijak dlouhodobé projekce neovlivní.

²⁹ Za předpokladu valorizace vyplácených důchodů pouze na úrovni zákonem stanoveného minima.

Graf 28. Kumulované saldo v % HDP³⁰

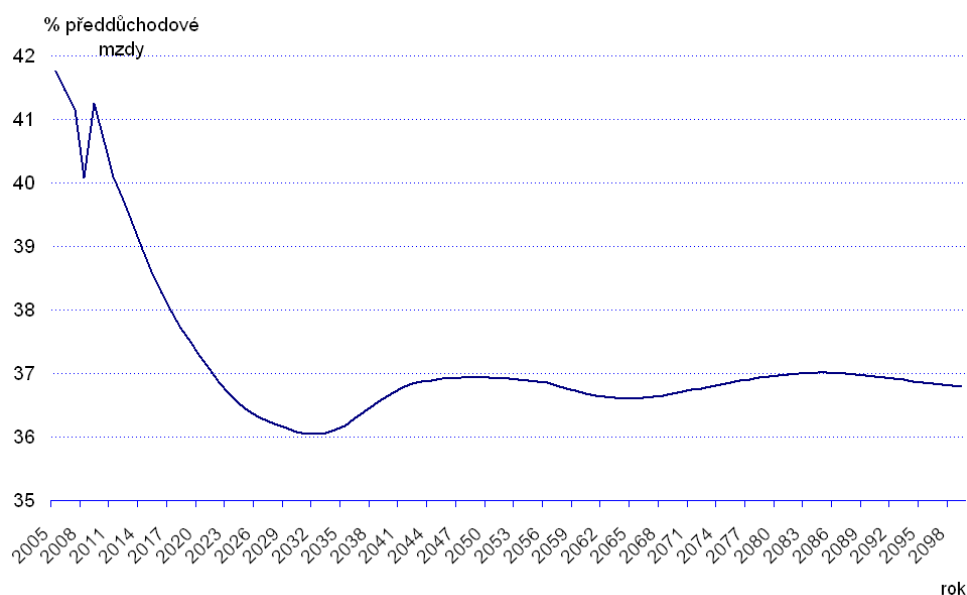
Pramen: MPSV

U celkového náhradového poměru se v následujících zhruba 20 letech bude projevovat rostoucí podíl předčasných starobních důchodů na celkovém počtu vyplácených starobních důchodů. Zvyšování podílu předčasných starobních (tj. nižších) důchodů povede k poklesu náhradového poměru. Zároveň se projeví zvýšený růst cen v roce 2008 skokovým růstem náhradového poměru v roce 2009³¹.

³⁰ U kumulace přebytků se předpokládá jejich umístění na kapitálovém trhu v portfoliu 50 % akcie a 50 % obligace, tj. s příslušnou výnosností. Při vytváření dluhu je předpoklad jeho krytí vládními dluhopisy tj., i s příslušným úrokem. Zde je třeba upozornit na fakt, že jde o projekci, která nezohledňuje vedlejší dopady, zde např. vlivu dluhu v řádu stovek procent HDP na úrokové míry na vládních dluhopisů.

³¹ Projekce nezohledňuje dopad mimořádné valorizace v roce 2008, který mírně vyhlazuje tvar křivky náhradového poměru.

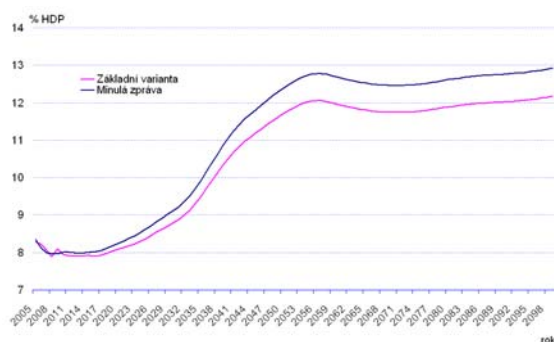
Graf 29. Celkový náhradový poměr v %

Pramen: MPSV

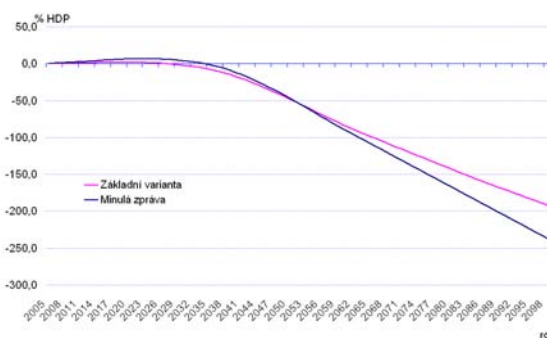
Ve srovnání s předchozí zprávou došlo k určitým posunům v projekcích, které byly způsobeny jednak odlišným ekonomickým vývojem (vyšší růst HDP a mezd a nižší nezaměstnaností) a také odlišným (oproti předpokladu pro dlouhodobé projekce) nastavením (resp. úpravou) parametrů důchodového vzorce (redukční hranice a základní výměra) a valorizací důchodů, v neposlední řadě též zavedením maximálního vyměřovacího základu pro pojistné. Srovnání ukazuje, že rozdíly se projevují především směrem k budoucímu vývoji, kde vychází nižší úroveň celkových výdajů a celkového náhradového poměru, což je dáno především rychlejším očekávaným růstem mezd do roku 2010.

Graf 30. Výdaje důchodového systému

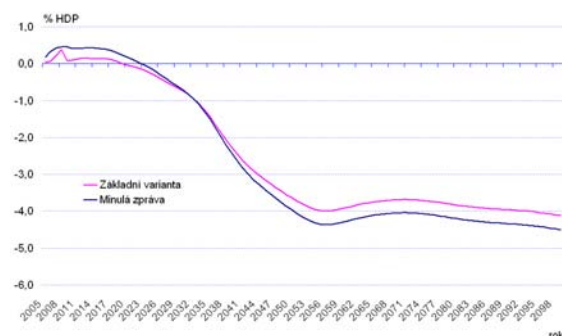
Pramen: MPSV

Graf 31. Kumulované saldo

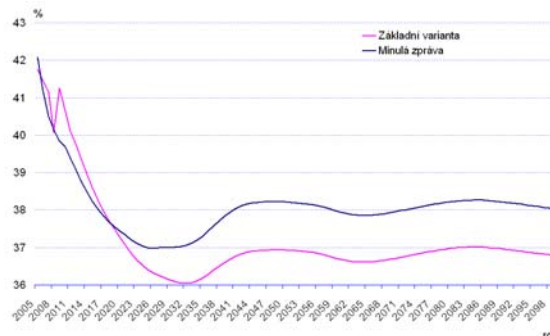
Pramen: MPSV

Graf 32. Saldo důchodového systému

Pramen: MPSV

Graf 33. Celkový náhradový poměr

Pramen: MPSV

C.2.2. HODNOCENÍ VÝVOJE ZÁKLADNÍCH UKAZATELŮ

Očekávané stárnutí české populace charakterizované klesající úmrtností podpořenou nízkou porodností bude vytvářet rostoucí tlak na důchodový systém. V projektovaném období budou do důchodu vstupovat dvě silné generace (poválečná a generace 70. let). Poválečné generace se nezdají být pro důchodový systém až takovým problémem jako právě silné generace 70. let, pro které bude třeba vytvořit finanční rezervu na financování jejich důchodů resp. nutně dojde k navýšení výdajů na důchody ve vztahu k HDP. Přejít těchto generací z ekonomické aktivity do důchodu vede k prudkému zvýšení výdajů na důchody v poměru k HDP, které lze pozorovat mezi roky 2030 a 2050³².

Po roce 2060 se již výdaje stabilizují s tím, že se v systému vytváří každoroční deficit v řádu 4 % HDP. Úpravy v systému by proto měly směřovat k eliminaci těchto očekávaných deficitů s tím, že dočasný nárůst výdajů spojený se silnými generacemi 70. let by měl být kryt předem vytvářenou rezervou vznikající díky jejich zapojení na trhu práce.

Průměrná úroveň starobních důchodů ve vztahu k průměrné mzdě by měla v nejbližším období klesat, přičemž nejnižší úroveň by mělo být dosaženo okolo roku 2035. Tento pokles je pozorován i přes předpokládanou stabilní relativní úroveň u nově přiznávaných důchodů. Hlavním důvodem tohoto poklesu je rostoucí podíl krácených předčasných (tj. nižších) důchodů na celkovém počtu starobních důchodů. Omezeně působí i předpokládaná valorizace na zákonem stanovené minimální úrovni (100 % růstu cen a 1/3 růstu reálných mezd). Po roce 2035 by mělo dojít k mírnému nárůstu této relace a k její stabilizaci na úrovni okolo 37 %. Vzhledem k tomu, že očekávaný pokles výše uvedené relace je primárně způsoben chováním jednotlivců (preferencí předčasných důchodů) neměla by být cílem budoucích zásahů jeho eliminace.

³² Dynamika růstu výdajů v poměru k HDP je výrazně ovlivněna nastavením parametrů důchodového systému, především důchodového věku (viz kapitola C.2.3.1)

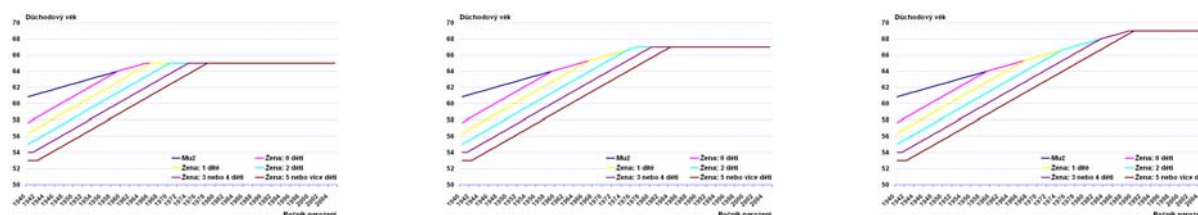
C.2.3. CITLIVOST ZÁKLADNÍCH UKAZATELŮ SYSTÉMU DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ NA NĚKTERÉ PARAMETRY

Z pohledu probíhajících či budoucích diskusí o změnách důchodového systému v souvislosti s očekávanými dopady stárnutí populace je nutné ukázat efekty některých základních parametrů na celkovou budoucí stabilitu systému, a to v rámci různých citlivostních scénářů, které předpokládají změnu pouze v jednom specifickém parametru a nepředstavují komplexní reformní opatření. Mezi parametry, které nejvýznamnějším způsobem ovlivňují vývoj důchodového systému, resp. jeho salda je nastavení důchodového věku (resp. jeho úpravy) a způsob a vlastní výše valorizace vyplácených důchodů.

C.2.3.1. Další zvyšování důchodového věku

Pro demonstraci citlivosti byly, kromě zachování současného stavu (základní varianta), zvoleny 3 scénáře dalšího zvyšování důchodového věku nad rámec v současné době platné legislativy, a to další růst současným tempem na 65, 67 a 69 let. Vývoj důchodového věku v těchto scénářích ukazují následující grafy.

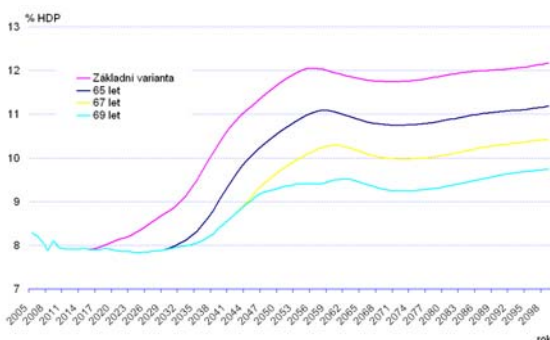
Graf 34. Proces zvyšování důchodového věku na 65, 67 a 69 let

Pramen: MPSV

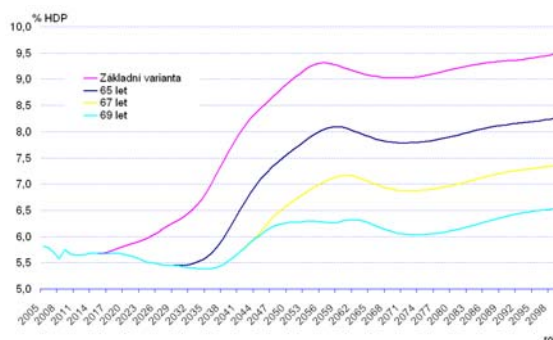
Ze základních ukazatelů jsou na výši důchodového věku nejvíce citlivé výdaje na důchody (jako podíl k HDP). V základní variantě výdaje rostou v dlouhém období na úroveň 12 % HDP. Zvýšení důchodového věku na 65 let (z 63 v základní variantě) redukuje výdaje důchodového systému v dlouhém období na 11 % HDP. Další zvýšení postupně na 67 let by vedlo k dlouhodobé stabilizaci výdajů na důchody na úrovni přibližně 10 % HDP. Pokud by zvyšování pokračovalo perspektivně až na úroveň 69 let, výdaje na důchody by byly dlouhodobě okolo 9,5 % HDP.

Graf 35. Výdaje na důchody v % HDP

Pramen: MPSV

Graf 36. Výdaje na starobní důchody v % HDP

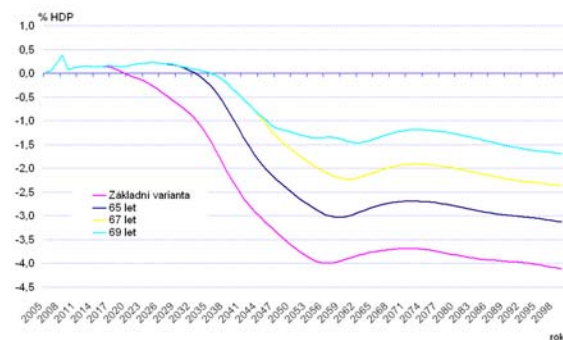

Pramen: MPSV

Ve scénářích s vyšším důchodovým věkem se významněji projevuje růst výdajů i mimo starobní důchody (především v důchodech invalidních).

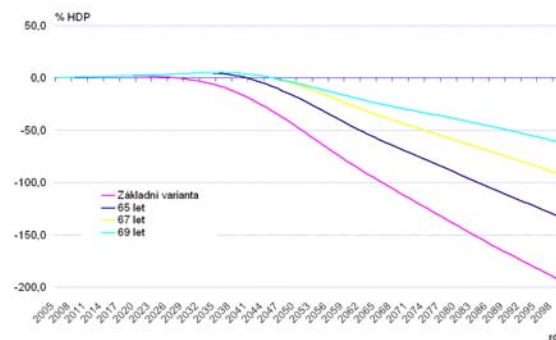
S ohledem na projektovanou stabilitu příjmů důchodového systému v relaci k HDP (vyplývá z konstrukce makroekonomického scénáře) je pro saldo systému zásadní vývoj výdajové strany. Ve srovnání se základní variantou vedou všechny scénáře zvyšující důchodový věk k lepšímu vývoji salda. Zvyšování důchodového věku oddaluje okamžik, kdy se systém změní z přebytkové do deficitní pozice.

Graf 37. Saldo důchodového systému v % HDP

Pramen: MPSV

Graf 38. Kumulované saldo v % HDP

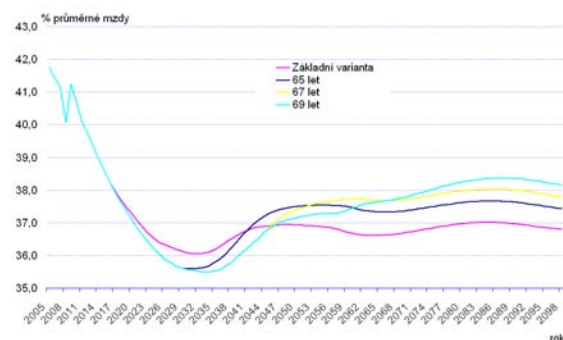

Pramen: MPSV

Nejvýrazněji se projevuje pozitivní efekt zvyšování důchodového věku v kumulovaném saldu systému, kdy při postupném růstu až na 69 let je kumulovaný dluh o téměř 140 % HDP nižší než v základní variantě, přičemž dosahuje stále významných 60 % HDP.

Scénáře pracující s různým důchodovým věkem se z hlediska celkového náhradového poměru příliš neliší. Dílčí odchylky odrážejí různé tempo přirozené obměny důchodů, které je oproti základní variantě ovlivněno procesem postupného zvyšování důchodového věku. S vyšším důchodovým věkem se oddaluje vstup nových důchodců do systému, kteří svými vyššími nově přiznanými důchody vytáhnou celkový náhradový poměr nahoru. V dlouhém období, po dokončení zvyšování důchodového věku platí, že růst důchodového věku vede k mírně vyššímu celkovému náhradovému poměru než v základní variantě. Důchody jsou totiž vypláceny kratší dobu, tzn. že relativně ve vztahu k průměrné mzdě se jejich úroveň sníží prováděnou (nižší než mzdovou) valorizací méně.

Graf 39. Celkový náhradový poměr v %

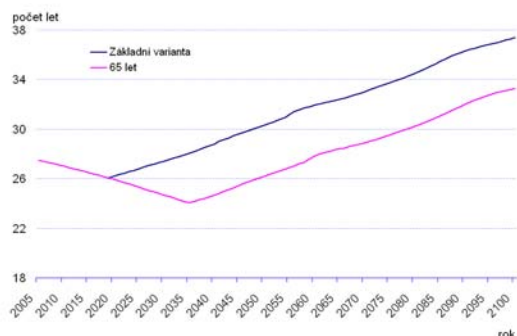
Pramen: MPSV

Graf 40. Průměrná doba pobírání důchodu v letech – muži

Pramen: MPSV

Graf 41. Průměrná doba pobírání důchodu v letech – ženy

Pramen: MPSV

Tabulka 52. Střední délka života ve věku 60 a 65 let

		2005	2010	2020	2030	2040	2050	2060	2070	2080	2090	2100
Střední délka života muži												
v 60 letech	let	20,2	21,1	22,7	24,1	25,5	27,0	28,3	29,5	30,7	31,8	32,7
v 65 letech	let	17,0	17,7	19,1	20,2	21,5	22,8	24,1	25,2	26,3	27,4	28,3
Střední délka života ženy												
v 60 letech	let	25,0	25,8	27,2	28,4	29,9	31,4	32,9	34,1	35,6	37,3	38,4
v 65 letech	let	20,9	21,6	22,9	24,1	25,5	26,9	28,4	29,5	31,0	32,8	33,9

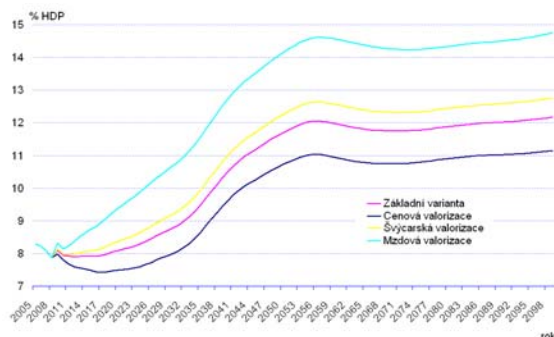
Pramen: MPSV

C.2.3.2. Způsob valorizace vyplácených důchodů

Pro demonstraci citlivosti byly zvoleny další 4 scénáře, a to valorizace pouze podle růstu cen (CPI), dle růstu cen a 1/3 růstu reálné mzdy (minimální valorizace dle zákona – základní varianta), tzv. švýcarská valorizace (1/2 růstu cen a 1/2 růstu nominální mzdy) a plně mzdová valorizace.

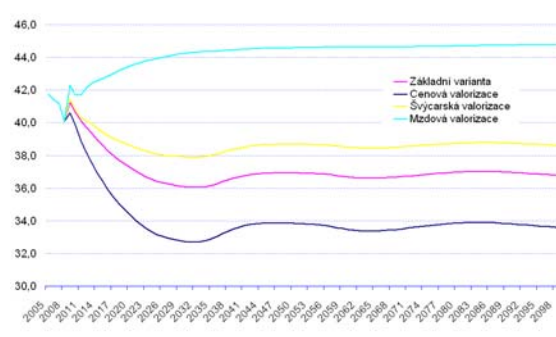
Změny valorizačního schématu ovlivňují výdaje důchodového systému výlučně prostřednictvím dopadů do relativní výše vyplácených důchodů. Nemění se počet přiznaných a vyplácených důchodů, ani výše a náhradový poměr nově přiznaného důchodu. Rozdíly ve výši výdajů v jednotlivých valorizačních variantách lze plně vysvětlit porovnáním celkového náhradového poměru.

Graf 42. Výdaje na důchody v % HDP

Pramen: MPSV

Graf 43. Celkový náhradový poměr v %

Pramen: MPSV

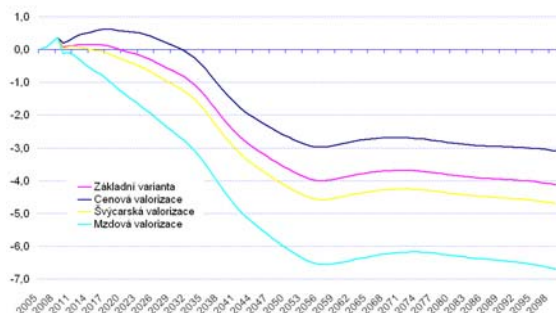
Výdaje důchodového systému jsou nejnižší při nejméně šetrné valorizační variantě, kterou je cenová valorizace. Naopak mzdová valorizace a švýcarská

valorizace (při dané konstelaci cenového a mzdového růstu) zajišťují rychlejší růst vyplácených důchodů než základní varianta.

Při *mzdové valorizaci* se saldo důchodového systému přehoupne do deficitu již v roce 2009 a od tohoto roku je kumulován dluh systému, který lze na konci horizontu projekce vyčíslit na téměř 350 % HDP. Vysoký dluh systému je bezprostředním důsledkem vysokých dlouhodobých deficitů pohybujících se řádově kolem 6,5 % HDP ročně. Taktéž při švýcarské valorizaci je dočasný polštář, vytvořený restrukturalizací pojistné sazby realizované v roce 2004, vyčerpán dříve než v základní variantě. Od roku 2014 bude důchodový systém vykazovat permanentní deficit. Jejich výše se dlouhodobě ustálí na úrovni mírně kolem 4,5 % HDP. Přebytky důchodového systému budou v této variantě vyčerpány kolem roku 2020, kdy se kumulované saldo systému dostane do červených čísel. Na konci roku 2100 dosáhne dluh důchodového systému 230 % HDP.

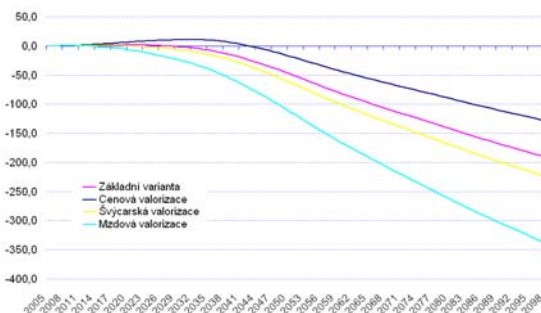
Cenová valorizace oddaluje okamžik, kdy se dostane důchodový systém do deficitu, do roku 2031. Do tohoto roku vykazuje důchodový systém přebytky do 1 % HDP. Avšak v dlouhém období vykazuje i tato varianta vysoké deficity, které dosahují 3 % HDP. Ani omezení růstu důchodů při aplikaci cenové valorizace tak nedokáže zabránit rychlému růstu výdajů po roce 2030. Do roku 2030 by byly nakumulovány přebytky ve výši cca 10 % HDP. Ty by umožnily financovat deficity důchodového systému do roku 2043. Avšak na konci horizontu projekce by byl vykázán dluh dosahující více jak 130 % HDP.

Graf 44. Saldo důchodového systému v % HDP

Pramen: MPSV

Graf 45. Kumulované saldo v % HDP

Pramen: MPSV

C.2.4. PROJEKCE DOPADU PARAMETRICKÝCH ZMĚN NA VÝVOJ ZÁKLADNÍCH UKAZATELŮ DŮCHODOVÉHO POJIŠTĚNÍ

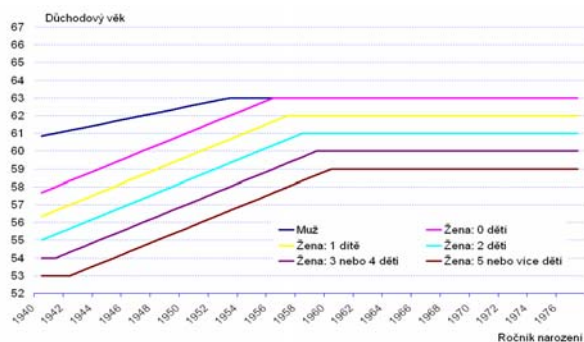
Jak bylo uvedeno v podkapitole A.2.1., byl v rámci první etapy důchodové reformy (schválen) návrh parametrických změn v základním důchodovém pojištění. Tyto změny zahrnují zejména pokračování v postupném zvyšování důchodového věku na 65 let pro muže, bezdětné ženy a ženy, které vychovaly jedno dítě a na 62-64 let pro ostatní ženy, postupné prodloužení doby pojištění potřebné pro vznik nároku na starobní důchod z 25 roků na 35 roků včetně náhradních dob pojištění nebo na 30 roků bez náhradních dob pojištění, omezení zápočtu náhradních dob pojištění a opatření k podpoře postupného odchodu do důchodu. V návaznosti na postupné zvyšování důchodového věku bude postupně prodlouženo i období pro předčasný odchod do starobního důchodu, a to až na 5 let při důchodovém věku 65

let. Rozšíření možnosti předčasného odchodu do starobního důchodu bude odpovídat i různá úroveň snížení procentní výměry důchodu, která bude závislá na délce období předčasného odchodu do starobního důchodu. Dále bude mimo jiné zavedena administrativní změna plného invalidního důchodu na důchod starobní při dosažení věku 65 let, nově vymezena invalidita ve třech stupních a sjednocena věková hranice pro „trvalý“ nárok na vdovský a vdovecký důchod.

C.2.4.1. Výdaje a saldo důchodového systému

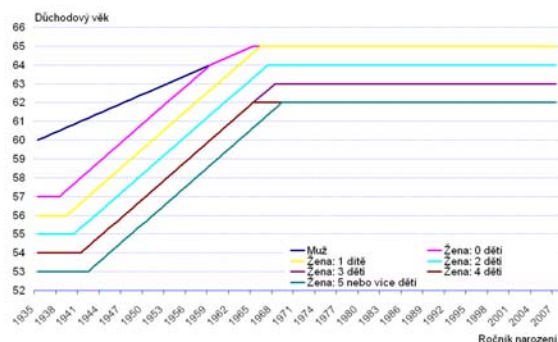
Změny (schválené) v rámci I. etapy důchodové reformy přispějí významným způsobem ke zlepšení finanční udržitelnosti systému základního důchodového pojištění. Realizace všech těchto opatření by měla za předpokladu valorizace důchodů na úrovni zákonem stanoveného minima vést ve středním a dlouhém horizontu k postupnému snížení celkových výdajů na důchody o zhruba 1 % HDP. Z hlediska ekonomických dopadů je přitom nejvýznamnějším opatřením další zvyšování důchodového věku.

Graf 46. Zvyšování důchodového věku – současný stav

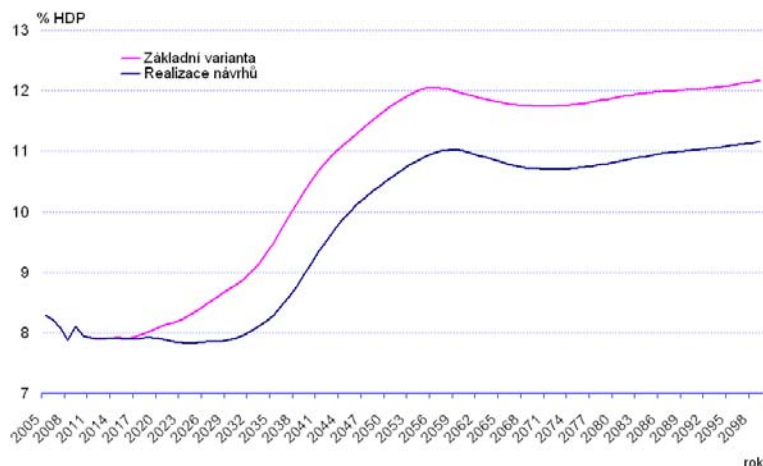
Pramen: MPSV

Graf 47. Zvyšování důchodového věku – schválené změny

Pramen: MPSV

Graf 48. Výdaje na důchody v % HDP

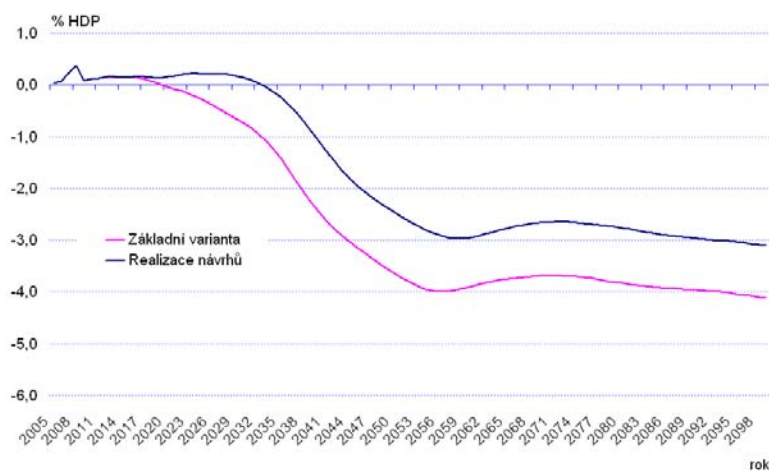

Pramen: MPSV

Podle projekce Výboru pro ekonomickou politiku a Evropské komise z roku 2005³³ patřila Česká republika k zemím s nejvyšším očekávaným nárůstem výdajů na důchody z veřejných důchodových systémů a desátými nejvyššími výdaji na tyto důchody v EU (bez Řecka) v roce 2050. Lze očekávat, že opatření přijatá v rámci první etapy důchodové reformy zlepší relativní pozici České republiky ve srovnání s ostatními členskými státy EU.³⁴

Parametrické změny umožní vyrovnat saldo důchodového systému až těsně za rok 2030 (Graf 49). Oddálení okamžiku, kdy výdaje k daném roce převýší příjmy z pojistného na důchodové pojištění, vytvoří prostor pro přípravu a realizaci případných dalších opatření. Potřebu dalších změn naznačuje dlouhodobá projekce, podle níž bude systém přes zlepšení bilance vykazovat dlouhodobě deficit na úrovni zhruba 3 % HDP.

Graf 49. Saldo důchodového systému v % HDP

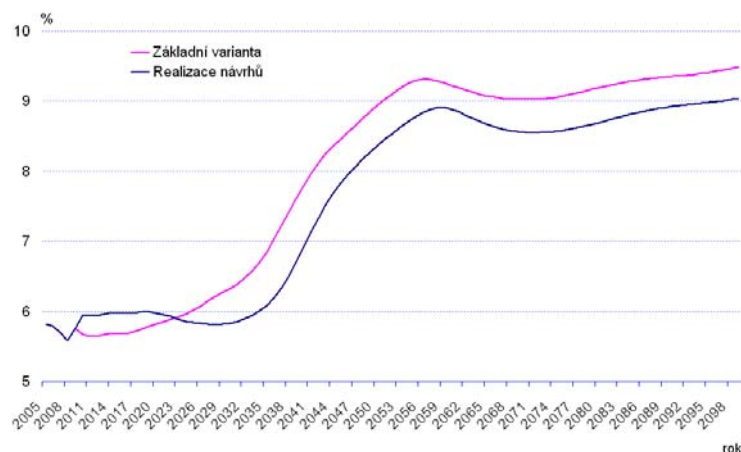
Pramen: MPSV

Ve výdajích v subsystémech starobních a invalidních důchodů se, kromě dalšího zvyšování důchodového věku, projeví „automatická“ změna plného invalidního důchodu na důchod starobní při dosažení věku 65 let. Toto opatření vede ke skokovému zvýšení výdajů na starobní důchody a odpovídajícímu snížení výdajů na důchody invalidní.

³³ Economic Policy Committee and the European Commission (2006): The impact of ageing on public expenditure: projections for the EU25 Member States on pensions, health care, longterm care, education and unemployment transfers (2004-2050).

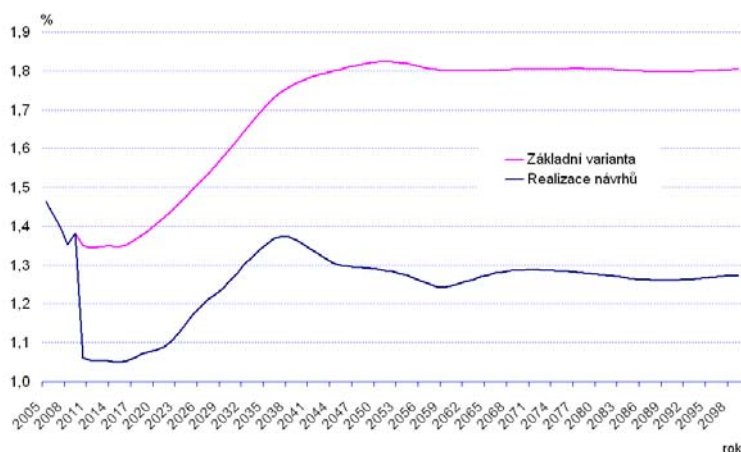
³⁴ Nová projekce bude publikována v prvním pololetí roku 2009.

Graf 50. Výdaje na starobní důchody v % HDP

Pramen: MPSV

Graf 51. Výdaje na invalidní důchody v % HDP

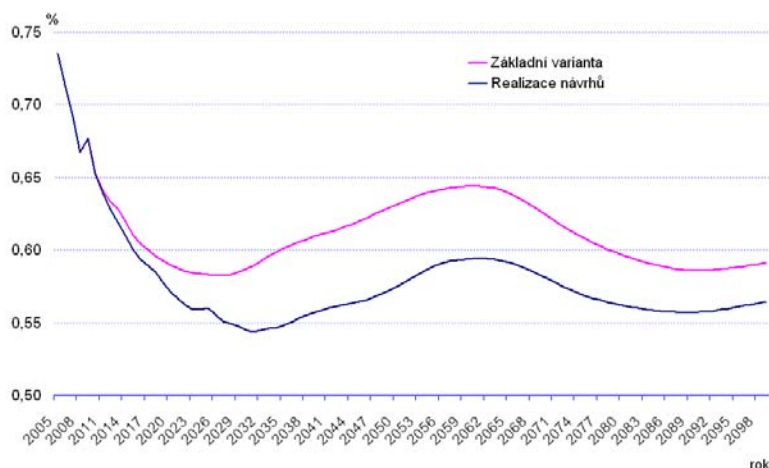

Pramen: MPSV

Z grafů 50 a 51 je patrné, že „přesun výdajů“ bude v prvním roce účinnosti zákona činit zhruba 0,3 % HDP a v čase se bude postupně zvyšovat, přičemž dlouhodobě bude dosahovat 0,5 - 0,6 % HDP. Tento růst je dán rostoucím počtem osob s plným invalidním důchodem, které jsou starší 65 let. Ve výdajích na invalidní důchody se postupně pozitivně projevuje zavedení třístupňové invalidity.

Výdaje na pozůstalostní důchody jsou ovlivněny sjednocením věku pro „trvalý“ nárok na vdovský či vdovecký důchod a jeho růstem, který je v souladu s růstem důchodového věku. Vzhledem k nízkému podílu výdajů na pozůstalostní důchody v % HDP a relativně malé změně, je úspora plynoucí z tohoto opatření nepatrná, byť se v čase zvětšuje a okolo roku 2050 dosahuje zhruba 0,06 % HDP. Následně dochází ke snížení dopadu k hodnotám okolo 0,03 % HDP.

Graf 52. Výdaje na pozůstalostní důchody v % HDP

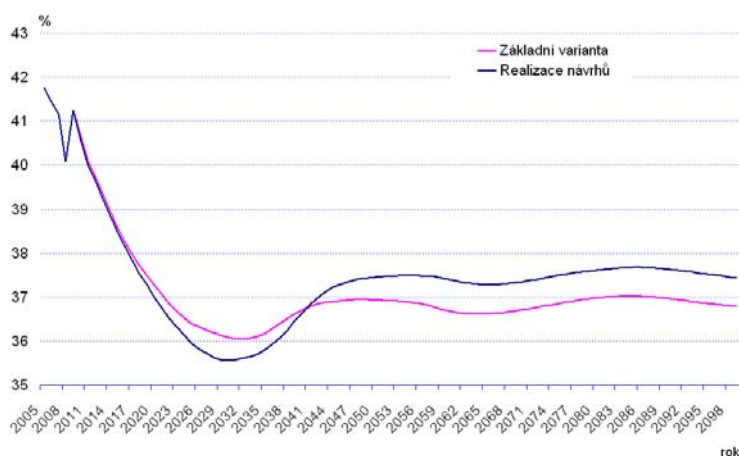
Pramen: MPSV

C.2.4.2. Náhradový poměr

Vývoj celkového náhradového poměru je ovlivněn i vývojem důchodového věku. Je vidět, že další zvyšování důchodového věku vede v krátkém období k dodatečnému poklesu celkového náhradového poměru (pod úroveň v základní variantě), přičemž následně dojde k jeho zvýšení až nad úroveň dosahovanou v základní variantě.

Změna části plných invalidních důchodů na starobní má určitý, byť zanedbatelný, negativní vliv na celkový náhradový poměr, a to zhruba 0,1 procentního bodu. To plyne z faktu, že plné invalidní důchody vyplácené po dosažení věku 65 let jsou v průměru nižší než důchody starobní, a to včetně předčasných starobních. V celkovém náhradovém poměru se projeví i vyšší koeficient pro krácení předčasných důchodů, ale pouze nepatrně, neboť podíl osob, které odcházejí do starobního důchodu o více jak 2 roky dříve před dosažením důchodového věku je pouze cca 10 %. Dopad prodloužení období pro předčasný odchod do starobního důchodu bude závislý na míře, s jakou bude tato možnost pojištěnci využívána.

Graf 53. Celkový náhradový poměr v %

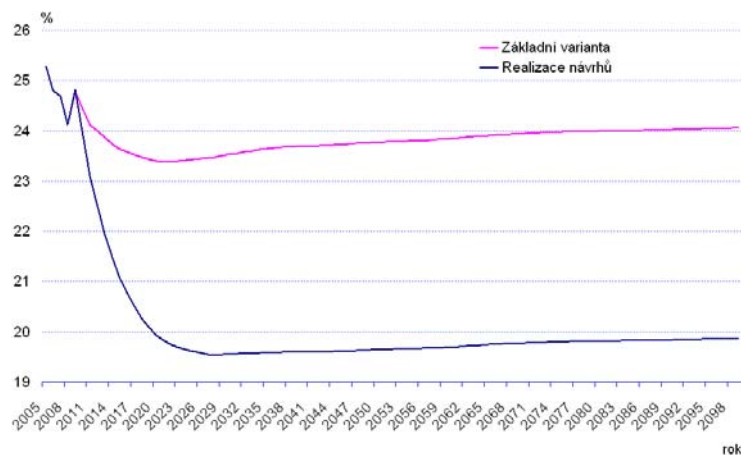
Pramen: MPSV

U náhradového poměru v subsystému částečných invalidních důchodů, které se postupně změní na invalidní důchody pro I. nebo II. stupeň invalidity, dojde

k poklesu, který je zapříčiněn nižší výší invalidních důchodů nově přiznávaných důchodů pro invaliditu I. stupně. Modelové výpočty ukazují, že přechodné období od současného systému částečných invalidních důchodů k novému systému invalidních důchodů pro I. a II. stupeň invalidity, by mělo trvat zhruba 20 let, tj. za rok 2030.

V cílovém stavu by potom relativní pokles úrovně vyplácených důchodů v tomto subsystému ve vztahu k průměrné mzdě měl být zhruba 18 %.

Graf 54. Náhradový poměr u IČ resp. invalidních důchodů I. a II. stupně v %

Pramen: MPSV

C.2.5. ZÁVĚRY

Na parametrické úpravy obsažené v první etapě důchodové reformy budou nutně navazovat další, především u důchodového věku

Jak ukazují aktualizované projekce je důchodový systém v nastavení parametrů před realizací kroků obsažených v první etapě důchodové reformy dlouhodobě finančně neudržitelný a i při splnění relativně restriktivních předpokladů³⁵ by se již kolem roku 2020 propadl do permanentních deficitů, které by dlouhodobě dosahovaly úrovně 4 % HDP: dlouhodobá finanční neudržitelnost důchodového systému a jeho deficitní tendence jsou způsobeny především očekávaným demografickým vývojem spojeným se stárnutím populace vyznačujícím se narůstajícím počtem i podílem osob ve vyšších věkových skupinách.

Změny obsažené v první etapě důchodové reformy, především u důchodového věku, ale i v oblasti invalidních důchodů, reagují na tento očekávaný demografický vývoj a posilují krátkodobou a střednědobou udržitelnost. Nicméně i po realizaci těchto úprav zůstává důchodový systém dlouhodobě finančně neudržitelný s očekávanými deficity na úrovni 3 % HDP s tím, že se ale oddálil okamžik, kdy výdaje převyšují příjmy z pojistného, a to o zhruba 13 let za rok 2030. Jde tedy o období následujících zhruba 25 let a v zásadě se kryje s obdobím, po které bude zvyšován důchodový věk s tím, že tyto pozitivní efekty jsou významným způsobem

³⁵ Jde především o předpoklad o valorizaci důchodů pouze na minimální zákonem dané úrovni.

podmíněny výše uvedenou restriktivní politikou zejména směrem k valorizaci vyplácených důchodů³⁶.

Z výše uvedeného je patrné, že provedené parametrické úpravy nejsou z dlouhodobého pohledu postačující a nutně na ně budou navazovat další změny, a to především u důchodového věku.

Na druhou stranu je otázkou, zda je již v současné době vhodné provést definitivní úpravy důchodového věku (zákonnou úpravou) dále za horizont roku 2030, neboť s prodlužujícím se obdobím roste míra nejistoty v demografických prognózách. Nicméně lze považovat za přínosné, aby konkrétní návrh zákonné úpravy důchodového věku pro následující období byl doplněn dlouhodobou představou o jeho stanovení, která by byla revidována na základě aktuálních demografických prognóz a sloužila jako podklad při dalších úpravách.

V souvislosti s nastavením důchodového věku se objevují určité tendence směřující ke „zautomatizování“ procesu jeho úprav, a to bez nutnosti politické diskuse. Tato automatizace může být přímá (úprava důchodového věku na základě demografických dat – např. Dánsko) nebo nepřímá vazbou výše nově přiznaného důchodu na střední délku života nebo zavedením příspěvkově definovaných schémat (NDC či FDC). Tento automatismus ovšem může vést ke zvýšení nejistoty účastníků systému o tom, kdy budou moci odejít do důchodu (tj. jaký bude stanoven důchodový věk, resp. kdy bude jejich důchod dostatečný u DC schémat).

Parametrické změny je vhodné doplnit o reformu směřující k diversifikaci systému

Přestože samotné zvyšování důchodového věku a jeho přizpůsobování měnícím se demografickým parametrům není možné považovat za reformu, neznamená to, že současný důchodový systém reformu nepotřebuje. Tato reforma by měla směřovat k diverzifikaci jak na straně příjmů, tak i výdajů systému, což by mělo vyústit k posílení jistoty přiměřených příjmů ve stáří. Reforma by tedy měla vést k:

- **posílení diferenciací důchodů u středních a vyšších příjmových skupin**
Případné posílení ekvivalence důchodů je dáno možnostmi snížení úrovně důchodů u nižších příjmových skupin³⁷. Prostor pro diferenciaci důchodů je dán rozdílem minimálního přiznávaného důchodu a důchodu průměrného. Možnosti diferenciací důchodů závisí také na úrovni stropu pojistného, který svým způsobem určuje do jaké míry má být řešena diferenciací v systému základního důchodového pojištění. Při relativně nízkém stropu pojistného bude diferenciací úkolem spíše doplňkových schémat a naopak při vysokém stropu či jeho neexistenci musí být řešena v systému základního důchodového pojištění.

³⁶ Realizace např. mzdové valorizace namísto na minimální úrovni by systém dostala do deficitu již kolem roku 2010, tedy dříve než začnou působit změny z I. etapy důchodové reformy..

³⁷ Obecně lze uvažovat i o cestě, která zachová úroveň důchodů u nižších příjmových skupin a posílí ekvivalenci prostřednictvím zvýšení příjmů (sazbou pojistného), což je ovšem při již tak vysoké sazbě pojistného v ČR na úrovni 28 % jen obtížně akceptovatelné.

Zvýšení ekvivalence, při udržení úrovně celkových nákladů systému a existující ochrany proti riziku chudoby ve stáří, by mělo být dosahováno u středních a vyšších příjmových skupin za cenu posílení nivelizace u důchodu nižších příjmových skupin. Tohoto lze dosáhnout např. kombinací ekvivalentního systému s minimálním důchodem, kdy část pojistného směřuje na krytí minimálního důchodu a zbytek do ekvivalentního (nejlépe DC) schématu. Další možností může být kombinace určité formy rovného důchodu s ekvivalentním schématem, kdy nároky v ekvivalentním schématu jsou získávány až od určité úrovně příjmu. Do stanovené úrovně příjmu je odváděno pojistné pouze do schématu rovného důchodu a nad tuto úroveň je část pojistného směřována do ekvivalentního (nejlépe DC) schématu. Obě uvedené možnosti by umožňovaly zapojení fondové složky financování.

C.3. NEMOCENSKÉ POJIŠTĚNÍ

C.3.1. PROJEKCE A HODNOCENÍ VÝVOJE

Bilance nemocenského pojištění závisí na výši vyměřovacích základů pro pojistné a pro dávky, na pojistné sazbě, úspěšnosti výběru pojistného, nemocnosti a na parametrech konstrukce. Projekce plátců pojistného a příjemců dávek není pro projekce ukazatelů nemocenského pojištění základním vypovídajícím prvkem, protože na rozdíl od důchodového pojištění je v systému nemocenského pojištění okruh plátců pojistného a příjemců dávek zhruba stejný.

Vývoj počtu plátců pojistného a příjemců dávek nemocenského pojištění je určen demografickou strukturou populace a ekonomickou aktivitou v různých věkových skupinách, dalším významným činitelem je vývoj nezaměstnanosti. Z důvodu dobrovolnosti OSVČ na účasti na nemocenském pojištění a odlišného způsobu stanovení pojistného pro zaměstnance a OSVČ se rozlišují dvě skupiny pojištěnců: zaměstnanci a OSVČ. Podíl dobrovolně pojištěných OSVČ na celkovém počtu důchodově pojištěných OSVČ se postupně snižuje z 51 % v roce 2000 na 37 % v roce 2007. Vývoj počtu plátců pojistného, stejně jako počet příjemců dávek, bude v budoucnosti kopírovat vývoj počtu plátců pojistného na důchodové pojištění, avšak celkový absolutní počet nemocensky pojištěných bude nižší o ty OSVČ, které se dobrovolně nemocensky nepojistí (v současné době je to cca 500 tis. osob).

Příjmy z pojistného na nemocenské pojištění závisí na počtu plátců pojistného, výši vyměřovacího základu, pojistné sazbě a úspěšnosti výběru pojistného. V dlouhodobých projekcích budou příjmy v systému nemocenského pojištění stejně jako v důchodovém pojištění konstantní k HDP (kapitola C.2.1.2., graf 27), avšak absolutní výše se budou lišit podle stanovené výše příspěvkové sazby.

Ve **výdajích** na nemocenské pojištění se nová opatření plně projeví většinou v již nejbližším období, proto nemá dlouhodobá projekce takovou důležitost jako v systému důchodového pojištění. **Proto jsou upřednostňovány projekce krátkodobé.**

C. 3.1.1. Změny v nemocenském pojištění uskutečněné v roce 2008

C.3.1.1.1. Stabilizace veřejných rozpočtů

V rámci zákona o stabilizaci veřejných rozpočtů č. 261/2007 Sb., byly k 1. 1. 2008 provedeny následující úpravy ve způsobu stanovení výše dávek nemocenského pojištění :

- a) pro rok 2008 se nezvýšily redukční hranice;
- b) pro stanovení výše nemocenského a podpory při ošetřování člena rodiny se z částky denního vyměřovacího základu počítá do první redukční hranice jen 90 % i po uplynutí prvních 14 dnů pracovní neschopnosti nebo potřeby ošetřování člena rodiny;
- c) za první tři kalendářní dny pracovní neschopnosti nenáleží nemocenské (náhrada mzdy);
- d) výše nemocenského (za kalendářní den) se stanoví z denního vyměřovacího základu sazbou 60 %, jedná-li se o 4. až 30. kalendářní den pracovní

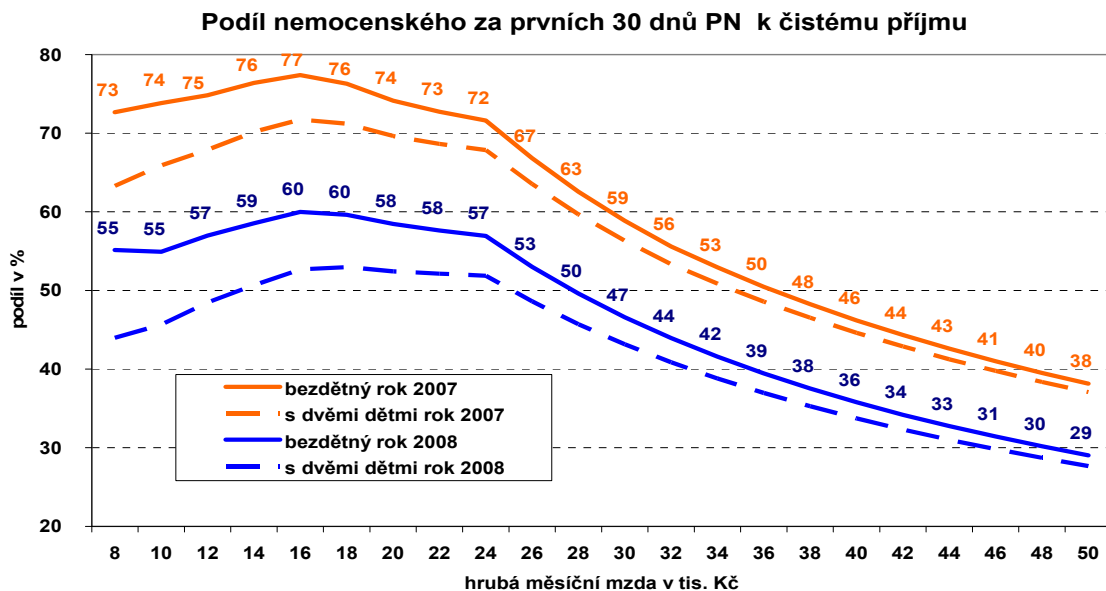
- neschopnosti, 66 %, jedná-li se o 31. až 60. kalendářní den pracovní neschopnosti a 72 % od 61. kalendářního dne pracovní neschopnosti;
- e) výše podpory při ošetřování člena rodiny (za kalendářní den) se stanoví z denního vyměřovacího základu sazbou 60 %.

Finanční dopad na pojištěnce

Snížení úrovně nemocenského ukazuje následující graf, který porovnává podíl nemocenského ke čisté mzdě v roce 2008 s rokem 2007.

Zatímco v roce 2007 náhradový poměr u pojištěnců se mzdou do 24 tisíc Kč měsíčně přesahoval hodnotu 70 %, v roce 2008 je to o cca 15 procentních bodů méně. U pojištěnců s příjmem rovnajícím se dvojnásobku průměru poklesl náhradový poměr jen na cca 36 %. Podíl nemocenského k čisté mzdě je u pojištěnců s dětmi nižší, neboť čistá mzda zahrnuje i částku (890 Kč v roce 2008 a 500 Kč v roce 2007) na každé dítě.

Graf 55. Podíl nemocenského za prvních 30 dnů PN k čistému příjmu

Pramen: MPSV

Hodnocení na základě statistiky ČSSZ - převážně za pracovní neschopnost za leden až červen 2008.

- Počet proplacených dnů pracovní neschopnosti byl **o 7,8 mil. dnů, t.j. o 18 % nižší**, než ve stejném období roku 2007. Oproti roku 2007 došlo ke snížení počtu proplacených dnů ve všech měsících roku 2008. Nejvyšší pokles počtu proplacených dnů (téměř o ¼) byl zaznamenán za pracovní neschopnost v únoru a v červnu.
- Výdaje na nemocenské (1 dávka) činily pouze 83 % částky**, vyplacené ve stejném období minulého roku a byly tak o 2,5 mld. Kč nižší. Lednové výdaje (převážně za pracovní neschopnost z roku 2007) byly ještě o 13 % vyšší, než

v lednu roku 2007, avšak od února byl zaznamenán výrazný pokles výdajů. Nejvyšší snížení bylo za pracovní neschopnost v únoru, kdy bylo vyplaceno o 26 % finančních prostředků méně než ve stejném měsíci předchozího roku. Je třeba připomenout, že ke snižování výdajů dochází pouze u nemocenského, naproti tomu výdaje na peněžitou pomoc v mateřství neustále rostou.

- U zaměstnanců malých organizací **klesl počet případů pracovní neschopnosti** za první tři měsíce roku 2008 téměř o jednu třetinu (z 186 tis. na 123 tis.). Přitom největší pokles byl zaznamenán u počtu případů s délkou trvání kratší než 14 kalendářních dnů. Například počet případů s délkou trvání do jednoho týdne se snížil z 28 tisíc na 14 tisíc, tj. o jednu polovinu.

Zavedení karenční doby (doba, za kterou se neposkytuje nemocenské po dobu prvních 3 kalendářních dnů trvání pracovní neschopnosti nebo karantény) mělo přispět k zodpovědnému přístupu pojištěnců k pracovní neschopnosti, k omezení jejího zneužívání při krátkodobých pracovních neschopnostech, u nichž nelze objektivně prokázat oprávněnost uznání pracovní neschopnosti. Tento účel byl splněn.

3.1.1.2 Nález Ústavního soudu

V dubnu 2008 Ústavní soud zrušil s účinností od 30. června 2008 institut tzv. karenční doby. Ústavní soud odůvodnil své rozhodnutí i porušením pojistného principu v nemocenském pojištění, neboť zaměstnanec zůstává v prvních 3 dnech pracovní neschopnosti bez prostředků, zatímco jeho povinnost platit pojistné zůstala nedotčena. V důsledku toho, že ÚS stanovil účinnost rozhodnutí tak, že vláda, Parlament a prezident nemohli v legislativním procesu schválit s účinností od 30. června 2008 právní úpravu reagující na nález ÚS, museli zaměstnavatelé a orgány nemocenského pojištění v krátké době po nabytí účinnosti nálezu ÚS opět měnit systém výpočtu nemocenského. Uvedené rozhodnutí znamená, že do 29. června 2008 se nemocenské poskytovalo až od čtvrtého kalendářního dne pracovní neschopnosti. Od 30. června 2008 výše nemocenského do 30. dne pracovní neschopnosti činila 60% denního vyměřovacího základu.

Hodnocení základě statistiky ČSSZ - převážně za pracovní neschopnost v červenci a v srpnu 2008.

- **Počet proplacených dnů za pracovní neschopnost** byl ve sledovaném období o 620 tisíc, **t. j. o 5 % nižší** než v červenci až srpnu roku 2007. Klesající trend počtu proplacených dnů pracovní neschopnosti v roce 2008 se zpomalil o 13 p. b., ale i tak byl uvedený počet dnů nejnižší ze všech červencových a srpnových hodnot v období od roku 2003.
- **Výdaje na nemocenské (1 dávka)** činily **96 % částky** vyplacené ve stejném období roku 2007 a byly tak o cca 150 mil. Kč nižší. Příznivý vývoj poklesu výdajů se zpomalil také o 13 p. b.

V důsledku rozhodnutí Ústavního soudu se zvýšily výdaje státního rozpočtu na nemocenské pojištění nejen z důvodu, že bylo poskytováno nemocenské za první 3 dny pracovní neschopnosti, ale i proto, že byl zmírněn příznivý vývoj poklesu pracovní neschopnosti.

Také se zvýšily výdaje na provádění nemocenského pojištění zaměstnavatelům a orgánům nemocenského pojištění. V důsledku toho, že účinnost

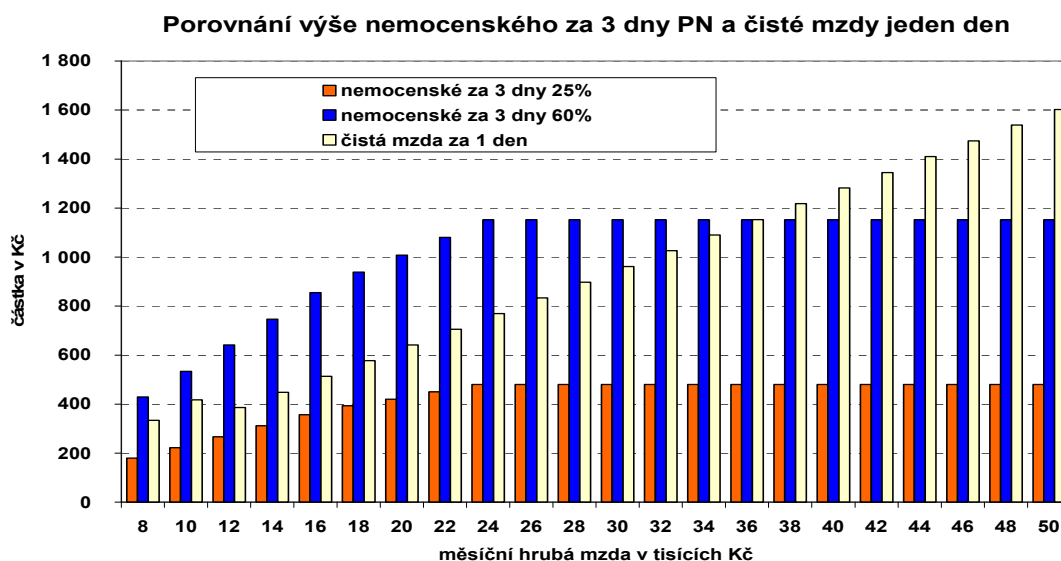
nálezu ÚS byla stanovena na 30. června 2008, musely být upraveny programy pro výpočet nemocenského i na část měsíce června.

3.1.1.3 Změny od 1.9.2008

Zákonem č. 305/2008 Sb. byla od 1. 9. 2008 snížena sazba pro výpočet nemocenského za první 3 kalendářní dny pracovní neschopnosti ze 60 % na 25 %.

Aby dávka nemocenského za první tři dny pracovní neschopnosti byla nižší než čistá mzda za jeden den, neměla by sazba pro denní nemocenské přesáhnout 35 %. Při nemocenském ve výši 60 % DVZ v prvních třech dnech pracovní neschopnosti je výhodné čerpat třídní nemocenské s počátkem v pátek nebo v sobotu a to pro všechny příjmové kategorie s hrubou mzdou až do výše 36 tis. Kč měsíčně. Následující graf ukazuje, že pojištěnci s měsíčním příjmem mezi 14 a 24 tisíci Kč v případě nemoci od pátku do neděle s denní sazbou 60% získají navíc polovinu až dvě třetiny čisté denní mzdy, než kdyby nebyli vůbec nemocní. Jednotlivé případy se liší nejen podle výše mzdy, ale i podle počtu pracovních dnů v měsíci.

Graf 56. Porovnání výše nemocenského za 3 dny PN a čisté mzdy za jeden den

Pramen: MPSV

Nižší podíl nemocenského za první tři dny PN k čisté mzdě za jeden den v prvních dvou uváděných pásmech je způsoben daňovými předpisy roku 2008. Vypočtená 15 % daň je nižší než sleva daně na poplatníka, proto se sleva (částka 2070 Kč měsíčně) projeví plně až od příjmu 12 tis. Kč. Zlom u obou křivek nastává v pásmu redukčních hranic pro stanovení denního vyměřovacího základu pro výpočet výše nemocenského.

Souhrn změn parametrů výpočtu nemocenských dávek v roce 2008 je uveden v následující tabulce:

Tabulka 53. Parametry pro stanovení dávek nemocenského pojištění

PARAMETRY VÝPOČTU DÁVEK					
Právní předpis		Zákon č. 54/1956 Sb.	Reforma V R z.č. 261/2007 Sb.	Nález Ústavního soudu z.č. 166/2008 Sb.	Novela z.č. 54/1956 Sb.
Účinnost		do 31. 12. 2007	od 1. 1. 2008 do 29. 6. 2008	od 30. 6. 2008 do 31. 8. 2008	od 1. 9. 2008 do 31. 12. 2008
		změna		změna	změna
Redukční sazba					
Nemocenské	1.-14. den do 1. rh	90 % dvz			
	do 2. rh	60 % dvz			
	od 15. dne do 1. rh	100 % dvz	90 % dvz		
	do 2. rh	60 % dvz			
Podpora při ošetřování člena rodiny (POČR)	1.-14. den do 1. rh	90 % dvz			
	do 2. rh	60 % dvz			
	od 15. dne do 1. rh	100 % dvz	90 % dvz		
	do 2. rh	60 % dvz			
Peněžité pomoc v mateřství	do 1. rh	100 % dvz			
	do 2. rh	60 % dvz			
Sazba pro denní dávku					
Nemocenské	1.-3. den	25 % rdvz	0 % rdvz	60 % rdvz	25 % rdvz
	4.-30. den	69 % rdvz	60 % rdvz		
	31.-60. den	69 % rdvz	66 % rdvz		
	od 61. dne	69 % rdvz	72 % rdvz		
(POČR)		69 % rdvz	60 % rdvz		
Peněžité pomoc v mateřství		69 % rdvz			

Používané zkratky: rh = redukční hranice, dvz = denní vyměřovací základ, rdvz = redukovaný průměrný denní vyměřovací základ.

Pramen: MPSV

C.3.1.2. Nový zákon o nemocenském pojištění

Od 1.1. 2009 nabude účinnosti nový zákon o nemocenském pojištění č. 187/2006 Sb. Původní účinnost tohoto zákona (1.1. 2007) byla odložena zákonem č. 585/2006 Sb. na 1.1.2008 a poté zákonem č. 261/2007 Sb. V souvislosti s novým zákonem nabývají účinnosti i změny v dalších zákonech navazujících na nový zákon o nemocenském pojištění, a to zejména v zákoníku práce (náhrada mzdy) a v zákoně o pojistném na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.

Nový zákon přináší proti stávající úpravě řadu změn. Jako nejdůležitější lze uvést:

- Komplexní úprava systému s výjimkou pojistného. Zákonem je pokryto pojištění zaměstnanců, příslušníků ozbrojených sil a osob samostatně výdělečně činných.
- Zvýšení zainteresovanosti zaměstnavatelů na výši pracovní neschopnosti svých zaměstnanců. Nemocenské náleží až od 15. dne trvání pracovní neschopnosti. Za prvních 14 dnů pracovní neschopnosti poskytuje zaměstnavatel náhradu mzdy.
- Přenesení provádění nemocenského pojištění ze zaměstnavatelů na okresní správy sociálního pojištění.
- Výše dávky více závisí na dosahovaném příjmu v důsledku zavedení třetí redukční hranice. Nové parametry konstrukce dávek podle nového zákona o nemocenském pojištění (po reformě veřejných rozpočtů jsou uvedeny v tabulce č.54)

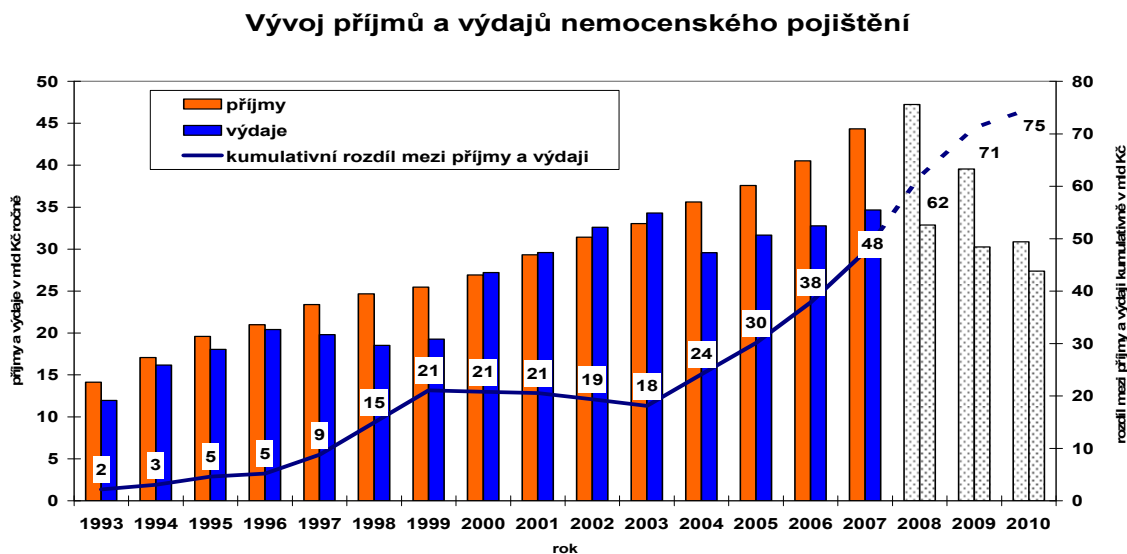
Tabulka 54. Parametry pro stanovení dávek nemocenského pojištění

Zákon č. 187/2006 Sb.		účinnost od 1.1.2009		
Redukční sazba		do 1.rh	od 1.do 2.rh	od 2.do 3.rh
Náhrada mzdy	1.-14. den PN	90 % pdv	60 % pdv	30 % pdv
Nemocenské	od 15. dne PN	90 % dvz	60 % dvz	30 % dvz
Ošetřovné	od 1. dne	90 % dvz	60 % dvz	30 % dvz
Peněžité pomoc v mateřství		100 % dvz	60 % dvz	30 % dvz
Sazba pro denní dávku				
Náhrada mzdy	1.-3. den PN		0%	
	4-14. den PN		60 % rdvz	
	15.-30. den PN		60 % rdvz	
	31.-60. den PN		66 % rdvz	
	od 61. dne PN		72 % rdvz	
Ošetřovné	od 1. dne		60 % rdvz	
Peněžité pomoc v mateřství			70 % rdvz	

Používané zkratky: rh = redukční hranice, dvz = denní vyměřovací základ, pdv = průměrný denní výdělek, rdvz = redukovaný průměrný denní vyměřovací základ, rpvd = redukovaný průměrný denní výdělek.

Od roku 1993, kdy bylo v souvislosti s daňovou reformou zavedeno pojistné na nemocenské pojištění, se roční rozdíly mezi příjmy z pojistného na nemocenské pojištění a výdaji na dávky nemocenského pojištění pohybují v částce od mínus 1,3 mld. Kč až do plus 9,7 mld. Kč. Očekává se, že kumulovaný rozdíl mezi příjmy a výdaji přesáhne v roce 2008 již 60 mld. Kč, což je 15 % kumulovaných výdajů. Podle právního stavu platného k 1. 1. 2008 by se příjmy a výdaje systému nemocenského pojištění v období 2008 – 2010 vyvíjely tak, jak ukazuje graf 57.

Graf 57. Vývoj příjmů a výdajů nemocenského pojištění

Poznámka: Ve výdajích nejsou zohledněny správní výdaje.
Pramen: MPSV

Ve státním rozpočtu se příjmová a výdajová stránka systému nemocenského pojištění nebilancuje tak jako u důchodů, kde existuje samostatný účet. Pojistné na nemocenské pojištění je součástí příjmu státního rozpočtu a nemocenské dávky jsou jednou z položek výdajů státního rozpočtu. Systém hodnotí odděleně příjmy a výdaje.

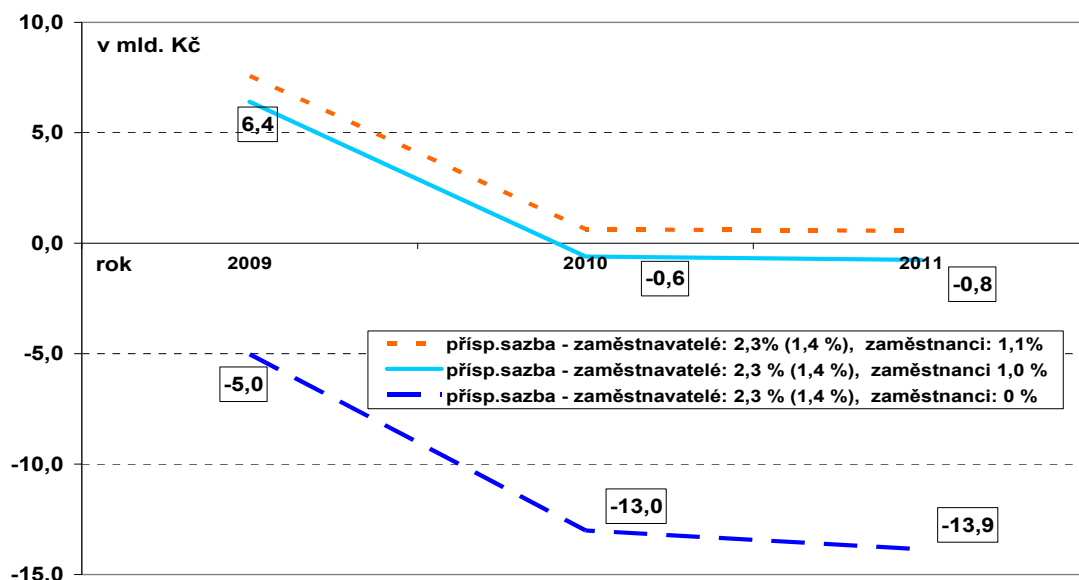
V roce 2009 budou zaměstnavatelé platit pojistné ve výši 2,3 % objemu vyměřovacích základů a bude jim refundována polovina vyplacené náhrady mzdy a od roku 2010 zaměstnavatelé, zaměstnávající více než padesát zaměstnanců a ti,

kteří se nepřihlásí k tzv. připojištění budou mít příspěvkovou sazbu 1,4 % a budou hradit náhradu mzdy svým zaměstnancům v plné výši.

V rámci snižování daňové zátěže a v souvislosti s rozhodnutím Ústavního soudu bude v roce 2009 zaměstnancům sníženo pojistné o 0,1 procentního bodu, takže budou platit pojistné ve výši 1% z objemu vyměřovacích základů. Další z možností, kterou vláda navrhla je, aby část výdajů na nemocenské dávky hradili pouze zaměstnavatelé a zaměstnanci na nemocenské pojištění neplatili vůbec. Pak by se na úhradě jedné části výdajů podíleli zaměstnavatelé a druhá část výdajů by byla placena z jiných zdrojů státního rozpočtu.

Bilanci systému nemocenského pojištění v období 2009-2011 pro různé pojistné sazby zaměstnanců ukazuje následující graf.

Graf 58. Odhad rozdílu mezi příjmy a výdaji nemocenského pojištění v období 2009-2011

Pramen: MPSV

V roce 2009 budou zaměstnavatelé platit pojistné ve výši 2,3 % z objemu vyměřovacích základů a v případě, že by zaměstnancům **zůstala stejná příspěvková sazba jako v roce 2008 tj. 1,1 %**, pak by příjmy z pojistného na nemocenské pojištění převýšily výdaje o cca 7,57 mld. Kč. Od roku 2010, kdy budou zaměstnavatelé odvádět pojistné ve výši 1,4 % z objemu vyměřovacích základů a náhrada mzdy bude refundována jen těm zaměstnavatelům s více než 50 zaměstnanci, kteří se k „připojištění“ přihlásí, byl by přebytek příjmů nad výdaji cca 0,5 mld. Kč.

Již schválené **snížení** pojistné sazby pro zaměstnance o **0,1 procentního bodu** (sazba pro zaměstnavatele bude 2,3% v roce 2009 a 1,4 % v roce 2010) znamená v roce 2009 přebytek příjmů nad výdaji o cca 6,4 mld., Kč a v dalších letech deficit ve výši 0,5 – 1 mld. .Kč

V případě, že **by zaměstnanci neplatili pojistné na nemocenské pojištění** vůbec, byly by výdaje na nemocenské dávky vyšší než příjmy z pojistného - v roce 2009 o 5 mld. Kč a v roce 2010 o cca 13 mld. Kč.

C.3.2. ZÁVĚRY

Doposud byly v systému nemocenských dávek dvě hranice, které omezovaly započitatelný příjem pro výši dávek a pojistné bylo hrazeno stejným procentem z neredukovaných příjmů. Tím docházelo k významnému přerozdělování finančních prostředků mezi vysokopříjmovými a nízkopříjmovými pojištěnci. V době účinnosti nového zákona o nemocenském pojištění, který nově stanovil parametry konstrukce nemocenského, bude zavedením nových tří redukčních hranic výše dávky více než dosud závislá na předchozí mzdě pojištěnce, ze které je odváděno pojistné. Od roku 2008 je pojistné hrazeno z omezené výše příjmu. Snížením míry solidarity mezi vysokopříjmovými a nízkopříjmovými pojištěnci se posílí ekvivalence v systému.

V případě, že **by pojistné na nemocenské pojištění platili pouze zaměstnavatelé ve výši 1,4 %** z objemu vyměřovacích základů, příjmy z pojistného by nestačily na pokrytí výdajů a nemocenské dávky by musely být hrazeny též z jiných zdrojů než je pojistné.

PŘÍLOHA

I. PŘÍKLADY VÝPOČTU DÁVEK

A. PŘÍKLAD VÝPOČTU DŮCHODU

Zadání

Muž narozený 1. 11. 1945 po skončení povinné devítileté školní docházky v roce 1961 studoval na střední a vysoké škole do 30. 6. 1969 a po ukončení studia byl nepřetržitě zaměstnán až do 31. 12. 2007. V roce 1993 byl nemocen 10 dnů, v roce 1994 byl nemocen 20 dnů a v 1996 byl nemocen 15 dnů. Od 1. 1. 2008 mu byl přiznán starobní důchod podle § 29 zákona č. 155/1995 Sb. („normální“ starobní důchod).

Výpočet

1. Určení důchodového věku

Důchodového věku bylo dosaženo **1. 7. 2007**.

Věkové hranice 60 let bylo dosaženo 1. 11, 2005, tj. v desátém kalendářním roce po roce 1995, takže důchodový věk činí 60 let + 10 x 2 měsíce, tedy 61 let a 8 měsíců (§ 32 zákona č. 155/1995 Sb.).

2. Určení doby pojištění získané do vzniku nároku na starobní důchod

Získaná doba pojištění činí 45 celých roků.

Do doby pojištění se započte v plné výši doba od počátku studia na střední škole do 18 let věku (1. 9. 1961 – 31. 10. 1963), tj. 791 dnů a doba zaměstnání (1. 7. 1969 – 31. 10. 2007), tj. 14 002 dnů. Doba studia po 18 roce věku (1.11. 1963 – 30. 6. 1969) se započte ve výši 80 %, tj. 1 656 dnů (2069 x 0,8). Celková doba pojištění tak činí 16 449 dnů, tj. **45 celých roků** a 24 dnů (16449 : 365).

3. Určení rozhodného období

Rozhodné období pro stanovení osobního vyměřovacího základu bude v tomto případě dvaadvacetileté, a budou jej tvořit **roky 1986 až 2007** (rok 2007 je poslední rok před rokem přiznání důchodu).

4. Dále je třeba

- za jednotlivé kalendářní roky rozhodného období zjistit výši vyměřovacích základů a počet dnů vyloučených dob (dále jen „VD“) – v tomto případě jde o dny nemoci uvedené v zadání,
- pro jednotlivé kalendářní roky „t“ rozhodného období (s výjimkou kalendářního roku předcházejícího roku přiznání důchodu) zjistit z nařízení vlády výši všeobecných vyměřovacích základů (dále jen „VVZ_t“) a výši příslušného přepočítacího koeficientu (dále jen „PK“), přičemž pro výpočet důchodu přiznaného v roce 2008 je $PK_{2006} = 1,0753$ stanoven nařízením vlády č. 257/2007 Sb.,
- pro jednotlivé kalendářní roky rozhodného období stanovit koeficienty nárůstu všeobecného vyměřovacího základu (dále jen „KNVVZ“ přičemž platí že

$$KNVVZ_t = \frac{VVZ_{2006} \times PK_{2006}}{VVZ_t},$$

- stanovit roční vyměřovací základy pro jednotlivé kalendářní roky rozhodného období (dále jen „RVZ“ přičemž platí, že $RVZ_t = VZ_t \times KNVVZ_t$).

Postup výpočtu vyplývá z následující tabulky:

Rok	VZ _t (Kč)	VD (dnů)	VVZ _t (Kč)	KNVVZ _t	RVZ _t (Kč)
1986	28 000		2 964	7,2739	203 669
1987	30 000		3 026	7,1248	213 744
1988	31 000		3 095	6,9660	215 946
1989	33 000		3 170	6,8012	224 440
1990	35 000		3 286	6,5611	229 639
1991	41 000		3 792	5,6856	233 110
1992	51 000		4 644	4,6425	236 768
1993	63 000	10	5 817	3,7063	233 497
1994	75 000	20	6 896	3,1264	234 480
1995	96 000		8 172	2,6382	253 267
1996	112 000	15	9 676	2,2282	249 558
1997	131 000		10 696	2,0157	264 057
1998	146 000		11 693	1,8438	269 195
1999	161 000		12 655	1,7037	274 296
2000	175 000		13 490	1,5982	279 685
2001	193 000		14 640	1,4727	284 231
2002	211 000		15 711	1,3723	289 555
2003	229 000		16 769	1,2857	294 425
2004	249 000		17 882	1,2057	300 219
2005	266 000		18 809	1,1462	304 889
2006	289 000		20 050	1,0753	310 762
2007	315 000		21 527	1,0000	315 000

Poznámka: Koeficient nárůstu všeobecného vyměřovacího základu se stanoví s přesností na čtyři platná desetinná místa (číslíce na čtvrtém platném desetinném místě se přitom zaokrouhluje podle obecných pravidel). Roční vyměřovací základ se zaokrouhluje na celé koruny nahoru.

5. Stanovení osobního vyměřovacího základu (dále jen „OVZ“)

OVZ = měsíční průměr úhrnu RVZ za roky 1986 až 2007 =

$$= \frac{\text{úhrn RVZ}_{1986 \text{ až } 2007}}{\text{počet dní 1986 až 2007} - \text{VD}} \times 30,4167 = \frac{5\,714\,432}{8035 - 45} \times 30,4167 = 21\,754 \text{ Kč}$$

Vzhledem k tomu, že v rozhodném období, z něhož se zjišťují příjmy, jsou dny pobírání nemocenského (tzv. vyloučené doby), musí se při stanovení osobního vyměřovacího základu celkový počet dnů rozhodného období snížit o počet těchto dnů (v zadaném příkladu výpočtu o 45 dnů).

Poznámka: Osobní vyměřovací základ se zaokrouhluje na celé koruny nahoru.

6. Stanovení výpočtového základu (dále jen „VZ“)

Redukce: do 1. redukční hranice se počítá 100 % OVZ, od 1. redukční hranice do 2. redukční hranice se počítá 30 % OVZ, a od 2. redukční hranice se počítá 10 %

OVZ. Pro důchody přiznané v roce 2008 jsou redukční hranice stanoveny nařízením vlády č. 257/2007 Sb. ve výši 10 000 Kč a 24 800 Kč.

$$VZ = 10\,000 + (21\,754 - 10\,000) \times 30\% = \mathbf{13\,527\,Kč}$$

7. Stanovení procentní výměry důchodu (dále jen „PV“)

Výše PV činí za každý celý rok doby pojištění získané do vzniku nároku na starobní důchod 1,5 % VZ, tj. $45 \times 1,5\% VZ = \mathbf{67,5\% VZ}$, tedy 67,5 % z částky 13 527 Kč = **9 131 Kč** měsíčně.

Poznámka: Minimální výše procentní výměry činí 770 Kč měsíčně.

8. Zvýšení procentní výměry za dobu výdělečné činnosti vykonávané po vzniku nároku na starobní důchod

Zvýšení náleží za každých celých 90 kalendářních dnů (nezahrnuje se doba nemoci) a činí 1,5 % VZ za dobu získanou po 30. 6. 2001, za dobu před 1. 7. 2001 náleží zvýšení 1 %. Od 1. 7. 2007 do 31. 12. 2007, tj. za 184 kalendářních dnů, náleží zvýšení procentní výměry důchodu $2 \times 1,5\% VZ$, tj. $3,0\% \times 13\,527 = \mathbf{406\,Kč}$, takže

$$\mathbf{celková\ PV = 9\,131 + 406 = 9\,537\,Kč\ měsíčně.}$$

Poznámka: Výše starobního důchodu se zaokrouhluje na celé koruny nahoru; přitom se zvláště zaokrouhlí výše starobního důchodu vypočtená ke dni vzniku nároku na důchod a zvláště případná částka zvýšení starobního důchodu za dobu zaměstnávání vykonávaného po vzniku nároku.

9. Stanovení základní výměry důchodu (dále jen „ZV“)

ZV = **1 700 Kč** měsíčně (stanovena nařízením vlády č. 256/2007 Sb.).

10. Valorizační zvýšení podle nařízení vlády č. 256/2007 Sb. **nenáleží.**

11. Celková výše starobního důchodu

$$S = ZV + PV = 1\,700\,Kč + 9\,537\,Kč = \mathbf{11\,237\,Kč\ měsíčně}$$

Další příklady orientačního výpočtu výše důchodu a informace o některých pojmech lze nalézt na internetových stránkách MPSV: <http://www.mpsv.cz> v sekci Důchodové pojištění – Kalkulačky.

B. PŘÍKLADY VÝPOČTU DÁVEK NEMOCENSKÉHO POJIŠTĚNÍ ³⁸

Z nemocenského pojištění se vyplácejí **čtyři dávky**: nemocenské, podpora při ošetřování člena rodiny (POČR), peněžitá pomoc v mateřství (PPM) a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.

Právní stav v období od 1.1. 2007 do 31.2.2008

Výpočet podle zákona č. 54/1956 Sb.

B.1. NEMOCENSKÉ

Zadání

Pracovník se stal práceneschopným 2. ledna a pracovní neschopnost (PN) trvala do 31. ledna (30 kalendářních dnů).

Jeho započitatelný příjem v měsících leden – prosinec činil **21 527 Kč**.

1. Rozhodné období (365 kal. dnů)

rok 2007

leden – prosinec 2006

rok 2008

leden – prosinec 2007

2. Denní vyměřovací základ

rok 2007 a 2008

Započitatelný příjem	258 324 Kč	12 x 21 527
Denní vyměřovací základ	707,74 Kč	258 324 / 365

³⁸ OBECNĚ - vymezení pojmů

- **Rozhodné období** je zpravidla období 12 kalendářních měsíců před kalendářním měsícem, ve kterém vznikla pracovní neschopnost (karanténa, potřeba ošetřování člena rodiny, či nástup na mateřskou dovolenou).
- **Denní vyměřovací základ** (DVZ) Započitatelný příjem (veškerý příjem podléhající odvodu pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti zúčtovaný zaměstnanci v rozhodném období) se dělí počtem kalendářních dnů připadajících na rozhodné období (do tohoto počtu dnů se však některé dny nezahrnují, aby neodůvodněně nedocházelo k rozmělnění výše denního vyměřovacího základu – např. dny poskytování nemocenského).
- **Redukce denního vyměřovacího základu** (DVZr) Pro redukci jsou stanoveny dvě hranice. V roce 2007 a 2008 je první redukční hranice 550 Kč, druhá redukční hranice 790 Kč.
Rok 2007 Pro nemocenské a POČR za dobu prvních 14 kalendářních dnů pracovní neschopnosti se z částky 550 Kč počítá 90 %, z částky nad 550 Kč do 790 Kč se počítá 60 % a k částce nad 790 Kč se nepřihlíží. Pro PPM od 1. dne a pro nemocenské a POČR od 15. kalendářního dne pracovní neschopnosti se částka do 550 Kč počítá v plné výši, z částky nad 550 Kč do 790 Kč se počítá 60 % a k částce nad 790 Kč se nepřihlíží.
Rok 2008 Pro nemocenské a POČR se z částky 550 Kč počítá 90 %, z částky nad 550 Kč do 790 Kč se počítá 60 % a k částce nad 790 Kč se nepřihlíží. Pro PPM od 1. dne se částka do 550 Kč počítá v plné výši, z částky nad 550 Kč do 790 Kč se počítá 60 % a k částce nad 790 Kč se nepřihlíží.
- **Denní dávka stanovená procentní sazbou:** Rok 2007 Nemocenské za 1. – 3. den PN činí **25 %** z DVZr, za 4. a další den PN činí **69 %** z DVZr; peněžitá pomoc v mateřství činí **69 %** z DVZr; podpora při ošetřování členy rodiny činí **69 %** z DVZr. Rok 2007 Nemocenské za 1. – 3. den PN činí 0 % (60% a 25%) z DVZr, za 4. a další den PN činí **60 %** z DVZr; peněžitá pomoc v mateřství činí **69 %** z DVZr; podpora při ošetřování členy rodiny činí **60 %** z DVZr.

3. Redukce denního vyměřovacího základu³⁹

rok 2007

1. – 14. den PN

590 Kč

$550 \times 90 \% + (707,74 - 550) \times 60 \%$

od 15. dne PN

645 Kč

$550 \times 100 \% + (707,74 - 550) \times 60 \%$

rok 2008

od 1. dne

590 Kč

$550 \times 90 \% + (707,74 - 550) \times 60 \%$

4. Denní dávka nemocenského³⁸

od 1.1. do 31. 12. 2007

1. až 3. den PN **148 Kč**

$590 \times 25 \%$

4. až 14. den PN **408 Kč**

$590 \times 69 \%$

od 15. dne PN **446 Kč**

$645 \times 69 \%$

od 1.1. do 29. 6. 2008

od 4. do 30. dne PN **354 Kč**

$590 \times 60 \%$

od 30.3. do 31. 8. 2008

od 1. do 30. dne PN **354 Kč**

$590 \times 60 \%$

od 31.8. do 31. 12. 2008

1. až 3. den PN **148 Kč**

$590 \times 25 \%$

4. až 30. den PN **354 Kč**

$590 \times 60 \%$

5. Výše nemocenského za dobu nemoci 30 kalendářních dnů³⁸

Od 1.1. do 31.12. 2007 **12 068 Kč** $3 \times 148 + 11 \times 408 + 16 \times 446$

Od 1.1. do 29. 6. 2008 **9 558 Kč** 27×354

Od 30.6. do 31. 8. 2008 **10 620 Kč** 30×354

Od 1.9. do 31.12. 2008 **10 002 Kč** $3 \times 148 + 27 \times 354$

B.2. PODPORA PŘI OŠETŘOVÁNÍ ČLENA RODINY (POČR)

Zadání

Pracovnice pečuje o nemocné dítě a podpora při ošetřování člena rodiny trvala od 4. ledna do 12. ledna (9 dnů, tj. maximální doba na 1 případ pro

³⁹ Výpočet se zaokrouhlí na celé Kč nahoru.

neosamělého rodiče). Její započitatelný příjem v měsících leden až prosinec činil **21 527 Kč** měsíčně.

Výpočet

1. Rozhodné období (365 kal. dnů)

rok 2007

leden – prosinec 2006

rok 2008

leden – prosinec 2007

2. Denní vyměřovací základ

rok 2007 a 2008

Započitatelný příjem 258 324 Kč

12 x 21 527

Denní vyměřovací základ **707,74 Kč**

258 324 / 365

3. Redukce denního vyměřovacího základu⁴⁰

rok 2007 a 2008

od 1. dne PN

590 Kč

$550 \times 90 \% + (707,74 - 550) \times 60 \%$

4. Denní dávka³⁵

rok 2007

za každý den POČR **408 Kč**

590 x 69 %

rok 2008

za každý den POČR **354 Kč**

590 x 60 %

5. Výše podpory při ošetřování člena rodiny za dobu 9 kalendářních dnů³³⁹

rok 2007 **3 672 Kč**

9 x 408

rok 2008 **3 186 Kč**

9 x 354

B.3. PENĚŽITÁ POMOC V MATEŘSTVÍ (PPM)

Zadání

Žena nastoupila na mateřskou dovolenou, která trvala od 4. ledna do 18. července (196 kalendářních dnů). PPM náleží po dobu 28 týdnů. Její započitatelný příjem v měsíci leden až prosinec činil 21 527 Kč měsíčně.

Výpočet

1. Rozhodné období (365 kal. dnů)

rok 2007

leden – prosinec 2006

rok 2008

leden – prosinec 2007

⁴⁰ Výpočet se zaokrouhlí na celé Kč nahoru.

2. Denní vyměřovací základ

rok 2007 a 2008

Započitatelný příjem	258 324 Kč	12 x 21 527
Denní vyměřovací základ	707,74 Kč	258 324 / 365

3. Redukce denního vyměřovacího základu⁴⁰

rok 2007 a 2008

od 1. dne PN

645 Kč

$550 \times 100 \% + (707,74 - 550) \times 60 \%$

5. Denní dávka³⁶

rok 2007 a 2008

za každý den POČR **446 Kč** 645 x 69 %

6. Výše peněžité pomoci v mateřství za 196 kalendářních dnů

rok 2007 a 2008 **87 416 Kč** 446 * 196

B.4. VYROVNÁVACÍ PŘÍSPĚVEK V TĚHOTENSTVÍ A MATEŘSTVÍ

Zadání

Pracovnice byla převedena na jinou práci z důvodu těhotenství dne 1. února, na mateřskou dovolenou nastupuje dne 1. května 2007 (2008). Před převedením její započitatelný příjem v měsících únor 2006 (2007) až leden 2007 (2008) činil 21 527 Kč měsíčně a po převedení činil v každém měsíci 15 070 Kč.

Výpočet

4. Rozhodné období (365 kal. dnů)

rok 2007

únor 2006 – leden 2007

rok 2008

únor 2007- leden 2008

5. Denní vyměřovací základ

rok 2007 a 2008

Započitatelný příjem	258 324 Kč	12 x 21 527
Denní vyměřovací základ	707,74 Kč	258 324 / 365

6. Redukce denního vyměřovacího základu⁴¹

rok 2007 a 2008

⁴¹ Výpočet se zaokrouhlí na celé Kč nahoru.

645 Kč

$550 \times 100 \% + (707,74 - 550) \times 60 \%$

1. Průměrná denní částka na 1 kalendářní den po převedení ⁴²,

tj. průměr započitatelných příjmů připadající na 1 kalendářní den v jednotlivých kalendářních měsících po převedení

únor	538,20 Kč	15 070 / 28
březen	486,13 Kč	15 070 / 31
duben	502,33 Kč	15 070 / 30

2. Denní vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství ⁴¹,

tj. rozdíl denního vyměřovacího základu zjištěného ke dni převedení a průměru započitatelných příjmů na 1 kalendářní den po převedení

rok 2007 a 2008

únor	107 Kč	645 – 538,20
březen	159 Kč	645 – 486,13
duben	143 Kč	645 – 502,33

3. Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství za období od převedení do nástupu na mateřskou dovolenou

rok 2007 a 2008

12 215 Kč

$107 \times 28 + 159 \times 31 + 143 \times 30$

Poznámka:

Vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství se poskytuje nejdéle do nástupu ženy na mateřskou dovolenou a po ukončení mateřské dovolené nejdéle do konce devátého měsíce po porodu.

Výpočet výše dávek nemocenského pojištění podle právního stavu v roce 2008 a 2009 umožňuje kalkulačka na webových stránkách Ministerstva práce a sociálních věcí: www.mpsv.cz /sekce nemocenské pojištění / kalkulačka pro výpočet dávek v roce 2008 a kalkulačka pro výpočet nemocenských dávek v roce 2009.

⁴² Výpočet se zaokrouhlí na celé Kč nahoru.

II. PŘEHLED HLAVNÍCH OPATŘENÍ PŘIJATÝCH OD ROKU 1990

A. DŮCHODOVÉ POJIŠTĚNÍ

- **v letech 1990 až 1992**
 - ✓ Byla odstraněna diskriminace osob samostatně výdělečně činných (zejm. bylo zabezpečení osob samostatně výdělečně činných postaveno na roveň zabezpečení ostatních výdělečně činných osob) a byly zrušeny preference v důchodovém systému (zrušeny pracovní kategorie a osobní důchody). Tato opatření vedla k tomu, že prakticky všichni ekonomicky aktivní získávají důchodové nároky podle jednotných podmínek a byly tak vytvořeny i výhodné podmínky pro další reformní kroky.
 - ✓ Došlo k sjednocení provádění důchodového pojištění a nemocenského pojištění (nemocenské pojištění bylo převedeno z působnosti odborových orgánů, Českého svazu výrobních družstev a okresních národních výborů a organizačně sjednoceno s důchodovým pojištěním v rámci jednoho státního orgánu – nynější Česká správa sociálního zabezpečení – řízeného Ministerstvem práce a sociálních věcí).
 - ✓ Byla zavedena pravidelná valorizace důchodů – přijato první systémové valorizační opatření, které stanovilo podmínky a způsob pravidelného zvyšování důchodů.
- **v roce 1994**
 - ✓ Přijetí zákona o penzijním připojištění se státním příspěvkem. Český důchodový systém tak tvoří dva pilíře – základní povinný, dávkově definovaný a průběžně financovaný pilíř a doplňkový dobrovolný, příspěvkově definovaný a kapitálově financovaný pilíř penzijního připojištění se státním příspěvkem; součástí doplňkového dobrovolného pilíře je také soukromé životní pojištění.
- **v roce 1995**
 - ✓ Přijetí zákona o důchodovém pojištění. Do této nové právní úpravy byla zakotvena zásadní opatření, jako je postupné zvyšování věkové hranice pro nárok na starobní důchod, sjednocení systému, změna konstrukce výpočtu důchodu, která určitým způsobem reaguje na vývoj vnějších faktorů, nově byla definována plná (i částečná) invalidita s vazbou na procentní pokles schopnosti soustavné výdělečné činnosti v důsledku dlouhodobě nepříznivého zdravotního stavu, která nepřipouští dřívější tzv. profesní a stavovskou invaliditu, vedle dosavadní možnosti odchodu do dočasně kráceného předčasného starobního důchodu až o dva roky dříve před dosažením důchodového věku, která byla převzata z dosavadní právní úpravy, bylo nově umožněno odejít do trvale kráceného předčasného starobního důchodu, a to až o tři roky dříve před dosažením důchodového věku. Zákon o důchodovém pojištění představoval významný posun směrem k praxi obvyklé mezi členskými státy EU (např. nárok na důchody nebyl podmíněn pobytem na území ČR) a je v souladu s právem ES.

- **v roce 1996**
 - ✓ Byl zaveden zvláštní účet důchodového pojištění jako součást státních finančních aktiv, který umožňuje, i když v rámci státního rozpočtu, definovat bilanci základního důchodového pojištění. Prostředky tohoto účtu mohou být použity pouze na zvýšení dávek nebo na úhradu záporného salda pojistného na důchodové pojištění.
- **v roce 1997**
 - ✓ V rámci úsporných opatření došlo k omezení zápočtu většiny druhů náhradních dob pojištění a ke zpřísnění podmínek pro valorizaci důchodů.
- **v roce 1999**
 - ✓ Byla schválena novela zákona o penzijním připojištění se státním příspěvkem, která zvýšila míru bezpečnosti vkladů účastníků a rozšířila možnosti tohoto připojištění (zvýšení státního příspěvku, zavedení daňových úlev pro účastníky – zaměstnance a pro přispívající zaměstnavatele, stanoveny přísnější podmínky v penzijním připojištění).
- **v roce 2001**
 - ✓ Při stanovení výše důchodů byla více zohledněna pojistně matematická pravidla (zvýšení redukce procentní výměry za předčasný odchod do starobního důchodu a zvýhodnění odloženého odchodu do starobního důchodu).
- **v roce 2002**
 - ✓ Bylo zavedeno pravidelné zvyšování důchodů od ledna každého roku (poprvé od ledna 2003) a upřesněna pravidla pro zvyšování důchodů tak, aby o zvýšení mohlo být rozhodováno až na základě konečných statistických údajů a nikoliv pouze na základě odhadů těchto ukazatelů, s možností mimořádně zvýšit důchody mimo pravidelný termín při výraznějším růstu cen.
- **v roce 2003**
 - ✓ Od 1. ledna 2004 je účinné
 - zvyšování věkové hranice pro nárok na starobní důchod i po roce 2007 až do dosažení jednotné věkové hranice 63 let pro muže a bezdětné ženy s tím, že u ostatních žen zatím zůstane věková hranice diferencovaná podle počtu vychovaných dětí (59 až 62 let),
 - omezení možností odchodu do starobního důchodu před dosažením důchodového věku zrušením jednoho ze dvou typů předčasného starobního důchodu, a to dočasně kráceného,
 - redukce hodnocení doby studia pro účely důchodového pojištění,
 - zrušení podmínky umožňující nárok na výplatu starobního důchodu vedle příjmu z výdělečné činnosti v období dvou let po vzniku nároku na tento důchod pouze při nepřekročení stanovené hranice příjmu a zakotvení podmínky sjednání pracovněprávního vztahu nejdéle na dobu jednoho roku (dosud žádná lhůta stanovena nebyla),

- ▶ rozdělení samostatné výdělečné činnosti pro účely důchodového pojištění na hlavní a vedlejší.
- ✓ Byla schválena novela zákona o penzijním připojištění se státním příspěvkem, jejímž účelem bylo především dosažení harmonizace s právem EU.
- ✓ Byl s účinností od 1. února 2006 zrušen institut krácení částečných invalidních důchodů nebo zastavení jejich výplaty při překročení stanovené hranice příjmů z výdělečné činnosti.
- **v roce 2006**
 - ✓ Byla upravena výše vdovských důchodů nebo uvolnění jejich výplaty, jestliže ke krácení výše těchto důchodů nebo k nepřiznání jejich výplaty došlo podle předpisů platných před 1. lednem 1996 v důsledku existence tzv. „souběhového maxima“.
- **v roce 2007**
 - ✓ Změna právní úpravy spočívající v tom, že doba péče u všech pojištěnců, tj. u mužů i u žen, se prokazuje stejným způsobem, a to čestným prohlášením podaným spolu se žádostí o důchod.
- **v roce 2008**
 - ✓ Byla změněna podmínka pro valorizaci důchodů v mimořádném termínu (již při růstu cen aspoň o 5 %).
 - ✓ Byl zřízen jednotný účet rezervy pro důchodovou reformu.
- **schválené změny s účinností od 1. ledna 2010**

V rámci první etapy důchodové reformy byly schváleny změny základního důchodového pojištění s účinností od 1. ledna 2010. K hlavním přijatým opatřením patří:

 - ▶ postupné prodloužení doby pojištění potřebné pro vznik nároku na starobní důchod z 25 roků na 35 roků včetně náhradních dob pojištění nebo na 30 roků bez náhradních dob pojištění,
 - ▶ postupné omezení zápočtu náhradních dob pojištění i pro nárok na starobní důchod
 - ▶ plynulé pokračování v postupném zvyšování důchodového věku na 65 let u mužů a žen, které nevychovaly žádné dítě nebo jedno dítě a 62 až 64 let u žen (podle počtu vychovaných dětí), pokud vychovaly aspoň dvě děti a v souvislosti s tím i věkové hranice pro nárok na starobní důchod při získání kratší doby pojištění,
 - ▶ postupné prodloužení období pro předčasný odchod do starobního důchodu ze tří na pět roků,

- ▶ zrušení podmínky pro nárok na výplatu starobního důchodu vedle příjmu z výdělečné činnosti, která spočívá ve sjednání pracovního vztahu nejdéle na dobu jednoho roku,
- ▶ zvyšování procentní výměry starobního důchodu za dobu výdělečné činnosti po vzniku nároku na starobní důchod při souběžném pobírání tohoto důchodu v plné výši nebo při pobírání tohoto důchodu v poloviční výši,
- ▶ změna plného invalidního důchodu na důchod starobní ve stejné výši při dosažení věku 65 let,
- ▶ sjednocení dosavadní pevné věkové hranice pro „trvalý“ nárok žen na vdovský důchod a mužů na vdovecký důchod,
- ▶ nové vymezení invalidity (zavedení třístupňové invalidity)
- ▶ sjednocení věkové hranice, ke které se zjišťuje tzv. dopočtená doba pro výši procentní výměry invalidního důchodu, pro muže a ženy,
- ▶ zrušení doby studia získané v období po účinnosti návrhu zákona jako náhradní doby pojištění s výjimkou posuzování nároku na invalidní důchody
- ▶ zvýšení redukce procentní výměry při předčasném odchodu do důchodu, a to od třetího roku.

B. NEMOCENSKÉ POJIŠTĚNÍ

- **v roce 1993**
 - ✓ Převedení lázeňské péče do systému zdravotního pojištění.
- **v letech 1993 až 1994**
 - ✓ Nemocenské se začalo poskytovat za kalendářní dny, vypočítávat z průměrné hrubé mzdy za kalendářní čtvrtletí předcházející pojistné události.
 - ✓ Zvýšen příjem rozhodný pro vstup do nemocenského pojištění ze 120 Kč na 400 Kč za kalendářní měsíc.
- **v letech 1995 až 1996**
 - ✓ Převedení přídavků na děti, porodného a pohřebného do systému státní sociální podpory; ze systému nemocenského pojištění byly nadále poskytovány kromě nemocenského ještě další tři dávky, a to podpora při ošetřování člena rodiny, peněžitá pomoc v mateřství a vyrovnávací příspěvek v těhotenství a mateřství.
 - ✓ Změna povinného nemocenského pojištění osob samostatně výdělečně činných na dobrovolné.
- **v roce 1999**
 - ✓ Byl zaveden systém redukčních hranic pro stanovení výše nemocenského a jejich pravidelná valorizace (každoročně k 1. lednu).

- **v roce 2002**
 - ✓ Bylo rozhodnuto (v souvislosti s řešením finančních dopadů povodně v roce 2002), že se redukční hranice pro stanovení výdělků rozhodných pro výpočet dávek nemocenského pojištění pro rok 2003 nezvýší.
- **v roce 2003**
 - ✓ S účinností od 1. ledna 2004 bylo
 - ▶ prodlouženo rozhodné období, ze kterého se zjišťuje denní vyměřovací základ pro stanovení dávek nemocenského pojištění, z kalendářního čtvrtletí na 12 kalendářních měsíců,
 - ▶ snížen denní vyměřovací základ pro výpočet nemocenského a podpory při ošetřování člena rodiny za dobu prvních 14 kalendářních dnů pracovní neschopnosti (karantény) nebo potřeby ošetřování
 - ▶ sníženo nemocenské za první tři kalendářní dny pracovní neschopnosti
 - ▶ prodloužena doba, po kterou nebudou zvyšovány redukční hranice denního vyměřovacího základu, i na roky 2004 a 2005
- **v roce 2006**
 - ▶ Byl přijat nový zákon o nemocenském pojištění. Jeho účinnost však byla odložena až na 1.1. 2009 (viz níže).
- **v roce 2007**

Byly přijaty změny s účinností od 1. ledna 2008, zejména

 - ▶ zavedení karenční doby pro poskytování nemocenského, tzn. neposkytování nemocenského za období prvních tří kalendářních dnů trvání dočasné pracovní neschopnosti či nařízené karantény,
 - ▶ nezvýšení redukčních hranic pro úpravu denního vyměřovacího základu, pro rok 2008,
 - ▶ ponechání redukce příjmu do výše první redukční hranice pro výpočet nemocenského a podpory při ošetřování člena rodiny i po 14. dnu trvání sociální události, pro které tyto dávky náleží,
 - ▶ úprava procentních sazeb denní výše nemocenského a podpory při ošetřování člena rodiny,
 - ▶ zkrácení ochranné lhůty,
 - ▶ zrušení „osamělosti“ jako podmínky pro prodloužení poskytování peněžité pomoci v mateřství.
- **v roce 2008**
 - ✓ Ústavní soud svým rozhodnutím zrušil neposkytování nemocenského za první 3 kalendářní dny pracovní neschopnosti.
 - ✓ S účinností od 1. září 2008:
 - ▶ se snížila sazba pro výpočet nemocenského za první 3 kalendářní dny pracovní neschopnosti z 60 % na 25 %,
 - ▶ nemocenské náleží i při karanténě kratší než 4 dny,

- ▶ vojákům z povolání a příslušníkům bezpečnostních sborů náleží nemocenské za první 3 kalendářní dny neschopnosti k službě.
- **schválené změny s účinností od 1. ledna 2009**
 - ✓ Nový zákon o nemocenském pojištění a související zákon především
 - ▶ zainteresovává zaměstnavatele na vývoji pracovní neschopnosti zaměstnanců tím, že budou platit náhradu mzdy za prvních 14 dnů trvání pracovní neschopnosti,
 - ▶ zajišťuje větší úměrnost výše dávek nemocenského pojištění zaplacenému pojistnému na nemocenské pojištění zvýšením počtu redukčních hranic pro výpočet denního vyměřovacího základu za dvou na tři,
 - ▶ přenáší provádění nemocenského pojištění z tzv. velkých organizací na orgány nemocenského pojištění,
 - ▶ posiluje ochranné prvky proti zneužívání systému.

C. POJISTNÉ

- **v roce 1993**
 - ✓ V souvislosti s daňovou reformou bylo zavedeno pojistné na sociální zabezpečení (důchodové pojištění a nemocenské pojištění) a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti jako zvláštní platby mimo daňový systém, které je příjmem státního rozpočtu – celková sazba 36 % vyměřovacího základu (nemocenské pojištění 4,8 %, důchodové pojištění 27,2 %, státní politika zaměstnanosti 4 %).
 - ✓ S účinností od 1. ledna 1994 byla snížena celková sazba pojistného na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti z 36 % na 35 % vyměřovacího základu (nemocenské pojištění 4,8 %, důchodové pojištění 27,2 %, státní politika zaměstnanosti 3 %).
- **v roce 1995**
 - ✓ S účinností od 1. ledna 1996 byla snížena celková sazba pojistného na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti z 35 % na 34 % vyměřovacího základu (nemocenské pojištění 4,4 %, důchodové pojištění 26 % státní politika zaměstnanosti 3,6 %).
- **v roce 2003**
 - ✓ S účinností od 1. ledna 2004 došlo k
 - ▶ zvýšení sazby pojistného na důchodové pojištění o 2 procentní body (z 26 % na 28 % vyměřovacího základu) a současně snížení pojistné sazby na státní politiku zaměstnanosti o 2 procentní body (z 3,6 % na 1,6 % vyměřovacího základu),
 - ▶ postupnému zvyšování minimálního vyměřovacího základu pro stanovení pojistného u osob samostatně výdělečně činných v letech 2004 až 2006 z 35 % na 50 % rozdílu mezi dosaženými příjmy a vynaloženými výdaji (40 % v roce 2004, 45 % v roce 2005),

- ▶ rozdělení osob samostatně výdělečně činných na osoby vykonávající hlavní a vedlejší samostatnou výdělečnou činnost; osoby vykonávající hlavní samostatnou výdělečnou činnost jsou účastny důchodového pojištění vždy, a proto musí platit zálohy na pojistné bez ohledu na výši příjmu a mají i vyšší minimální vyměřovací základ než osoby vykonávající vedlejší samostatnou výdělečnou činnost.
- **v roce 2006**
 - ✓ Byl přijat nový zákon o nemocenském pojištění a doprovodný zákon, kterým se mění některé zákony v souvislosti s přijetím zákona o nemocenském pojištění. S účinností od 1. ledna 2009
 - ▶ se snižuje zaměstnavatelům sazba pro odvod pojistného na nemocenské pojištění,
 - ▶ se snižuje sazba penále.
- **v roce 2007**
 - ✓ Od ledna let 2007 a 2008 došlo ke změnám v započítatelnosti příjmů zaměstnanců do vyměřovacího základu pro odvod pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti.
 - ✓ S účinností od 1. ledna 2008 byl stanoven maximální roční vyměřovací základ pro placení pojistného na sociální zabezpečení a příspěvku na státní politiku zaměstnanosti pojištěncem, a to ve výši 48 násobku průměrné mzdy v národním hospodářství.
- **schválené změny s účinností od 1. ledna 2009**
 - ✓ Snížení sazby pro odvod pojistného na nemocenské pojištění u zaměstnavatelů na 2,3 % v roce 2009 a 1,4 % od roku 2010 v souvislosti s účinností nového zákona o nemocenském pojištění.
 - ✓ Snížení pojistného na nemocenské pojištění u zaměstnanců a OSVČ o 0,1 procentního bodu, čímž se vyrovná neposkytování náhrady mzdy či jiného plnění v období prvních 3 kalendářních dnů pracovní neschopnosti pro nemoc a nepracovní úraz nebo nařízené karantény.
- **navržené změny s účinností od 1. ledna 2009**
 - ✓ V souvislosti s návrhem na úpravy v daňové oblasti se navrhuje od 1. ledna 2009 snížit pojistné na sociální zabezpečení a příspěvek na státní politiku zaměstnanosti pro zaměstnance a OSVČ o 1,5 procentního bodu.

Další informace o důchodech a dávkách nemocenského pojištění lze najít na internetových stránkách MPSV a ČSSZ:

www.mpsv.cz

www.cssz.cz .